

Pannon Egyetem
Nagykanizsai Kampusz

**„Vállalkozásfejlesztési törekvések az
Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési
Egyesület területén”**

Készítette:

Fehérvölgyi Beáta
Dr. Péter Erzsébet
Kaszás Nikoletta
Horváth Dorina

**Nagykanizsa
2010**

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
Ábrák jegyzéke	4
Táblázatok jegyzéke	4
Vezetői összefoglaló	5
1. Hazai és nemzetközi vidékfejlesztési trendek.....	10
1.1. Nemzetközi trendek	10
1.1.1. Nagy-Britannia	10
1.1.2. Amerikai Egyesült Államok (Iowa-i példa).....	11
1.1.3. A határokon átnyúló együttműködések	11
1.1.4. Erdély vidékfejlesztése	12
1.2. Trendek az Európai Unióban	13
1.3. Trendek Magyarországon	16
1.3.1. Ágazati és területi szintű tervezés	16
1.3.2. Területrendezés és területfejlesztés	16
1.3.3. Agrárfejlesztés, vidékfejlesztés, területfejlesztés	17
2. Térségi gazdasági helyzetelemzés.....	20
2.1. A kistérségek Nyugat-Dunántúli viszonylatban	20
2.2. A Zalakarosi és a Nagykanizsai kistérség gazdasági helyzete.....	21
2.3. Foglalkoztatás és munkanélküliség	23
2.4. Hátrányos helyzetű települések	25
2.5. A Zalakarosi és a Nagykanizsai kistérség turizmusa.....	25
3. Demográfiai, foglalkoztatási, infrastrukturális helyzetelemzés	28
3.1. Demográfiai helyzetelemzés	28
3.2. Foglalkoztatás.....	30
3.3. Infrastruktúra	33
4. Térségi HVS elemzése gazdaságfejlesztési szempontból	36
5. Gazdasági válság hatása a térségre.....	42
6. A primer kutatás	48
6.1 Bevezetés	48
6.2 Kutatási módszertan és elemzés	49
6.2.1 Kutatásmódszertan.....	49
6.3 Kérdőíves felmérés eredményei és elemzése	51
6.4 Mélyinterjúk elemzése	66
7. HVS gazdaságfejlesztési elemeinek és a primer kutatás eredményeinek összevetése ..	75
8. Javaslatok.....	80
8.1. Gazdaságfejlesztési HPME-k felülvizsgálata, javasolt változtatások.....	80

8.2. További javaslatok.....	87
8.2.1 Kommunikáció.....	87
8.2.2 Kapcsolati háló kiépítése	88
8.2.3 Akcióterületi nagyprogramok generálása, kidolgozása	88
8.2.4 Forrásallokáció megváltoztatására tett javaslatok	88
9. A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési javaslat felülvizsgálata	93
9.1 Általános vállalkozásfejlesztési javaslatok.....	98
9.2. Turizmusfejlesztési javaslatok.....	99
9.3. Jövőorientált fejlesztési javaslatok.....	100
Felhasznált források.....	101
1. sz. melléklet Kérdőív	103
2. sz. melléklet Interjúkérdések	111

Ábrák jegyzéke

1. ábra: Halálozás és élve születés Nagykanizsán, 2004-2007	28
2. ábra: A Zalakarosi és a Nagykanizsai Kistérségek kor szerinti összetétele, 2009.....	29
3. ábra: Regisztrált állás keresők száma korcsoportonként, 2007-2009	31
4. ábra: Regisztrált állás keresők száma térségenként, valamint a hátrányos és nem hátrányos helyzetű térségekben, 2008-2009.....	31
5. ábra: Regisztrált állás keresők száma iskolai végzettség szerint, 2007-2009	32
6. ábra: Válaszadó vállalkozások megoszlása székhely, telephely szerint	52
7. ábra: A megkérdezett vállalkozások jogi formája	52
8. ábra A vállalkozások megoszlása az alapítás éve szerint.....	53
9. ábra A vállalkozások árbevétele.....	53
10. ábra A vállalkozás indításának motivációi.....	54
11. ábra Nehézségek a vállalkozás működtetése során	55
12. ábra Kapcsolatok értékelése.....	56
13. ábra Gazdasági válságra adott válaszok.....	58
14. ábra Fejlesztésekhez felhasznált források aránya	59
15. ábra Tervezett fejlesztések tartalma	59
16. ábra: Jövőbeli fejlesztések forrása	60
17. ábra Pályázói aktivitás.....	61
18. ábra Jövőbeli pályázati tervek.....	62
19. ábra Változtatási javaslatok a pályázati rendszerben	63
20. ábra Pályázati információforrások	64
21. ábra A térségi együttműködés lehetséges formái.....	64
22. ábra Térségi szereplők együttműködését segítő tényezők.....	65
23. ábra Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesülettől elvárt feladatok	66

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Magyarország területbeosztása a NUTS-rendszerben	17
2. táblázat: Nagykanizsai kistérség hazai támogatási projektjei 2002-2005.....	18
3. táblázat: A NYDOP pályázati eredményei 2007-2009	19
4. táblázat: A NYDOP kistérségi pályázati eredményei 2007-2009.....	19
5. táblázat: A vállalkozások megoszlása ágazati szektor szerint.....	20
6. táblázat: A vállalkozások megoszlása létszám kategória szerint.....	21
7. táblázat: A 10 legnagyobb foglalkoztató vállalat a térségben.....	21
8. táblázat: Gazdasági szervezetek a kistérségekben (2006).....	22
9. táblázat: Vállalkozások foglalkoztatás szerinti megoszlása	23
10. táblázat: A Dél-Zalai HK területén található hátrányos helyzetű települések adatai	25
11. táblázat: Idegenforgalmi mutatók a kistérségekben (2006).....	26
12. táblázat: Vendégéjszakák alakulása a kistérségekben (2006).....	26
13. táblázat: Zalakarosi kistérség közúti adatai, 2007.....	34
14. táblázat: A gazdaság fejlesztésének lehetőségei szektoronként a zalakarosi és nagykanizsai kistérségben a 2008-as HVS alapján.....	38
15. táblázat: A kistérségek gazdasági szektorainak rangsora különböző szempontok alapján	38
16. táblázat: Állás keresők foglalkozási ágak szerint	45
17. táblázat: Munkanélküliek arányának változása végzettség szerint.....	46
18. táblázat: Munkanélküliek arányának változása kor szerint.....	47
19. táblázat: Akikkel nincs kapcsolat	57

Vezetői összefoglaló

A Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusza az Innovatív Dél–Zala Vidékfejlesztési Egyesület megrendelésére felmérést készített „Vállalkozásfejlesztési törekvések az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület területén” témában.

A primer kutatás célja, hogy felmérjük a vállalkozások jellemzőit (tipikus vállalkozás ismérvei), a vállalkozás indításának motivációit, a vállalkozások és a vállalkozások tagjainak kapcsolatrendszerét, a fejlesztési és beruházási hajlandóság mértékét, a munkahely-teremtési képességet és hajlandóságot, valamint a vállalkozás indítását és fejlesztését segítő és akadályozó tényezők körét.

A szekunder adatelemzések során feltérképeztük a vidékfejlesztési trendeket az Európai Unióban, emellett a tanulmány kitér a térség gazdasági helyzetelemzésére is. A Zalakarosi és a Nagykanizsai kistérség gazdasági helyzetének feltárása során vizsgáltuk a demográfiai helyzetet, a közoktatást és egészségügyi ellátást valamint a foglalkoztatást és munkanélküliséget is.

A kutatás kiindulópontja a térségi HVS értékelése volt, amely szerint a térség innovációs képességének növelése innovációs központ létrehozásával, eljárások kidolgozása és termékek fejlesztése- értékesítése, a tájgazdálkodás alapelveire épülő komplex termékfejlesztés, energiagazdálkodás, megújuló energiák felhasználása. Emellett a helyi adottságon alapuló, magas élményértéket nyújtó turisztikai termékfejlesztés, a vendégek fogadására alkalmas kapacitások és turisztikai kínálat kiépítése. A primer kutatás során az IDZVE Munkaszervezetének vezetőjével a Helyi Vidékfejlesztési Iroda vezetőjével egyeztetett kérdőívet kérdeztünk le a térségi válaszadók között.

Kvantitatív kutatás főbb eredményei

A lekérdezés 2010 februárjában zajlott a nagykanizsai és a zalakarosi kistérségben, Nagykanizsa várost nem érintve. Mikro- és kisvállalkozások megkeresése történt. A lekérdezés során online kérdőív segítségével történt az adatok feldolgozása Excel 2003-as programcsomag mellett, egyszerű statisztikával.

Összesen 270 vállalkozót kerestünk fel, válaszaikból 236 volt értékelhető. A lekérdezés során kérdezőbiztosokkal dolgoztunk, akik személyesen keresték fel a vállalkozókat, 233 kitöltött kérdőívet kaptunk így és csupán 3 fő vette igényben a honlapon megjelent online kitöltési módot.

Gazdaságfejlesztési HPME-k felülvizsgálata, javasolt változtatások

A gazdaságfejlesztési HPME-k az eddigi pályázati tapasztalatok és a kutatási eredmények fényben átalakulásra szorulnak. Ugyanakkor egyértelmű, hogy mind a lehetséges megoldási javaslatokat, mind a pályázati ötleteket és aktivitást meghatározza, hogy az Innovatív Dél- Zala Vidékfejlesztési Egyesület területén most születnek az első LEADER-jellegű tapasztalatok.

A következőkben arra teszünk javaslatokat, hogy a HVS elkészítése óta eltelt időben bekövetkezett változásokra és tapasztalatokra megfelelő reakciót tudjon adni az egyesület.

A „Míves Térség” kialakítása, a mikrovállalkozások technológiai és infrastrukturális fejlesztése „Mi termékünk a te terméked”- Tájjellegű élelmiszeripari termékek

Egyedi, térség specifikus élelmiszeripari termékeket előállító vállalkozások, magánszemélyek tevékenykednek a térségben. Ezek a termékek segítik a térségi identitás erősítését, valamint hozzájárulnak az imázs növeléséhez. Az élelmiszeripari termékek előállításának jövedelmezőségét javíthatja a telephelyfejlesztés, korszerűsítés. A térségen belüli értékesítés megszervezése során elérhető piacbővítés munkahelyteremtést, - megtartást, valamint biztosabb gazdasági alapot eredményezhet.

A lehetőséget azért érdemes kihasználni, mert a helyi szereplők körében is egyre népszerűbbek, keresettebbek a helyi autentikus, tradicionális termékek.

Nem megoldott ezen termékek értékesítése, szükséges lenne értékesítési lánc kialakítása, ezzel összefüggő vállalkozások létrehozása.

Megoldási javaslat lehet, hogy a feldolgozó kapacitások növelésével, új technológiák beszerzésének a támogatásával nő a terület jövedelmezősége. Értékesítési pontok kialakítása szükséges a térségi élelmiszerüzletek, vendéglátó ipari egységek körében. Elvárt eredmény lehet: 5 munkahely kialakulása, 10 értékesítési pont

A „Míves Térség” kialakítása, a mikrovállalkozások technológiai és infrastrukturális fejlesztése. *„Mi termékünk a te terméked”- Gazdasági tevékenységekhez kapcsolódó gyártási folyamatok üzemhelyiségek bővítése, felújítása és bemutatóterem, látványüzem kialakítása.*

A térségben alacsony a vállalkozási aktivitás, valamint nehézséget okoz, hogy alig érhetők el részmunkaidős állások.

A vállalkozók nem rendelkeznek megfelelő technológiával, infrastruktúrával, ami versenyképességi hátrányt jelent. Leromlott, lepusztult épületekben működnek, nem képesek magas jövedelmezőséget biztosító termelésre. A fejlesztések elmaradása erősíti a leszakadás veszélyét, amelyből következhet a megszűnés is. Ezen a vállalkozások nem tudják vállalni a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását.

A helyi termékek előállítási folyamata számos érdekességgel szolgálhat a látogatók számára, a gépesített folyamatokkal szemben.

A látványüzem kialakításával együtt járó fejlesztések növelik a tevékenységek jövedelmezőségét, valamint promóciós funkcióval is bír.

A bemutatási lehetőség megszervezése kiegészítő jövedelmet és újabb értékesítési csatorna bevonását jelentheti a vállalkozók számára.

A termék előállítási folyamatának megtekintési lehetősége alaposabb betekintést nyújt az egyes szakmákba, amely akár az utánpótlás kinevelésében is szerepet játszhat.

Megoldási javaslat lehet, hogy a feldolgozó kapacitások növelésével, új technológiák beszerzésének a támogatásával, valamint a látvány üzemrész kialakításával nő a terület jövedelmezősége. Értékesítési pontok kialakítása szükséges a térségi élelmiszerüzletek, vendéglátó ipari egységek körében. Elvárható eredmény: 2 üzem felújítása, látványüzemmel bővítése.

"Dél- Zala" várja vendégeit - Helyi turizmus fejlesztése, "Dél- Zala csalogat" - Aktív turisztikai szolgáltatások meghonosítását szolgáló eszközbeszerzések, mikrotérségi programok kialakítása

A célcsoport bővítése érdekében a falusi turizmus a vidéki életmód megismertetése és a nyugalom biztosítása mellett már aktív turisztikai élményeket is kell, hogy nyújtson. Ehhez szükség van olyan aktív turisztikai szolgáltatókra, akik az outdoor tevékenységekhez

eszközöket, tanácsadást és vezetést is tudnak biztosítani, valamint könnyen elérhetőek a turisták számára. Az aktív turisztikai programok növelik a termék élményértékét. Az Innovatív Dél - Zala természeti adottságai kiváló alapot nyújtanak az aktív turizmushoz, de az egyes elemeket össze kell kapcsolni. A „Becsal” aktív élményturisztikai program célja, hogy a térség minél szélesebb körű kínálatot tudjon nyújtani az ide érkező vendégeknek, valamint ezek a szolgáltatások egyben újabb – elsősorban fiatal, aktív életmódot folytató párok és családok – megnyerését teszik lehetővé. Jelenleg ezek a lehetőségek csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre, nem biztosítják a térség versenyképességét.

Megoldás lehet, a "Becsal Élményprogram" összeállítása, a szálláshelyhez nem feltétlenül kötött aktív turisztikai szolgáltatások (pl. kerékpárkölsönző, nordic walking kölsönző, geocoaching, lasertag, horgászversenyek stb.) kiépítése és bővítése. Kisebb területegységenkénti összefogással és szervezéssel meg lehet tervezni és ki lehet alakítani a falusi turizmus aktív élményelemeit úgy, hogy mindig találjunk térségi kapcsolódási pontokat.

Elvárható eredmény: 5 aktív turisztikai szolgáltatás bevezetése a térségben

"Dél- Zala" várja vendégeit - Helyi turizmus fejlesztése "Dél- Zala csalogat" – családi és rekreációs turisztikai szolgáltatások meghonosítását szolgáló eszközbeszerzések, mikrotérségi programok kialakítása

A célcsoport bővítése érdekében a falusi turizmus a vidéki életmód megismertetése és a nyugalom biztosítása mellett már rekreációs szolgáltatások nyújtását is igényli. A családok nyaralásaik során minél több és komplexebb élményhez, ismerethez szeretnék gyerekeiket juttatni. Ehhez szükség van olyan turisztikai szolgáltatókra, akik rekreációs szolgáltatásokat tudnak nyújtani, valamint képesek a vidéki élettel kapcsolatos információkat interaktív módon átadni különböző korú gyerekeknek. A fenti szolgáltatások növelik a dél-zalai falusi turizmus élményláncát.

A „Becsal” családi és rekreációs élményturisztikai program célja, hogy a térség minél szélesebb körű kínálatot tudjon nyújtani az ide érkező vendégeknek, valamint ezek a szolgáltatások egyben több új – elsősorban fiatal és középkorú, aktív életmódot folytató és/vagy nyugalmat, stressz levezetési lehetőséget igénylő párok és családok – megnyerését teszik lehetővé. Jelenleg ezek a lehetőségek csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre, nem biztosítják a térség versenyképességét.

Megoldás lehet a "Becsalai Élményprogram" összeállítása, a szálláshelyhez nem feltétlenül kötött családi és rekreációs turisztikai szolgáltatások (pl. állatsimogató, sportudvar, mesterségek háza, szauna, jacuzzi, élményösvények stb.) kiépítése és bővítése. Kisebb területegységenkénti összefogással és szervezéssel meg lehet tervezni és ki lehet alakítani a falusi turizmus aktív élményelemeit úgy, hogy mindig találjunk térségi kapcsolódási pontokat.

Ezzel a javaslattal kapcsolatos elvárt eredmény: 5 családi és rekreációs turisztikai szolgáltatás bevezetése a térségben.

„Ismerjen meg a világot!” – Vállalkozások promóciós tevékenységének segítése

A térségi vállalkozások promóciós tevékenysége gyenge, és az erre fordított összegek is minimálisak. Az online megjelenés vagy teljesen hiányzik, vagy rossz minőségű. A promóciós–mix technikáit a vállalkozások nem alkalmazzák, amely hátráltatja megismerésüket és csökkenti versenyképességüket.

Az „Ismerjen meg a világot!” vállalkozások promócióját segítő program lehetővé teszi, hogy a vállalkozások felépítsék vagy megújítsák kommunikációs tevékenységüket, amely a meglevő és potenciális vevőkkel való kapcsolatfelvételen és –menedzselésben nyújt segítséget.

Megoldási javaslat: Kommunikációs tevékenység megtervezése, megvalósítása és kommunikációs elérhetőség javítása a vállalkozások számára.

Elsődleges az Internetes (saját, dinamikus, több funkciós honlap) és egyéb online (pl. hírlevél, online értékesítés) kommunikációs tevékenységek támogatása. Meghatározott értékesítési és kommunikációs célú reklámkampányok támogatása.

Támogatásra kerül a cég vagy a turisztikai létesítmény megközelítését elősegítő táblarendszer kialakítása. A javaslattal szemben várható eredmény: 20 honlap, 5 reklámkampány, 5 táblarend.

„A LEADER-program számára a helyi emberek jelentették az elsődleges erőforrást, és a LEADER-projektek megkülönböztető jellemzője volt az a helyi lakosság képességeibe vetett bizalom, amely engedte, hogy az ott lakók döntsék el, milyen fejlődési irány illik leginkább környezetükhöz, kultúrájukhoz, képzettségükhöz és hagyományaikhoz. A LEADER-megközelítés másik fontos jellemzője, hogy az a tanulási folyamat, amelyen egy helyi közösség keresztülmegy a program megvalósítása során, legalább olyan fontos, mint a kitűzött cél elérése.” (Shortall–Shucksmith, 2001)

1. Hazai és nemzetközi vidékfejlesztési trendek

1.1. Nemzetközi trendek

1.1.1. Nagy-Britannia

A szigetországban a településfejlesztési stratégia jobban elszakadt a térbeli ábrázolástól, a település fizikai tervezésétől, mint más EU országokban. Többek közt ebből is adódik, hogy a britek Közösségi Stratégiája több tervből tevődik össze:

- "Best Value Plans" (Értékmaximalizálás Tervek): célja az önkormányzat szolgáltatási teljesítményének, minőségének javítása, hogy az önkormányzat a befizetett adó és az állampolgári bizalom ellenében a maximális értéket nyújtsa.
- "Corporate Plans" (Szervezetfejlesztési Tervek): megfogalmazzák az önkormányzat mint szolgáltatási szervezet céljait és a megvalósítás módjait.
- "Area Plans" (Területileg Lebontott Tervek): egy-egy speciális földrajzi területre és egy bizonyos szolgáltatási portfólióra (pl. szociális és humán szolgáltatások) vonatkozó stratégiát tartalmaznak.
- "Service Plans" (Szolgáltatási Tervek): operatív tevékenységeket írnak elő specifikus közszolgáltatásokra vagy szolgáltatási részfeladatokra. E tervek megfogalmazását sok esetben törvény írja elő (pl. egészségügyi tervek).

Az érvényben lévő város- és területtervezési törvény minden helyi tervezési hatóság számára előírta, hogy készítsenek a terület jövőjével foglalkozó fejlesztési tervet. Az önkormányzati igazgatási szinteknek megfelelően két eltérő léptékű terv készül. A „county” területrendezési szervezete készíti el a nagyobb léptékű stratégiai elképzeléseket

tartalmazó szerkezeti tervet, míg a kisebb körzetek településrendezési szervezetei készítik el a részletesebb, helyi szabályokat tartalmazó helyi tervet. A helyi stratégia célja az, hogy a település szintjén integrálja a fenti terv- és stratégiatípusokat. Ennek elkészítéséhez olyan partnerségi fórumokat hoznak létre, ahol a helyi lakosok, önkormányzatok, vállalkozások és civil szerveződések együttműködésével születik meg a végső harmonizáció.

1.1.2. Amerikai Egyesült Államok (Iowa-i példa)

Ez a koncepció 2-3 település önkéntes tagságát jelenti, s olyan tevékenységeket helyeznek előtérbe, melyek elősegítik a népességszám növekedését és a gazdasági erősödést. Ez a vidékfejlesztésnek egy különleges formája, ahol a helyi értékek - a helyi vállalkozó kedv, helyi cégek, helyi pénzüzetek - alkotják a gazdasági növekedés fő bázisát. Az ilyen együttműködések csökkenthetik az amúgy szükségtelen és egyáltalán nem hatékony versenyeket a szomszédos települések között. A regionalizmus végül olyan önkéntes szervezetek kialakulásához vezetett, melyek több település fejlesztéséért felelősek, mind gazdasági és társadalmi szempontból (Borich, 1997).

Az Iowai Állami Egyetemen számos oktató és kutató foglalkozik a vidékfejlesztés különböző kérdéseivel. Egyes elemzések szerint a vidéki területek fejlesztése segíthet az elektronikus kommunikáció útján az ipari anyagok szállítási költségeinek csökkentésével, amely segítségével a hagyományosan piacorientált cégek számára egy-egy vidéki település sokkal vonzóbb lesz, így az életszínvonalra koncentráló vidékfejlesztési stratégia igen sikeres lehet a munkahelyteremtés területén (Bainé Szabó, 2003).

1.1.3. A határokon átnyúló együttműködések

Egyrészt az Európai Unió kialakulásának, másrészt az európai országok egymásra utaltságának következménye, hogy napjainkban a kontinensen egyre több a határokon átnyúló együttműködés. Ilyen például a Magyarország - Horvátország Határon Átnyúló Együttműködési Program is. Ezen elképzelés két fő területre terjed ki, a környezet megóvására és a fenntartható turizmus elterjesztésére. A legfontosabb prioritások a következők:

- Tájkép-fejlesztés a Mura-Dráva-Duna területen (fenntarthatóbb és természetileg értékeesebb környezet, valamint az öko-turizmus számára vonzóbb helyszínek kialakítása).
- Községi akciók a természeti területek környezeti minőségének javítása érdekében (pl. élőhely-rekonstrukciók).
- Regionális turisztikai termékterv kidolgozása az ökoturizmus elterjesztése céljából.
- Az aktív- és öko-turizmushoz kapcsolódó infrastruktúra-fejlesztés (látogatóközpontok, erdei iskolák, vízi sport infrastruktúra, kerékpárutak, gyaloglótúraösvények, kölcsönzők).
- A kulturális örökség tematikus útvonalainak fejlesztése.

A Magyarország - Horvátország Határon Átnyúló Együtműködési Program (2007–2013) finanszírozását 85%-ban közösségi hozzájárulás biztosítja. A fennmaradó forrást a résztvevő tagállamok kormányzati hozzájárulásai, valamint a pályázóktól elvárt önerő jelenti. A támogatásra jogosult és a programban résztvevő területek magyar oldalon Zala megye, Somogy megye és Baranya megye. Horvát oldalon pedig Međimurska (Muraköz), Koprivničko-Križevačka (Kapronca-Körös), Virovitičko-Podravska (Vukovár-Szerémség) és Osječko-Baranjska (Eszék-Baranya). A felsorolt határ menti horvát megyék mellett még négy megye, nevezetesen: Varaždinska (Varasd), Bjelovarsko-Bilogorska (Belovár-Bilogora), Požesko-Slavonska (Pozsega-Szlavon) és Vukovarsko-Srijemska (Vukovár-Szerémség) került bevonásra a programba. Mivel ezek a területi egységek közvetlenül nem határosak Magyarországgal, ún. csatlakozó területként, a vonatkozó uniós szabályozás szerint legfeljebb 20%-ban részesedhetnek a teljes programkeretből. Mindkét ország területei a NUTS rendszer alapján a III-as kategóriába tartoznak.

Hasonló együttműködés született már Magyarország és Szlovákia között is, s az Unió más tagállamainak esetében is. Az európai közösség minden esetben támogatja azokat a kezdeményezéseket, amik országok, kistérségek összefogását szolgálja.

1.1.4. Erdély vidékfejlesztése

Az Unió csatlakozást követően Romániában is szükséges az európai értékrendnek és normáknak megfelelően felépülő vidékfejlesztési politika kidolgozása, s ennek keretében az erdélyi is. Ezzel összefüggésben elindul a vidékfejlesztési rendszer europanizálódásának kísérlete, azaz a honi vidékfejlesztési politikában az uniós modell kiépítése.

Erdély speciális helyzetéből adódóan az országos vidékfejlesztési stratégián kívül újabb javaslatok születtek Erdély fejlesztésének érdekében:

- Önálló stratégiai és cselekvési program kidolgozása az erdélyi gazdasági potenciálra és a helyi sajátosságokra építve.
- A magántulajdonon alapuló szövetkezeti rendszer visszahonosítása (hitelszövetkezeteket, új földhitelintézetek szervezése, amelyek olcsó hitelekkel segítik a gazdálkodót modern eszközök és gazdasági felszerelések megvásárlásában, hogy képes legyen az európai versenyben megfelelő szakképzettséggel és technológiával helytállni).
- Turizmus fejlesztése (a közösség képes legyen sajátos népi kultúrájának, népművészetének tartalékait a vidéki hagyományok feltárásával, bemutatásával, értékesítésével felhasználni).
- A tájspecifikus áruk termelésének felkarolása és márkavédelme.
- A népfőiskolai mozgalom fellendítésével biztosítani kell a szakmai képzést és átképzést.
- A határon átnyúló együttműködések elterjesztése.

(KSH Területi statisztika 2009)

Ennek kapcsán érdemes azon elgondolkodni, hogy szükséges e az egyes országokon belül a nemzetiségeken alapuló önálló vidékfejlesztés politika kidolgozása. Ha a Leader felfogást tekintjük, ami a helyi lakosság értékeire építve kívánja felépíteni a térség márkáját és imázsát, mindenképp hasznos lehet. Ugyanakkor további konfliktusokat okozhat, ha az országos és a statisztikai térségekre kidolgozott stratégiákon túl újabb egységet és újabb tervezetet hoznánk létre.

1.2. Trendek az Európai Unióban

A LEADER-program kísérletként indult el 1991-ben, s szakított a korábbi centralizált, felülről irányított fejlesztési gyakorlattal, hogy az alulról (bottom-up) szerveződő vidékfejlesztés lehetőségeit kiaknázhassa. Fő jellemzői a helyi szintű partnerség, az átláthatóság, a szubszidiaritás és a helyi újítások, kezdeményezések bátorítása. A program

fő célja, hogy egy-egy kistérség belső erőforrásaira építve, a helyi lakosságot támogassa a saját jövőjének javításával kapcsolatos elképzelések felismerésében és megvalósításában.

Az Európai Unió 2007-2013-as időszakra szóló vidékfejlesztési politikája négy kiemelt területre összpontosul:

- I. tengely: a mező- és erdőgazdálkodási ágazat versenyképességének javítása (humán és fizikai tőkét a mezőgazdaságban, minőségi termelés, ismeretátadás és innováció);
- II. tengely: a környezet és a vidéki tájak állapotának javítása (természeti erőforrások védelme, javítása, helyi kultúra védelme);
- III. tengely: a vidéki térségekre jellemző életminőség javítása és a vidéki gazdaság diverzifikációjának ösztönzése (növekedéshez és a munkahelyteremtéshez szükséges feltételek megteremtése, gazdasági tevékenységek diverzifikációja);
- IV. tengely: a Leader-jellegű pályázati kiírások. A Helyi Akciócsoportok négy hónapig tartó tervezési folyamat során alkották meg saját térségük adottságaira és lehetőségeire építő Helyi Vidékfejlesztési Stratégiáikat, amelyek megvalósításának feladata is rájuk vár a 2013-ig tartó időszakban, a források odaítélésének felelősségével együtt. Céljuk az egyedi adottságokra, a közösségépítésre, a helyi érdekeltek összefogására építő, egy irányba mutató fejlődési pályák megtervezése, melyek megvalósítása javítja a vidéki életminőséget és a térségek népesség-megtartó erejét, életben tartja és továbbfejleszti az értékes hagyományokat, valamint piacot biztosít a helyi termékeknek.

Napjaink gazdasági mutatói azonban egyre inkább rávilágítanak arra, hogy az Unió által korábban kidolgozott stratégiák és irányelvek nem felelnek meg a minden tekintetben a kistérségek támasztotta igényeknek, s a szakértők több problémát is megneveztek a jelenlegi politikával kapcsolatosan:

- bonyolult programozás és végrehajtás (nehéz előzetesen megállapítani a térség igényeit, a végrehajtás során az önerő és az utófinanszírozás sok esetben problémát okoz);
- korlátozott források a közös költségvetésből (az Európai Unió az erőforrás-elosztásnál nem mindig veszi figyelembe az adott ország igényeit és szükségleteit);
- eltérő lehetőségek a nemzeti költségvetésekből (az úgynevezett hátrányos helyzetű országok túlzott támogatásával háttérbe szorulnak azon térségek, melyek fejlettebbek ugyan, de támogatásra szorulnának);

- „agrár-vidékfejlesztés” (a vidékfejlesztés, a területfejlesztés és az agrárfejlesztés fogalmainak összekeveredése miatt gyakran előforduló probléma, hogy a vidék fejlesztésére szánt összegeket agrárfejlesztésre fordítják, s így csupán a mezőgazdaság profitál belőle);
- tisztázatlan viszony a regionális politikával (a top-down és a bottom-up megközelítések érdekei szemben állnak egymással, a regionalizáció az előbbi, míg a vidékfejlesztés az utóbbi kategóriát preferálja).

E kérdés megoldásában a kulcsszó a település vonzereje és versenyképessége lehet. A településfejlesztési koncepciók egyik legfontosabb eleme a helyi gazdaságfejlesztés, hiszen a gazdaságfejlesztési rész-stratégia fejt ki a legnagyobb hatást a település vonzerejére, versenyképességére. Magas életminőség és kiegyensúlyozott társadalmi szerkezet csak olyan településen képzelhető el, ahol a munkahelyek kínálata mind mennyiségi, mind minőségi szempontból megfelelő. Ez a követelmény azonban csak úgy teljesíthető, ha a település képes olyan vállalkozásokat vonzani és tartósan letelepíteni - számukra megfelelő fizikai és szabályozási környezetet teremtve -, amelyek lépést tartanak a fejlődéssel, és versenyképes termékekkel, szolgáltatásokkal lépnek ki a piacra.

A helyi sajátosságokon alapuló versenyképességen túl egyre inkább előtérbe kell, hogy kerüljön az innováció előmozdítása (piaci rések, új termékek, eljárások, innovatív marketing), az emberi erőforrás fejlesztése. Továbbá az Unió szorgalmazza a tudásalapú biogazdaságok elterjesztését, s a turizmust a vonzó vidéki környezetet, s a magas életminőséget meghatározó faktornak tekinti. (Halmai, 2007)

A közeljövőben tehát az Európai Unió jelentős vidékfejlesztési kihívások elé néz. A növekvő nemzetközi agrárpiaci verseny, a növekvő igény a rurális szolgáltatások iránt, az új vidékfejlesztési politika elkészítése mind olyan kérdések, melyekre az Uniónak rövid időn belül választ kell adnia. Van azonban egy külső erő, ami jelentősen felgyorsíthatja ezt a folyamatot: az EU közelgő keleti bővítése, elsősorban Horvátország és Törökország részvételével. Már a 2004-es bővítést követően fenn állt az a probléma, ami az Európai Unió további terjeszkedésével csak még súlyosabbá válik: a regionális különbségekből, a csatlakozó és a jelenlegi tagállamok egyes vidéki területeinek elmaradottságából adódó komplex problémák. E problémák kezeléséhez jelentős anyagi forrásokra és a vidékfejlesztés integrált megközelítésére, a helyi részvétel, a szubszidiaritás, a partnerség elveinek érvényesítésére lesz szükség.

1.3. Trendek Magyarországon

1.3.1. Ágazati és területi szintű tervezés

Míg a kilencvenes évek közepétől a fejlesztéspolitika elsődlegesen a területfejlesztést jelentette, addig az elmúlt években egy az ágazati elemeket is integráló, átfogó nemzeti fejlesztéspolitika megteremtése is zajlik. Ma az alapvető kérdést nem az jelenti, hogy az ország fejlesztési céljainak megfogalmazásakor területi vagy ágazati tervekre van-e inkább szükség – kétségtelen, hogy mindkettőre –, hanem sokkal inkább az, hogy e kettőnek milyen legyen a kapcsolata egymással. Egy lehetséges metódus előidejűnek tekinti az országos szint (ágazati) terveit, ezesetben a regionális tervek ezeket kereteknek tulajdonítja. Egy másik megoldás a területi elvű tervezési megközelítést egyenrangúnak véli, és az ágazati és regionális tervezést iteráció keretében „összefésülné”. A jelenleg folyó interszektorális országos tervezés fontos innovációja, hogy alapelvében az utóbbi modellt követi, hiszen jogszabály rögzíti az ágazatok, régiók egyenlő részvételét a tervezésben. (Salamin-Péti-Czira, 2005)

1.3.2. Területrendezés és területfejlesztés

A területi tervezésnek egységes, a térség társadalma által lehetőleg jobban legitimált jövőképet és célrendszert kell létrehoznia az adott területrendszerre, amit rendezési, fejlesztési és egyéb eszközök együttesen kell, hogy szolgáljanak. Ennek érdekében a fizikai és a fejlesztés-fókuszú tervezésnek közös irányelvek mentén kell mozognia, összességében egységes értékrendet kell megjelenítenie, függetlenül attól, hogy a környezeti, társadalmi, gazdasági tényezőket fizikai vagy elvontabb stratégiai szemlélettel kezeli a térben. Közös koncepció és célrendszer mentén kell a fizikai és a stratégiai tervezés egymástól eltérő eszközeit használni, és ezek az eszközök a tervezés operatívabb fázisaiban is egymással könnyen és hasznosan kombinálhatók. Ezt a külföldi – főként nyugat-európai, észak-amerikai – területi tervezési kultúrákban jelen lévő megközelítést erősíteni kell hazánkban is. (Salamin-Péti-Czira, 2005)

1.3.3. Agrárfejlesztés, vidékfejlesztés, területfejlesztés

Politikailag az EU-ban a vidékfejlesztés a hagyományos agrártámogatások átstrukturálásának, fokozatos leépítésének egyik módszere. Fejlesztési irányai közül egyre több nem kapcsolódik szorosan az agrárszektorhoz, intézményesülése, programozása tekintetében is határozottan közeledik a regionális politika fejlesztéseihez, a területfejlesztési jelleghez. A (területileg) integrált beavatkozások előtérbe kerülése miatt az uniós vidékfejlesztés területi szemlélete is jelentősen erősödik. Mindez azt jelenti, hogy az uniós vidékfejlesztés közelít a valódi szakmai – a területfejlesztéshez hasonlóan integrált és területben gondolkodó – vidékfejlesztési tartalmakhoz.

A vidékfejlesztést a mezőgazdasági termelésen, annak színvonalemelésén bátran túlmutató kategóriaként érdemes kezelni, a speciális területi adottságok figyelembevételével újszerűen közelítve kell megelőzni a vidékies területek problémáinak elmélyülését. Figyelembe véve az ország határozott és változatos területi adottságait, a vidékfejlesztés programozását és megvalósítását érdemes a területfejlesztés területi szintjeihez igazítani. Régióink a vidékies területek esetében viszonylag hasonló adottságú területeket határolnak le, ezért is indokolt a vidékfejlesztési decentralizációja. (Salamini-Péti-Czira, 2005)

Magyarország Uniós csatlakozását követően a gazdasági érdekeink is megkívánták, hogy igazodjunk az EU területi beosztásához. Ez a NUTS, azaz a Statisztikai Területi Egységek Nomenklatúrája. A NUTS három regionális – NUTS 1, NUTS 2, NUTS 3 - és két lokális – NUTS 4, NUTS 5 – szinttel rendelkezik.

Szint	Megnevezés	Egységek száma
NUTS 1	Ország	1
NUTS 2	Tervezési-statisztikai régió	7
NUTS 3	Megye és főváros	20
NUTS 4 / LAU 1	Statisztikai körzet	174
NUTS 5 / LAU 2	település	3152

1. táblázat: Magyarország területbeosztása a NUTS-rendszerben

Forrás: KSH (2004)

Sajnálatos módon napjainkban megfigyelhető az a trend, hogy a különböző Uniós programokból igényelhető anyagi támogatás túlnyomó részét az 1. célterületbe tartozó, általában nagy kiterjedésű – NUTS 1 vagy 2 – régiókban költötték el. E fejlesztések többsége két okból sem felel meg a vidékfejlesztés kritériumainak. Egyrészt a támogatott

programok főleg nagyvárosi központok vonzáskörzetében zajlottak vagy (például autópályaépítések esetében) ilyen területek egymással való összekötését célozták. Másrészt ezek a programok tipikusan a központilag irányított, igen nagy költségvetéssel dolgozó mamutvállalkozások körébe tartoztak, amelyekből, a kisebb léptékű helyi fejlesztések legfeljebb közvetetten, a gazdasági környezet általános javulásán keresztül profitálhattak. (Nemes, 2000) Ez a jelenség a fentről, centralizáltan végrehajtott vidékfejlesztés kategóriájába tartozik.

Magyarországon azonban olyan kivételes helyzet alakult ki, mely szerint egyszerre léteznek a statisztikai körzetek és az alulról szerveződő kistérségek is. Felismerve a közös erőben rejlő lehetőségeket, a kistérségi társulások közös érdekeik alapján együttműködhetnek egymással, közösen pályázhatnak, közösen is megvalósíthatnak fejlesztési programokat.

A Nagykanizsai kistérségben 2002-2005-ig az alábbi területen valósultak meg projektek hazai támogatással:

Célkategória	Projektek száma	Támogatás (e Ft)
Gazdaságfejlesztés	630	588 597
Műszaki infrastruktúra	90	490 181
Környezetvédelem, környezetvédelmi Infrastruktúra	24	319 783
Humán infrastruktúra	50	180 588
Egyéb, nem besorolható	39	98 925
Települési életminőség	25	54 540
Tervezés	27	53 733
Emberi erőforrások fejlesztése	5	44 761
Kulturális örökség védelme	2	20 000
Összesen	892	1 851 108

2. táblázat: Nagykanizsai kistérség hazai támogatású projektjei 2002-2005

Forrás: Nyugat-Dunántúl Zala megye Nagykanizsai Kistérség Kistérségi Helyzetkép (2006)

Ezt követően az időközben kettéváló kistérségnek a 2007-2013-ig szóló Operatív Programok keretein belül is volt lehetősége pályázati úton fejlesztenie a térség gazdasági vonzerejét. A Nyugat-Dunántúli Fejlesztési Ügynökség időszakos jelentéséből látható, miként alakultak a pályázati források az eddigi két akciótervben.

Prioritások	Összeg 2007-2008 (Md Ft)	Összeg 2009-2010 (Md Ft)	Összeg 2007-2013 (Md Ft)	Beérkezett pályázatok (db)	Nyertes pályázatok (db)
1. Regionális gazdaságfejlesztés	3,9	14,2	21,8	40	22
2. Turizmusfejlesztés	13	14,8	33,5	88	43
3. Városfejlesztés	11,6	10,5	27	54	39
4. Környezetvédelmi és közlekedési infrastruktúra	11,6	10,7	28,4	96	47
5. Helyi és térségi közszolgáltatások fejlesztése	11,6	13	25,9	n.a	47
Összesen	51,7	63,2	136,6	Min. 278	198

3. táblázat: A NYDOP pályázati eredményei 2007-2009

Forrás: Nyugat-Dunántúli Operatív Program, Pályázati Eredmények 2007-2009

A prioritásokat vizsgálva az is áttekinthető az alábbi ábrán, hogy a Nagykanizsai és a Zalakarosi kistérség milyen mértékű támogatást nyert el a 4 év alatt az egyes gazdaságélénkítő programok tekintetében.

Prioritások	Nagykanizsai kistérségben (M Ft)	Zalakarosi kistérségben (M Ft)
Regionális gazdaságfejlesztés	390-432	0
Turizmusfejlesztés	16-195	872-1336
Városfejlesztés	38-125	0
Környezetvédelmi és közlekedési infrastruktúra	170-376	376-1004
Helyi és térségi közszolgáltatások fejlesztése	250-580	580-1000
Összesen	864-1708	1828-3340

4. táblázat: A NYDOP kistérségi pályázati eredményei 2007-2009

Forrás: Nyugat-Dunántúli Operatív Program, Pályázati Eredmények 2007-2009

Noha a Nagykanizsai kistérség mind az öt prioritás kapcsán nyert el támogatást, az így szerzett összegek messze elmaradnak a régió északi (Győr-Moson-Sopron megyei) kistérségeinek támogatási összegeitől. A Zalakarosi kistérség jelentős támogatásokat nyert el az elmúlt két akcióterv során, ám ez elsősorban annak köszönhető, hogy hátrányos kistérség révén jóval nagyobb kedvezményekben részesülhet, mint más kistérségek.

Az Operatív Program vizsgálatánál látható, hogy bizonyos területek iránt csökken az érdeklődés (regionális gazdaságfejlesztés és városfejlesztés), míg más gazdaságfejlesztési akciókra a meghirdetettnél jelentősen több pályázat érkezik (környezetvédelem, közlekedés és infrastrukturális beruházások, valamint a turizmusfejlesztés).

2. Térségi gazdasági helyzetelemzés

2.1. A kistérségek Nyugat-Dunántúli viszonylatban

Ahhoz, hogy az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület által támogatott kistérségek helyzetét valósan elemezni tudjuk, szükséges némi régiós áttekintés is.

A 5. táblázatban látható, hogyan oszlanak meg a vállalkozások a Nyugat-Dunántúli régióban, és az általunk vizsgált két kistérségben. Az esetek többségében hasonló arányokat látunk a vizsgálati egységek közt, néhány eltérésre azonban érdemes felhívni a figyelmet. Ilyen például az ingatlanügyeket és más gazdasági szolgáltatásokat átfogó szektor. E tekintetben jelentős az eltérés: régiós szinten a vállalatok 33,6%-a foglalkozik e területtel, míg a két kistérségben ez az arány csupán 15%. Ez részben azzal magyarázható, hogy a kistérségekben viszonylag alacsony a felsőfokú végzettséggel rendelkező (pl. közgazdász, gazdasági szakértő) fiatal, hiszen egyelőre sem a felsőoktatás adottságai, sem a térség gazdasági erre nem megfelelő ezen ágazat kibontakozásához.

Kétszer akkora arányban részesül viszont a szállítás, raktározás szektor a kistérségek esetében, mint a régiós átlag, ami pedig az M7-es autópályának, a horvát és szlovén határhoz való viszonylagos közelségnek, valamint az V. korridornak tudható be, így a térségben jelentős számú logisztikai cég működhet.

Kiemelkednek még az ipar különböző területei, mint a feldolgozó és az építőipar, amelyek szintén jelentősebb hányadot adnak a kistérségeket tekintve. Ez elsősorban a térség turisztikai ébredésének és a szolgáltatási kör bővítésének köszönhető, aminek alapjait csak a fent említett szektorok adhatják meg.

	Nyugat-Dunántúl (%)	Vizsgált kistérségek (%)
Mezőgazdaság, hal-, erdő- és vadgazdálkodás	8,1	12
Ipar, feldolgozóipar	6,5	10
Építőipar	8,2	13
Kereskedelem, javítás	15,3	22
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	8,9	10
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	3,5	7
Pénzügyi közvetítés	3,4	3
Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	33,6	15
Oktatás	3,2	n.a
Egészségügyi, szociális ellátás	2,5	n.a
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	6,5	8
Egyéb tevékenységek	0,3	0
Összesen	100	100

5. táblázat: A vállalkozások megoszlása ágazati szektor szerint

Forrás: Helyi Vidékfejlesztési Stratégia és KSH

A vállalkozások létszám kategória szerinti megoszlását tekintve jóval kevesebb eltérést tapasztalhatunk. Csupán azt érdemes kiemelni, hogy a két kistérség esetében a vállalatok több mint 96%-a 1-9 főt alkalmaz, ami a régiós átlag esetén „csupán” 72%. Korábbi kutatásainkra alapozva meg merem kockáztatni, hogy a térség legtöbb vállalkozója egyéni vállalkozást indított, aminek elsődleges oka a rendszerváltást követően a korábbi munkahely elvesztése volt. A kistérségben rendkívül erős az egyszemélyes vállalkozások jelenléte.

	Nyugat-Dunántúl	Vizsgált kistérségek
ismeretlen	25%	0%
1-9	72%	96,11%
10-19	1,7%	1,8%
20-49	0,9%	1,6%
50-249	0,4%	0,4%
250-nél több	0,1%	0%

6. táblázat: A vállalkozások megoszlása létszám kategória szerint

Forrás: Helyi Vidékfejlesztési Stratégia és KSH

A nagyvállalkozások hiányoznak a térségből, jellemző az önfoglalkoztatás, illetve a mikro- és kisvállalkozások jelenléte. 250 fő feletti vállalkozás nem működik a kistérségben, az 50 feletti vállalkozások száma is elenyésző.

2.2. A Zalakarosi és a Nagykanizsai kistérség gazdasági helyzete

Ha a kistérségek gazdasági helyzetét pusztán foglalkoztatási szempontból kívánjuk leírni, érdemes megvizsgálni a 10 legnagyobb foglalkoztató vállalatot, melyek a Nagykanizsai és Zalakarosi kistérségben a következők:

Vállalat	Szektor	Foglalkoztatottak
Karos Spa	Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás	197
Szabadics Zrt.	Építőipar	160
Gránit Gyógyfürdő	Egyéb szolgáltatás	158
MenDan Rt.	Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás	115
Füzvölgy Agrár Zrt.	Mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodás	110
Kanizsa Sprint	Szállítási, raktározási, postai és távközlési szolgáltatások	67
Új-palini Hús Kft.	Bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás	35
Blasius Faipari Kft.	Bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás	34
Totál Hungária Kft.	Bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás	33
Március 15 MGSZ	Mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodás	25

7. táblázat: A 10 legnagyobb foglalkoztató vállalat a térségben

Forrás: Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

Ez alapján azonban nehéz lenne messzemenő következtetéseket levonni. Az azonban már itt is érzékelhető, hogy a feldolgozóipari, villamos energetikai szektor a térségben jelentősen képviselteti magát. A Nagykanizsai térség gazdasága elsősorban az iparra épül, de jelentős az erdőgazdálkodás is. Ugyanakkor nem szabad megfeledkeznünk a Zalakarosi kistérség egészségturizmusáról sem, ahol a kereskedelmi és egyéb szolgáltatások is jelentős szerepet játszanak.

Visszaesés figyelhető meg azonban a mezőgazdaság területén, ami az élelmiszeriparra is rányomja a bélyegét. Egyre kevesebb településen működnek mezőgazdasági vállalkozások, amik korábban jelentős munkaerővel rendelkeztek. Ezek megszűnése nem csupán a munkanélküliség növekedéséhez járul hozzá, de a térség gazdasági ereje is tovább csökken.

A kistérség 9.800 vállalkozása közül 2.646 (27%) társas vállalkozás. A régiós átlagot tekintve ez alacsonynak mondható, hiszen a Nyugat-Dunántúlon összességében mintegy 40%-ot tesznek ki a társas vállalkozások. Az ezer főre jutó működő vállalkozások száma meghaladja a 120-t, ami a magasnak mondható régióban is. Ennek oka a már korábban is említett kényszervállalkozások magas aránya, melyek jelentős része egyéni vállalkozás formájában működik.

	Nagykanizsai kistérség	Zalakarosi kistérség
Regisztrált vállalkozás	8 064	1 402
Ebből szálláshely és vendéglátás	844	542
Ezer lakosra jutó vállalkozás	120	106

8. táblázat: Gazdasági szervezetek a kistérségekben (2006)

Forrás: KSH Statisztikai Tükör

Ahogy az a 8. táblázatból is kiderül, noha a Zalakarosi kistérségben jóval kevesebb vállalkozás található, a turizmus szektorban közvetlenül érintett cégek aránya jóval magasabb, mint a Nagykanizsai esetében: Nagykanizsai kistérségben 10,46%, a Zalakarosi kistérségben 38,66%. Ebből következik, hogy az utóbbi kistérség számára a gazdasági bevételek jelentős hányadát a turizmus termeli, s a további fejlődés is a turizmushoz kötődik, elsősorban a új turisztikai termékek és kiegészítő szolgáltatások fejlesztése javasolható. Ugyanakkor a turizmustól való erős függés a jelenlegihez hasonló gazdasági válsághelyzetekben komoly problémákat okozhat, és a gazdaság több lábra állítása mellett szükséges a turisztikai termék erős pozicionálása, egyedi arculatának kialakítása. Ennek megfontolandó alternatívája, ha az IDZV Egyesület többi települését Zalakaroshoz kötik egy közös stratégia égisze alatt.

2.3. Foglalkoztatás és munkanélküliség

A foglalkoztatási mutatókat elemezve a 9. táblázat nyújt átfogó információkat:

Ágazat	Foglalkoztatottak átlaga
Mezőgazdaság, hal-, erdő- és vadgazdálkodás	11
Ipar, feldolgozóipar	33
Építőipar	7
Kereskedelem, javítás	10
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	5
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	10
Pénzügyi közvetítés	1
Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	3
Egészségügyi, szociális ellátás, oktatás	17
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	3
Egyéb tevékenységek	0
Összesen	100

9. táblázat: Vállalkozások foglalkoztatás szerinti megoszlása

Forrás: Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

Látható, hogy a legnagyobb foglalkoztatást biztosító gazdasági szektor az ipar, feldolgozóipar, a térség munkaerőinek 33%-át ezen ágazatban alkalmazzák. Azonban ezen belül is eltérések mutatkoznak, hiszen egyedül a bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás szektorban éri csak el az átlagos foglalkoztatottak száma a 25 főt. Ugyanakkor jelentős a foglalkoztatás az egészségügyi, szociális és oktatási szektorban is, több mint 300-en dolgoznak e területen.

A térségben a legjelentősebb foglalkoztató szektor tehát a bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás, 36 település esetében az első e téren. 5 település esetében elmondható, hogy a közszféra a legnagyobb foglalkoztató, így elsősorban az önkormányzatok által fenntartott oktatási és szociális intézmények dolgozóira kell gondolnunk. Két község esetében a szállítás, raktározás, posta, távközlés a legjelentősebb foglalkoztató szektor, s Alsórajkon még mindig a mezőgazdaság élvez prioritást. Pat és Zalasárszeg esetében nem jelenthető ki egyértelműen, mi a legjelentősebb munkaadó szektor.

Az álláskereső aránya az aktív korú lakosságon belül 2007-ben 9,6% volt, ami mind megyei, mind országos átlagban rossznak mondhatók. A munkanélküliség a következő települések esetében a legjelentősebb:

1. Orosztony (20,76%)
2. Homokkomárom (20,00%)
3. Zalaszentjakab (18,93%)
4. Bocska (18,22%)
5. Zalasárszeg (17,57%)

Az utóbbi évek tendenciái azonban jelentős változásokat hoztak:

- Zalakaros turizmusának és a szolgáltatási kör bővülésének köszönhetően egyre több embert foglalkoztatnak a turizmus különböző területein, s a multiplikátor hatás érvényesülésével még a gazdasági válság hatásainak ellenére is számos újabb munkahely jön létre e szektorban.
- A turizmus jótékony hatása más gazdasági ágazatokra is pozitív hatást gyakorol, így például az építőiparra, a kereskedelemre, az egészségügyi szolgáltatások körére.
- Mindezek mellett a mezőgazdaság jelentősége eltörpül, s egyre kevesebb munkavállalót foglalkoztat ez a szektor.
- Nyilvánvalóvá vált a Zalakaros és Nagykanizsai körül kirajzolódott agglomeráció, melynek térbeli távolodásával a munkanélküliek száma is arányosan nő.
- A térségben jelentős a kisebbségi lakosság, akiknek munkavállalása továbbra is az egyik legjelentősebb probléma a térségben.
- A munkanélküliek száma már évek óta tartósan meghaladja a 4.000 főt.

A térség vállalkozásai sajnos nagyon kevés olyan munkaalkalmat kínálnak, ahol a magasabb iskolai végzettségűek is tanulmányaiknak megfelelő feladatokat láthatnak el. A legtöbb cég csupán betanított munkásokat alkalmaz, így a szakmák becsülete is alább hagy. Mindez újabb problémákat generál:

- A térség felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatal lakóinál jelentős elvándorlása jellemző, ami együtt jár a népesség elöregedésével.
- Az átlagbérek alacsonyabbak lesznek.
- Jelentős összegeket kell fordítani a felnőttképzésre, átképzésre.

Az átmeneti munkanélküliség egyik oka gyakran a „túlképzettség”, amikor nincs a szakképzettségnek megfelelő munkahelykínálat sem a városban, sem helyben. A tartós munkanélküliség oka azonban elsősorban az alacsony iskolázottság és szakképzetlenség,

tanulási motiváció és akarat hiánya, döntően a roma népességben és az 50 év feletti lakossági körben, számuk becslésünk szerint több százra tehető, ugyanis egy részük meg sem jelenik a munkaügyi, szociális intézményrendszerekben.

2.4. Hátrányos helyzetű települések

A két kistérség 46 települése közül 14 hátrányos helyzetű. Az itt élők száma 9.046 fő, ami a térség lakosságának 30%-át jelenti.

	Térség	Hátrányos helyzetű települések
Települések száma (db)	46	14
Lakosság (fő)	30153	9046
Vállalkozások (db)	1281	269
Nonprofit szervezetek (db)	195	37

10. táblázat: A Dél-Zalai HK területén található hátrányos helyzetű települések adatai

Forrás: Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

A vállalkozásokat tekintve a hátrányos helyzetű településeken 269 található, ami a térségi vállalkozások számának 21%-a. Ennek ellenére a munkanélküliek száma meglepően magas, 792 fő, vagyis a hátrányos helyzetű települések lakosságának 8,75%-ának nincs munkája. Ebből is adódik, a hátrányos helyzetű településeken nagy szükség van a szociális ellátásra, aminek feladatait általában nonprofit szervezetek vállalják magukra. E településeken 37 ilyen található, a térséginek mintegy 19%-a.

2.5. A Zalakarosi és a Nagykanizsai kistérség turizmusa

A turizmus elsősorban a térség természeti értékeire alapozott szolgáltatási háttér megszerveződésével válhat a gazdaság húzóágazatává.

Az idegenforgalom fellendülésének kezdete a zalakarosi fürdő 1965-ös megnyitásával kezdődött. Az azóta eltelt három és fél évtized hatalmas mértékű fejlődése óriási változásokat hozott nemcsak a nemzetközi hírűvé vált település életében, hanem vonzáskörzetében is. A térség másik legnagyobb vonzerővel rendelkező idegenforgalmi adottsága a Kis-Balaton, mint nagykiterjedésű összefüggő vizes élőhely Európában is egyedülálló értéket képvisel. Már a múlt század végén híres volt páratlan madárvilágáról.

További értékeket képviselhet a borturizmus lehetőségeinek kiépítése, az aktív és ökoturisztikai infrastrukturális háttér megteremtése.

	Nagykanizsai kistérség	Zalakarosi kistérség
Kereskedelmi szálláshelyek férőhelyei	946	3 975
Ezer lakosra jutó kereskedelmi szállásférőhely	14	301
Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma	33 507	411 907
ebből: külföldi	9 470	147 536
Magánszálláshelyek férőhelyei	403	4 162
Ezer lakosra jutó magánszálláshely	6	315
Magánszálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma	12 738	87 826
ebből: külföldi	52	78 243
Vendéglátóhelyek száma	313	139
Tízezer lakosra jutó vendéglátóhely	46	105
Kiskereskedelmi üzletek száma	1 241	204
Tízezer lakosra jutó kiskereskedelmi üzlet	186	155

11. táblázat: Idegenforgalmi mutatók a kistérségekben (2006)

Forrás: KSH Statisztikai Tükör

Turisztikai szempontból a Zalakarosi kistérség abszolút előnyt élvez a Nagykanizsaival szemben. A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeit tekintve a Zalakarosi kistérségben több mint négyszer annyi található, mint a Nagykanizsaiban, s talán még érdekesebb e mutatót egy főre vetítve nézni: Nagykanizsa esetében 14, Zalakarosnál 301. A magánszálláshelyek tekintetében is jelentős az eltérés, itt több mint ötvenszerese a Zalakarosi a Nagykanizsaiénak. Noha vendéglátóhelyben már a Nagykanizsai kistérség is bővelkedik, egy lakosra vetítve ez is elmarad a Zalakarosietől, az előbbi esetben tízezer lakosra 46 vendéglátóhely jut, az utóbbinál viszont 105. Csupán a kiskereskedelmi üzletek esetében előzi meg a Nagykanizsai kistérség a Zalakarosit, immár az egy főre eső érték tekintetében is.

	Nagykanizsai kistérség	Zalakarosi kistérség
Kereskedelmi szálláshelyeken összesen	33 507	411 907
Ebből: külföldiek aránya (%)	28,3	35,9
Fizető vendéglátásban	10 481	84 947
Ebből: külföldiek aránya (%)	0,5	90,4
Falusi szállásadásban	2 257	2 879
Ebből: külföldiek aránya (%)	0,2	51,6
Magán szálláshelyeken összesen	12 738	87 826
Ebből: külföldiek aránya (%)	0,5	89,1

12. táblázat: Vendégéjszakák alakulása a kistérségekben (2006)

Forrás: KSH Statisztikai Tükör

Ahogy az a 12. táblázatból is kiderül, a Zalakarosi kistérség a vendégéjszakák számának tekintetében is kiemelkedik. Érdeemes azonban kiemelni, hogy noha mindkét kistérség remek adottságokkal rendelkezik, a falusi szállásadás tekintetében az értékek elmaradnak a várttól, illetve attól a teljesítménytől, amit a kistérségek képesek lennének nyújtani.

A Nagykanizsai kistérségben látható, hogy a külföldiek aránya jóval elmarad a Zalakarosétól, s e kistérségben, a legjelentősebb arányban a kereskedelmi szálláshelyeken vannak jelen. A többi szektorban számuk elhanyagolható.

Ellenben a Zalakarosi kistérségben a fizető vendéglátás esetén a legjelentősebb külföldi jelenlét, mintegy 90%-kal. E térségben épp a kereskedelmi szálláshelyek értéke a legalacsonyabb.

Nyilvánvaló, hogy a fenti adatokat jelentősen torzítja Zalakaros városa, ami a térség legjelentősebb idegenforgalmi központja. Ahhoz, hogy reális képet kapjunk, tudni kell, hogy Zalakaroson összesen 2500 férőhely van a kereskedelmi szálláshelyeken, s a 619 magánszálláshelyen több mint 1800 férőhelyet biztosítanak. Továbbá nem szabad megfeledkezni a 800 főt befogadni képes kempingről sem.

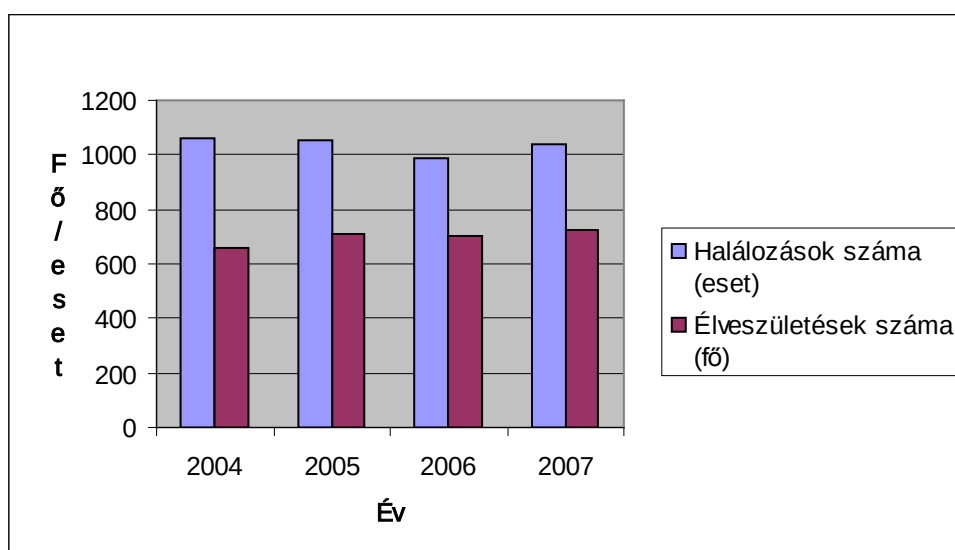
3. Demográfiai, foglalkoztatási, infrastrukturális helyzetelemzés

3.1. Demográfiai helyzetelemzés

Zala megye aprófalvas településrendszere miatt az elmúlt évtizedekben a társadalom és a gazdaság szinte minden területén hátrányos tényezőt rejtett magában. 1994. január 1-étől a statisztikai kistérségek az 1984-ben megszüntetett járási rendszer alapján kerültek kialakításra, melyek többségéhez aránytalanul sok település tartozott. A hat Zala megyei közül a Zalaegerszegi tartozott az országban a legtöbb, 79 település, de a Lenti kistérség is 51, a Nagykanizsai pedig 48 összefogását próbálta működtetni. (HKTK 2008-2018, 2008)

A Nagykanizsai Kistérségből 2007. szeptember 25-én kiválással létrejött a Zalakarosi Kistérség. A térségek területe együttesen közel 722 km², átlagos népsűrűsége (Nagykanizsát nem számítva) 42 fő/km², míg Zala megyében ez az arány 78,41 fő/km². A térségben 46 település található, szerkezete aprófalvas. Népesége 30,382 fő, a települések több mint a fele 500 fő alatti. Legnépesebb települései: Zalakomár, Zalakaros, Murakeresztúr és Szepetnek. HVS, Innovatív Dél- Zala HK (2008)

A térség 14 hátrányos helyzetű települést is magába foglal, melyeknek népesége 9,046 fő. Ez a térségben élők 30%-át adja, népességszámuk 200 fő alatti. A legkisebb településszámú községek: Börzönce, Zalaújlak, Zalasárszeg, Fűzvölgy.

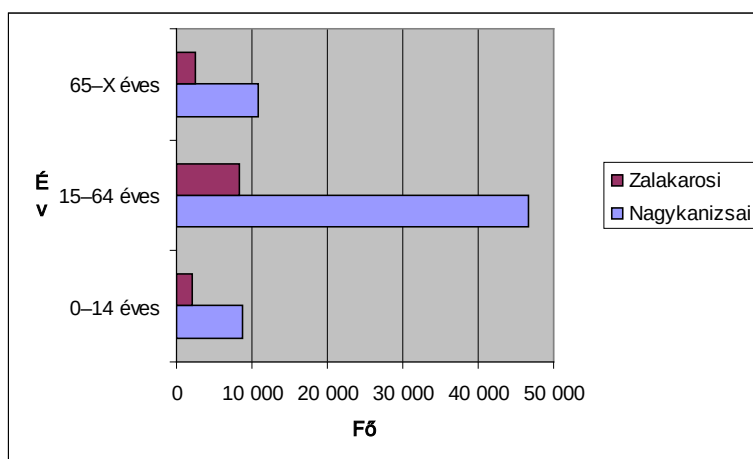

1. ábra: Halálozás és élve születés Nagykanizsán, 2004-2007

Forrás: KSH (2004-2007) adatai alapján saját ábra

A térségben folyamatos népességszám csökkenést regisztráltak, melynek legfőbb oka a szaporodás negatív indexében rejlik. Öt település kivételével (Bocska, Börzönce, Homokkomárom, Kerecseny, Zalaszentjakab) a születések aránya kevesebb a halálozási arányhoz viszonyítva. 2004-ben a térségben 1063 haláleset történt, ezzel szemben azonban csupán 657 élve születést regisztráltak ugyan ebben az évben. Ez a tendencia 2007-re sem változott nagymértékben, 1037 haláleset mellett 721 születést jegyeztek. Pozitív példa azonban, hogy Zalakaros lakossága 2001-ről 2008-ra magas, 56,1 %-os növekedést mutatott.

A népességszám csökkenésének másik oka, hogy az elvándorlási arány magas, ami főleg a kistelepüléseken érezhető. Számos települést az elnéptelenedés veszélye fenyegeti. A fiatal és szakképzett munkaerő a kevés munkalehetőség, a hiányos infrastruktúra és a kevés számú szórakozási lehetőség miatt Nagykanizsára, vagy más városokba költözik. A hátrányos helyzetű kistérségek közül a legnagyobb számú elvándorlási esetet (állandó és ideiglenes vándorlások) Zalakomár (139 fő) és Galambok (73 fő) térségében mérték. Ha az állandó és ideiglenes elvándorlások átlagát nézzük, akkor a hátrányos helyzetű településeken 30, míg a nem hátrányos helyzetű településeken 33 eset az átlagos. A nem hátrányos helyzetű települések közt Zalakaros miatt (ahol az ideiglenes elvándorlások száma folyamatosan változik) lehet magasabb ez az átlag. (KSH, 2008)

2. ábra: A Zalakarosi és a Nagykanizsai Kistérségek kor szerinti összetétele, 2009

Forrás: KSH (2009) adatai alapján saját ábra

A népesség kormegoszlását vizsgálva megállapítható, hogy valamennyi településen magas az aktív korúak aránya, a gyermek és időskorúak aránya alacsony. A népesség

előregedése Zalaújlak, Zalamerenye, Balatonmagyaród és Sand községeket kiemelten veszélyezteteti, a településeken a 60 év felettiek száma jóval meghaladja a gyermekkorú népesség számát.

A térség iskolai végzettségét tekintve magas a 8 általános végzettségűek aránya, az egyetemi, vagy főiskolai végzettségű lakosok száma kevés. Ebből adódóan a térségben jórészt 6-7 általános képzést igénylő munkahelyek iránt van kereslet.

Magyarország legnagyobb etnikai kisebbsége, a cigányság, ebben a térségben is jelentős számban megjelenik. Kisebbségi arányuk Zalakomárban, Zalaszentjakabon és Galambokon a legmagasabb. A cigány lakosság integrálódása még nem indult meg, lepusztult telepeken, házakban élnek. A munkanélküliségi rátájuk 80% körüli, Zalakomárban szinte 100%-os értéket mutat. A térségben kisebb számban német és horvát kisebbség is él. (HVS, Innovatív Dél- Zala HK, 2008)

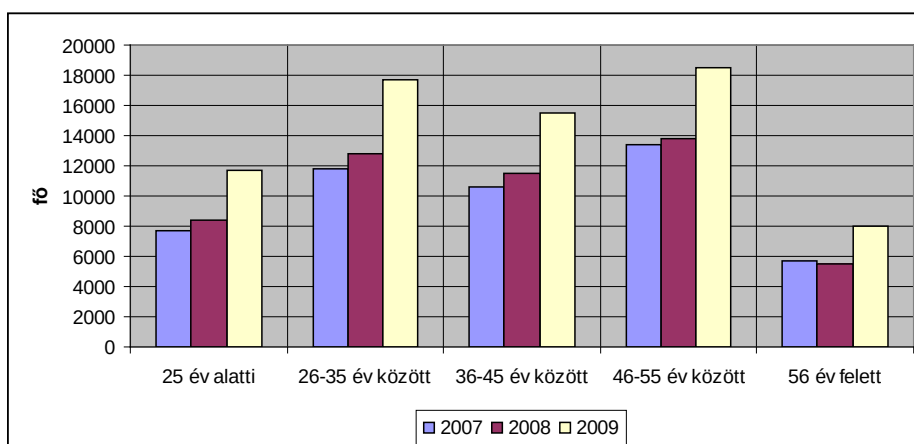
3.2. Foglalkoztatás

A térség két pólusa, Nagykanizsa és Zalakaros teremti a legtöbb munkahelyet a térség lakosai számára. Összesen 1211 regisztrált vállalkozás található a térségben. Az aktív vállalkozások közül a kereskedelem, javítás szektorban regisztrálták a legtöbbet, 264 vállalkozást. Ezt követi az ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás szektora 182; az építőipar 162; a mezőgazdaság erdő-, hal-, vadgazdálkodás 140; a bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás 124; a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás 118; egyéb szolgáltatás 99; a szállítás, raktározás, posta és távközlés 86; a pénzügyi közvetítés szektor 36 vállalkozással. (HVS Dél- Zala HK, 2008)

A foglalkoztatás a bányászat, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás szektorban a legmagasabb (a szektor részesedése 33%). A mezőgazdasági ágazat egyre kevesebb munkavállalót foglalkoztat. A kistelepüléseken általában az Önkormányzatok foglalkoztatják a legtöbb munkavállaló. A térségben a 10 legnagyobb foglalkoztató, mely 934 főt foglalkoztat, a következő: Karos Spa, Szabadics Zrt., Gránit Gyógyfürdő, MD Rt., Fűzrőlgy Agrár Zrt., Kanizsa Spirit Kft., Új-palini Hús Kft., Blasius Faipari Kft., Totál Hungária Kft., Március 15 MGSz. (HVS Dél- Zala HK, 2008)

A térség munkanélküliségi mutatói negatív irányban eltérnek az átlagtól, mind országos, mind regionális szinten. Nagykanizsától és Zalakarostól távolodva egyre nagyobb arányban találkozhatunk munkanélküliséggel. Legnagyobb a munkanélküliség a

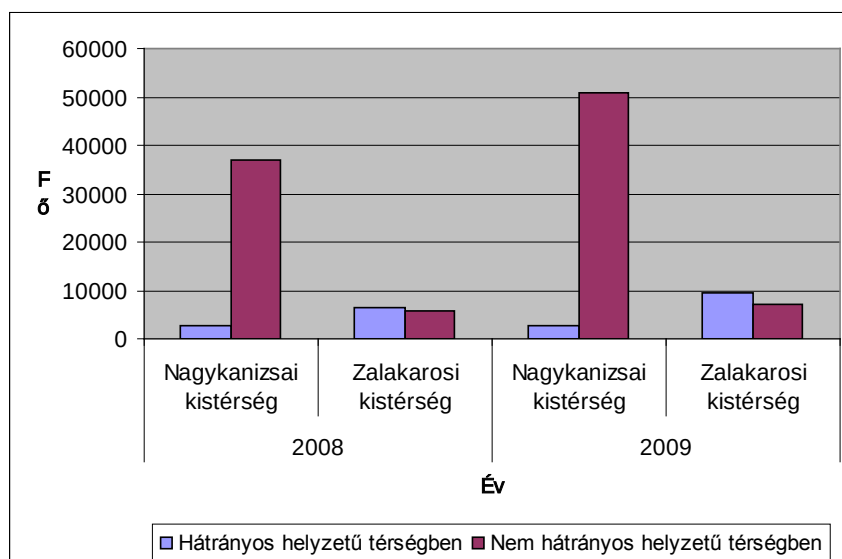
következő községekben: Zalasárszeg (17,57%), Bocska (18,22%), Zalaszentjakab (18,93%), Homokkomárom (20,00%), Orosztony (20,76%).

3. ábra: Regisztrált álláskeresők száma korcsoportonként, 2007-2009

Forrás: Nagykanizsai Munkaügyi Hivatal adatai alapján (2007-2009) saját ábra

A térségben a legmagasabb a 46 és 55 év közötti munkanélküliek aránya. 2008-ban 13762 főt regisztráltak ebből a korcsoportból, míg 2009-ben ez a szám 18477 főre változott. A legkevesebb álláskereső 56 év felett volt, 2008-ban 5529 fő, 2009-ben 7965 fő. Látható, hogy 2009-ben radikálisan megnőtt a munkanélküliek aránya mindegyik korcsoportban. Itt érzékelhető a gazdasági válság hatása. (3. ábra)

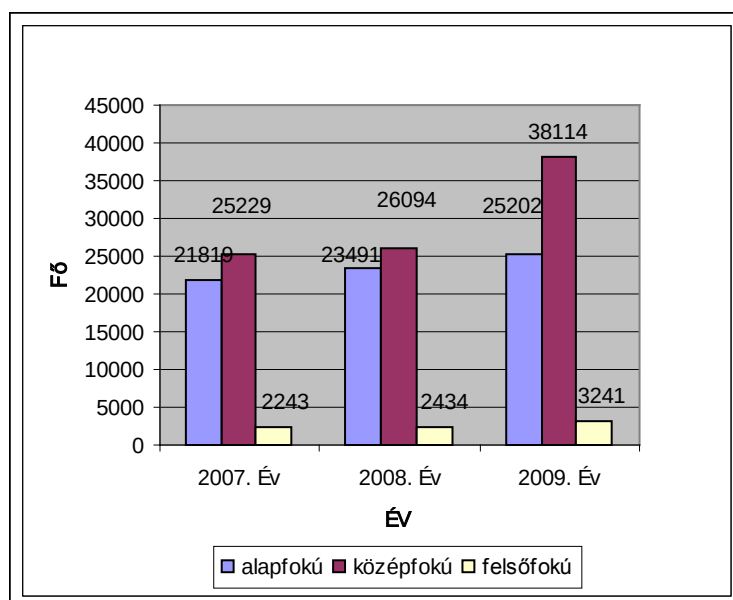

4. ábra: Regisztrált álláskeresők száma térségenként, valamint a hátrányos és nem hátrányos helyzetű térségekben, 2008-2009

Forrás: Nagykanizsai Munkaügyi Hivatal adatai alapján (2008-2009) saját ábra

Az 4. ábra alapján megállapítható, hogy a Zalakarosi Kistérség hátrányos helyzetű településein magasabb a munkanélküliség aránya, mint a nem hátrányos településeken. A Nagykanizsai Kistérség hátrányos helyzetű településein 2008-ban 2827 főt, 2009-ben valamivel kevesebb, 2808 főt regisztráltak. Ez az egyetlen érték, amely csökkenést mutat, a munkanélküliek aránya 2008-ról 2009-re a Zalakarosi Kistérségben 4400 fővel, a Nagykanizsai Kistérségben 13690 fővel növekedett.

A Zalakarosi Kistérségben 2007. év végén a szellemi munkanélküliek aránya 7,9% volt, mely jóval elmaradt a megyei 17,6%-os átlagtól. A fizikai foglalkozásúak közé megyei szinten a munkanélküliek 82,4%-a tartozott, ami a Zalakaros Kistérségben az átlagosnál magasabb.

5. ábra: Regisztrált álláskeresők száma iskolai végzettség szerint, 2007-2009

Forrás: Nagykanizsai Munkaügyi Hivatal adatai alapján (2010) saját ábra

A térségben a középfokú végzettséggel rendelkező munkanélküliek 2007-ben és 2008-ban és 2009-ben is a legnagyobb számban fordultak elő. A legkevesebb munkanélkülit a felsőfokú végzettségűek körében regisztrálták, 2008-ban 2434 főt, míg 2009-ben 3241 főt. Ez talán abból is következik, hogy a felsőfokú végzettséggel bírók munkahelyhiány miatt elhagyták a térséget. Az alacsony végzettséggel bíró munkanélküliek száma 2007-ről 2008-ra 1672 fővel növekedett, 2008-ról 2009-re pedig 1711 fővel.

Az utóbbi időben a foglalkoztatási szerkezet jelentősen átalakult a térségben. A betanított munkások iránti igény megnövekedett, csökkent viszont a magasabb szaktudást

igénylő munkák, munkahelyek száma. Csökkent továbbá a felsőfokú végzettségűek foglalkoztatása is a térségben. Ennek következménye, hogy a fiatal, magasan képzett munkavállalók elvándorolnak külföldre, vagy megyei, régiós, országos központokba. A hiányszakmák közé tartoznak a gépipari ágazatban szükséges szakmák, melyek munkaerőhiánnyal küszködnek. A jövő céljai közé tartozik a felnőttképzés erősítése, a képzési lehetőségek kistérségekben való megjelenítése. (HVS Dél- Zala HK, 2008)

3.3. Infrastruktúra

Zala megye úthálózata dinamikusan fejlődik, közepesen feltártnak tekinthető. A megye nagy részén sűrű az úthálózat, az utak minősége jó, azonban a térségi települések úthálózata előnytelen, sajnos néhány falu a közigazgatási központjával sincs összeköttetésben. Az utóbbi időben a térség útjainak burkolata, az úthálózat sűrűsége javult. Az M7-es autópálya egyes helyeken még folyamatban van, egyes összekötő útszakaszok megépítése is várat magára. (Zalakarosi Kistérség Területfejlesztési Konceptiója, 2009-2019)

A települések az elmúlt években számos fejlesztést (főképp helyi utak, mezőgazdasági utak, járdák építése) vittek véghez.

A kistérségben a legnagyobb önkormányzatilag kiépített közút, köztér hossza Zalakarosban épült, több mint 30 km. Zalakaroson kívül Zalakomár és Nagyrada önkormányzata épített 10 km feletti útszakaszt, a többi településen elmarad ettől az értéktől. A leghosszabb kerékpárút, valamint közös gyalog- és kerékpárút Zalakomárban épült ki, 4 km-es hosszúsággal (13. táblázat).

A térség közlekedés földrajzi adottságainak kedvező alakulásához nagymértékben hozzájárul az ország dél- és délnyugati határának közelsége s nemzetközi közlekedési kapcsolatok jelentősége. Ez a körülmény kihat Nagykanizsa és a kistérségek mindenirányú fejlődésére, kapcsolatainak erősödésére. A kistérségeken belül valamennyi közlekedési ág csomópontja Nagykanizsa. A buszközlekedést a Zala Volán Zrt. bonyolítja le. Nagykanizsáról minden település elérhető, kiépített buszmegálló minden községben megtalálható. Helyi autóbusz közlekedéssel csak Nagykanizsán találkozhatunk. A kistérség felénél érkezik be keleti irányból a MÁV Budapest–Murakeresztúri vasúti fővonala, mely Nagykanizsa vasútállomásán fordul délnyugati irányba. A vasútvonal az

ország fővárosával (átszállással az egész országgal), valamint Horvátországgal és Olaszországgal teszi lehetővé a kapcsolatot.

Települések	Önkormányzati kiépített út és köztér hossza/ km	Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza/ km	Önkormányzati kiépített járda hossza/ km
Balatonmagyaród	0,97	n.a.	5,14
Galambok	6,20	1,07	6,30
Garabonc	7,84	1,29	6,73
Gelse	8,77	n.a.	8,18
Kerecseny	6,49	n.a.	4,00
Kilimán	0,87	n.a.	3,20
Kisrécse	2,31	n.a.	1,36
Miháld	2,54	n.a.	2,24
Nagyrada	10,49	n.a.	3,74
Orosztony	6,04	n.a.	3,66
Pat	1,53	n.a.	1,79
Sand	1,93	0,30	3,01
Zalakaros	30,27	3,36	16,7
Zalakomár	17,19	4,00	10,75
Zalamerenye	2,82	n.a.	2,87
Zalasárszeg	1,40	n.a.	n.a.
Zalaszabar	2,77	0,39	2,94
Zalaszentjakab	2,41	n.a.	1,04
Zalaújlak	2,78	n.a.	1,97
Kistérség összesen	115,62	10,41	89,99
Zala megye	1 877,67	90,87	1 545,76

13. táblázat: Zalakarosi kistérség közúti adatai, 2007

Forrás: Zalakarosi Kistérség Területfejlesztési Konceptiója, 2009-2019

A sármelléki repülőtér közelsége (Nagykanizsától 35 km-re, Zalakarostól 19 km-re) pozitív hatással van a térség idegenforgalmára, folyamatos fejlesztése és bővítése elengedhetetlen. A térség még két további repülőtérrel rendelkezik: a Nagykanizsa határán lévő bajcsai és a zalakarosi sportrepülőtérrel.

A vezetékes víz ellátás a térségben 97%-os, a szennyvíz csatornahálózata azonban korántsem bír ilyen pozitív mutatókkal. A 46 településből csupán 16 településen épült ki teljes körűen a csatornahálózat. A villamosenergia ellátás a térség összes települését lefedi, 100%-os kiépítettséggel büszkélkedhet.

A nagykanizsai térség 1950 óta rendelkezik vezetékes gázzal, néhány község kivételével (pl.: Börzönce, Pat, Sand, Zalamerenye) mindenütt elérhető. Az alternatív energiaforrások használata még nem elterjedt a térségben.

A szélessávú Internet elérhetőség aránya 85 %-os, hét település kivételével mindenütt elérhető. A három mobilhálózat lefedettségi aránya is kedvező, 76 %-os, a mobiltelefonok használati aránya növekvő tendenciát mutat.

A kistérségek megközelíthetősége, a közlekedés fejlesztése, a közművek széleskörű kiépítése rendkívül fontos a vállalkozások fenntarthatóságához, „komfort” érzetük javításához, ezért a térségnek erre rendkívül nagy hangsúlyt kell fektetnie. (HVS Dél- Zala HK, 2008)

4. Térségi HVS elemzése gazdaságfejlesztési szempontból

Az Innovatív Dél-Zala Akció Csoport világosan felvázolták a kistérségeket érintő legégetőbb problémákat, meghatározták az átfogó stratégiai célokat, valamint a térség lehetőségeit és értékeit figyelembe véve tettek javaslatokat mind a gazdaság, mind a települések fejlesztésére.

Az Innovatív Dél-Zala Akció Csoport által készített stratégia átfogó céljai:

- a népesség megtartása (elsősorban infrastrukturális fejlesztéssel, munkahelyteremtéssel)
- a jövedelemszerző képesség fokozása (tudásalapú gazdaság kialakítása, ezen alapuló munkahelyek teremtésével, helyi termékeken alapuló vállalkozások létrehozásával)
- a szükséges képességek és tapasztalatok elsajátítása (együttműködve a Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampuszával és a helyi Munkaügyi Központokkal)
- helyi innovatív fejlesztések meghonosítása (mintaprojektek indítása például a megújuló energiaforrásokra építve)
- a helyi közösségek, az önkormányzatok, a vállalkozói szféra és a non-profit szervezetek közötti együttműködések megerősítése (cél a helyi befektetések ösztönzése)
- a térségre jellemző identitás és egyedi arculat kialakítása (a természeti táj szépségére és a helyi szőlő,- és gyümölcsstermesztésre építve)

Az akciócsoport tagjai e célokat tovább specializálták, s ezek alapján újabb célok és javaslatok születtek:

- a térség innovációs képességének növelése innovációs központ létrehozásával, eljárások kidolgozása és termékek fejlesztése- értékesítése
- a tájgazdálkodás alapelveire épülő komplex termékfejlesztés, energiagazdálkodás, megújuló energiák felhasználása
- a helyi adottságon alapuló, magas élményértéket nyújtó turisztikai termékfejlesztés, a vendégek fogadására alkalmas kapacitások és turisztikai kínálat kiépítése.

E célok elérését azonban több tényező is megnehezíti. A korábbiakban már bemutattuk a térség társadalmi és gazdasági helyzetét, így itt csak az Akció Csoport által felvázolt legjelentősebb problémákat említjük:

- alacsony szaktudást igénylő munkahelyek (a legtöbb foglalkoztatott a bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás szektorban dolgozik)
- jelentős az elvándorlás (a térségben a 25 év alattiak aránya csupán 15%)
- a természeti adottságok nem fejlődtek terméké (kevés a turisztikailag hasznosított természeti érték (alsórajki tavak, Kis-Balaton, Mura folyó), s a vállalkozásoknak csak 10%-a foglalkozik szálláshely-szolgáltatással vagy vendéglátással; nincsenek térségi márkával ellátott helyi termékek)
- a mezőgazdasági termékek feldolgozása nem jellemző (a megtermelt nyersanyagokat hozzáadott érték nélkül értékesítik a mezőgazdasági vállalkozások)
- magas a jövedelemkiáramlás (a térség lakói az energiát és egyéb termékeket, szolgáltatásokat nem helyben vásárolják meg)

A továbbiakban azt vizsgáljuk, hogy a HVS milyen megoldásokat javasol ezen a problémák feloldására.

A stratégia által meghatározott fő prioritások az Európai Unió által lefektetett alapoknak felelnek meg elsősorban, hiszen a mikrovállalkozásoktól kezdődően a turizmus fejlesztésén és a fenntarthatóság különbözői lépcsőin túl a helyi lakosság életminőségén is javítani kíván.

A 14. táblázatból leolvasható, hogy a legtöbb vállalkozás a kereskedelmi, javítási szektorban dolgozik (a kistérségek vállalkozásainak 22%-a), ezt követik az ingatlanügyletek és gazdasági szolgáltatások (15%), majd a 13%-kal az építőipar. Ha a foglalkoztatási mutatókat vizsgáljuk, egyértelműen kitűnik a bányászat, feldolgozóipar (a kistérség összes foglalkoztatottjainak 40%-a). E szempontból a második az építőipar (13%), a harmadik helyen pedig a mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, valamint a kereskedelem és a szállítás osztozik egyaránt 12-12%-kal. A két kistérség 10 legnagyobb vállalata közül 30% a bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás területén tevékenykedik, ezt követi 20-20%-kal a mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodás, valamint a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás. E tekintetben a harmadik lenne az építőipar, a szállítás és az egyéb szolgáltatások minden esetben 10%-kal.

Szektor	Vállalkozások aránya	Foglalkoztatottság	10 legnagyobb vállalkozás	Javaslatok	10 legfontosabb javaslat
Mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodás	12%	13%	20%	5%	0%
Bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás	10%	40%	30%	43%	40%
Építőipar	13%	9%	10%	0%	0%
Kereskedelem, javítás	22%	12%	0%	5%	0%
Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás	10%	5%	20%	15%	10%
Szállítás, raktározás, posta és távközlés	7%	12%	10%	0%	0%
Pénzügyi közvetítés	3%	1%	0%	0%	0%
Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	15%	4%	0%	0%	0%
Egyéb szolgáltatás	8%	4%	10%	20%	40%
Egyéb tevékenység	0%	0%	0%	13%	10%
Összesen	100%	100%	100%	100%	

14. táblázat: A gazdaság fejlesztésének lehetőségei szektoronként a zalakarosi és nagykanizsai kistérségben a 2008-as HVS alapján

	Vállalkozások aránya	Foglalkoztatottság	Arány a 10 legnagyobb vállalkozáson belül
1.	Kereskedelem, javítás 22%	Bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás 40%	Bányászat, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőz-, vízellátás 30%
2.	Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás 15%	Építőipar 13%	Mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodás 20% Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás 20%
3.	Építőipar 13%	Mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodás 12% Kereskedelem, javítás 12% Szállítás, raktározás, posta és távközlés 12%	Építőipar 10% Szállítás, raktározás, posta és távközlés 10% Egyéb szolgáltatás 10%

15. táblázat: A kistérségek gazdasági szektorainak rangsora különböző szempontok alapján

Ezen általános mutatókat tekintve elfogadható, hogy a HVS javaslatainak 43%-a a bányászat és a feldolgozóipar fejlesztésére törekszik, hiszen a foglalkoztatást és a vállalatok méretét tekintve egyértelműen a kistérség vezető iparága. A 10 legjelentősebb javaslat 40%-a is ezt az irányt támogatja:

- erdőgazdasági, fafeldolgozási melléktermékre, hulladékra épülő, villamos energia, hő, meleg víz termelő kapacitás kiépítése, üzemeltetése
- helyi alapanyagokra támaszkodó vállalkozások támogatása
- korszerű technológia, infrastruktúra, minőség és környezetirányítási rendszerek bevezetése
- feldolgozó kapacitások növelése

Meglepő, hogy a javaslatok 20%-a az egyéb szolgáltatásokra irányul, hiszen sem számban, sem alkalmazottak létszámában nem emelkedik ki ez az ágazat, de a 10 legjelentősebb javaslatnak ez esetben is 40%-a támogatja azon szolgáltatásokat, melyek nem tartoznak a fenti táblázat egyik szolgáltatási köréhez sem:

- térségi projekt -, termékfejlesztő és kutató bázis létrehozása
- arculati kézikönyv kidolgozása
- ökoturisztikai látogatóközpont és hozzá kapcsolódó szolgáltatások
- agro és ökoturisztikai programok

Jelentős a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás szektor támogatottsága is, ami viszont a fent említett kitűzött célokat tekintve nem meglepő, hiszen a HVS egyik fő prioritása volt a helyi az idegenforgalom fellendítése. A 10 legfontosabb javaslat közé is bekerült egy e szektorral foglalkozó:

- falusi szálláshelyek mennyiségi és minőségi bővítése.

Meglepően kevés gazdaságfejlesztési javaslat született a HVS-en belül a mezőgazdaság, erdő-, hal-, vadgazdálkodás (5%), valamint a kereskedelem, javítás (5%) szektorokra, holott e területek vagy számukkal, vagy foglalkoztatottjainak létszáma alapján jelentős értéket képviselnek a térség vállalkozásai körében. Feltűnő továbbá az építőipar hátránya is, ami több szempontból is a térség húzó ágazatának minősült, de egy javaslat sem született a szektor gazdasági fejlesztésére vonatkozóan.

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési akció hozamaként létrejönne egy olyan kutató és fejlesztő bázis, mely képes lenne arra, hogy az egész térség számára hasznos tanácsokat és információkat tudjon átadni, piacfeltáró kutatásaival hozzájárulhat a kereslet és a kínálat igényeinek közelítéséhez, hosszú távon megalapozva ezzel a vállalkozások sikeres működését.

A klaszterek és további együttműködések kialakításával az azonos tevékenységi körű cégek közt a természetes gazdasági versenyhelyzet mellett szoros együttműködések is

létrejöhetnek bizonyos tevékenységek közt (beszerzés, piackutatás, értékesítés, marketing), ami a közös fejlesztés és a költséghatékonyabb működés egyik alapköve lehet. Az együttműködéseknek köszönhetően a cégek közösen pályázhatnak a különböző, nagyszabású projektekre is.

Az egységes marketingstratégia és az arculati kézikönyv létrehozásával komplex termék alakítható ki a térségen belül, ami nem csak a turizmusban érintett vállalkozások sikeréhez járulhat hozzá, de például a helyi terméket előállító vállalkozókéhoz is. A védjegy a minőségbiztosítás egyik fontos építőeleme, professzionalizmusra és egységességre utal. Sajnálatos módon azonban még egy szervezet sem kezdett el érdemileg foglalkozni e területtel.

A térség adottságai abszolút megfelelnek a bakancsos és a rurális turizmusnak, így a falusi szálláshelyek minőségének javításával, vagy az ifjúsági szállások kialakításával könnyen megnövelhető a vendégszám és a vendégéjszakák száma is a térségben. Ugyanakkor rendkívül fontosak lennének az úgynevezett kiegészítő szolgáltatások is, mint például a különböző programok, egyéb szórakoztató elemek.

A HVS a helyzetelemzés során említi, hogy a térségben megtermelt jövedelem sok esetben kiáramlik a településekről, elsősorban az energia megvásárlása révén. E tényező kiküszöbölésére remek megoldás lenne az erdőgazdálkodási melléktermékekre és hulladéokra épülő energiagazdálkodás megszervezése.

Ahhoz, hogy a helyi gazdaság fejlődjön, elengedhetetlen a helyi vállalkozók és térségi értékeket megőrző cégek támogatása. Erre jó lehetőség lenne, ha a cégek termékeiket félkész, vagy kész formában értékesítik tovább.

Egy multifunkciós ökoturisztikai látogatóközpont létrehozása nem csak a térség természeti értékeit hivatott bemutatni, de a különböző aktív sportturisztikai tevékenységek központi színtere is lehet (kerékpáros, lovas, vízi, gyalogos). A túraútvonalak kijelölésével maximalizálható a látogatók élménye, hiszen az kihívásként jelenik meg számukra. E kategóriára is kevés pályázat érkezett be, ami valószínűleg azzal magyarázható, hogy a helyi lakosok nem látják saját érdekeiket a turizmus különböző fajtáinak fejlesztésében.

A falusi turizmus kialakításának nélkülözhetetlen eleme a programkínálat. Amennyiben ez több, különböző helyszínen valósul meg, a látogatóknak lehetősége nyílik jobban megismerni a térség egyes pontjait, s a programok is változatosságot biztosítanak. Ugyanakkor nehézséget okozhat a program-összeállításnál a potenciális célcsoport meghatározása.

A modern, korszerű technológiai eljárások és berendezések beszerzése nem csak a környezet szempontjából hasznos, de sok esetben alacsonyabb költséggel jár a karbantartásuk is. A termékfejlesztések révén további munkahelyek születhetnek a térségben, növelve ezzel a terület népességmegtartó erejét.

Összegzőként elmondható, hogy a HVS tervezett gazdaságfejlesztő intézkedései a helyzetelemzés során felvázolt problémákból kiindulva megfelelő megoldásokat javasol, viszont néhány szektor kihagyásával azok további lemaradását teszi kockára.

5. Gazdasági válság hatása a térségre

A gazdasági válsággal együtt járó hitellehetőségek szűkülése a világon mindenhol elsősorban a mikro-, kis- és közepes vállalkozásokat sújtja. A vállalkozások 99%-a Magyarországon is mikro, kis és középvállalkozás, amelyek csak negyedét adják ugyan az ország exportjának, de a munkavállalók kétharmadát foglalkoztatják.

A munkahelyek megszűnésének elsődleges oka, hogy a világgazdasági válság nyomán világszerte jelentősen csökken a kereslet, visszaesnek a megrendelések. Ez a termelés csökkenéséhez vezet, amely jóval kevesebb ember foglalkoztatását teszi lehetővé a vállalkozások számára.

A vállalkozások körében a bizalmi mutatók jelentős visszaesése a működési feltételekben folyamatosan halmozódó nehézségekkel magyarázható. A cégek fejlődése, sokak túlélési esélye kormányzati intézkedések, stabilizációs programok nélkül nem oldható meg.

A többszörös beszállítói körökben is megugrott a körbetartozás, s ezzel egyidőben a bankok hitelezése is leállt. Jól előkészített exporthitel-szerződések aláírása hónapokig halasztódott, a faktorálás megszűnt, sem forgóeszköz, sem beruházási hitelhez nem lehetett jutni. A minden feltételnek megfelelő Széchenyi kártya-hosszabbításokat a bankok nagy része visszautasította. A kamatok ugrásszerűen megnöttek, a korábban felvett fejlesztési hitelek igen drágák lettek.

A cégek természetesen azonnal reagáltak: elsősorban az új piacok keresésével igyekeztek orvosolni a bajt, s ideiglenesen felfüggesztették vagy halasztották fejlesztéseiket.

A fejlesztési és finanszírozási hitelek drágulása és a belföldi piac gyenge felvevőképessége kedvezőtlenül érinti a kis- és középvállalati szektor kilátásait. A dekonjunktúra hatásának mérséklésére az Ecostat szerint a legkézenfekvőbb kitörési pontok az EU támogatások ésszerű átcsoportosítása a veszélyeztetett ágazatokba, kedvezményes hitelek nyújtása és az állami megrendelések bővítése.

A hazai cégek döntő többsége fejlődése legfőbb akadályát a magas szintű központi elvonásokban, a gyér belföldi keresletben és a bizonytalan gazdasági kilátásokban jelölte meg. A kis- és középvállalatok mindössze egytizede számol belföldi piacain javuló kereslettel, az igények csökkenése a cégek 43 százalékát érinti. Külföldön a termékek és szolgáltatások iránt jelentkező kereslet a cégek tíz százalékánál növekedhet, változatlan igény szint 62 százalékuknál várható.

A hazai kis- és középvállalatok véleménye szerint belföldi versenyképességünk 11 százalékuknál javulhat, 21 százalékuké kedvezőtlenül változhat a korábbiakhoz képest. Az exportpiacokon változatlan versenypozícióval 72 százaléku kalkulál, javulást mindössze 6 százaléku remél.

A saját vállalatánál foglalkoztatott létszámot a cégek 11 százaléka bővítendőnek, 46 százaléku a jelenlegi teljesítményéhez képest megfelelőnek értékeli. Felesleges létszám a kkv-k 43 százaléknál fordul elő.

A legutolsó felmérés szerint a kis- és középvállalatok 28 százaléka tervezi egy éven belül új beruházás indítását. A kedvezőtlen piaci kilátások miatt azonban a hazai vállalatok fejlesztési aktivitása jelentősen csökken. A cégek gazdálkodását meghatározó likviditás fél éven belül a szektor majdnem felénél gyengülni fog.

A jövőbeli kilátások szempontjából irányadó rendelkezésszerűség a hazai vállalatok felénél elmarad az ilyenkor megszokott szinttől. Az EU-s projektek beindulásával a beruházási tevékenység élénkülni fog, főként az építőiparban.

2008 óta jelentősen csökkent a kiskereskedelmi vállalatok üzleti várakozása. A lakossági vásárlások visszaesésével, a megfontoltabb költségekkel járó forgalomkiesést a komoly nemzetközi pénzügyi háttérrel rendelkező óriásláncok gyengébb megrázkódtatással túlélnek. A fizetőképes kereslet visszaesése a kisebb boltok körében viszont komoly fennmaradási problémához vezet.

Az egyéb szolgáltatásokhoz sorolt vállalkozások üzleti várakozása is romlott az előző évekhez képest. A lakossági vásárlóerő szűkülése a turizmusban is érezteti negatív hatását, a szakma teljesítményében éves szinten stagnálás közeli eredmény várható. Az export visszaesése következtében a szállítás ágazat teljesítménye elmarad a tavalyitól.

A turisztikai ágazatot tekintve az UNWTO előrejelzése szerint előtérbe kerülnek a közelebbi, illetve a belföldi úti célok, az utazási döntések későbbre halasztódnak. A negatív hatásokra rugalmasabban reagálnak az olyan szegmensek, mint a barát- és rokonlátogatók, a visszatérő vendégek, a speciális érdeklődésű, valamint az egyéni utazók. Elsősorban a tartózkodási idő és a költség csökkenésével kell számolni.

A Turisztikai Világszervezet szerint a jó ár-érték arányt kínáló, illetve az árfolyamoknak köszönhetően kedvező átváltással rendelkező úti célok versenyelőnybe kerülnek, hiszen az ár meghatározó tényező az utazások során. A szolgáltatóknak versenyképességük

megőrzése érdekében költségeiket csökkenteniük kell, előtérbe kerülnek az együttműködések az értéklánc minden szereplője számára.

Amíg a vállalkozások eddig kedvező feltételekkel tudtak nagy mennyiségben külső forrásokhoz jutni, a válság hatására beszűkülnek lehetőségeik és kevesebb hitelhez tudnak majd hozzájutni lényegesen szigorúbb feltételek mellett. A válság új mércével méri a vállalkozásokat, a két kulcsfontosságú mutató a folyamatos likviditás és a nyereségesség lesz.

Megoldás lehet:

- Nyereségesség növelése.
- Likviditási helyzet javítása.
- Tőkeszerkezet átalakítása.

A feladat javarészt saját erőforrások felhasználásával megoldható.

A *hosszú távú likviditás* fenntartásához aktív cash-flow menedzsmentre van szükség, ami az ügyfelek minősítésével kezdődik. Meg kell vizsgálni, hogy melyik vevőnek milyen a fizetőképessége, vagyis a fizetési gyakorlatáról kell információt szerezni az esetleges korábbi tapasztalatok és külső források (pl. hitelminősítők) felhasználásával. Sokan azért nem aktívak a követeléseik behajtásában, mert úgy vélik, hogy ronthat a már meglévő vevő kapcsolatokon, ha szóvá teszik a késedelmes teljesítést. Ám a tapasztalat éppen ennek az ellenkezője: érdemes rögtön az első alkalommal reagálni a tartozás kiegyenlítésben tapasztalt csúszásra. A cégek rendszerint akkor kezdenek a probléma kezelésébe, amikor már csak a hivatalos levelezés és a jogi út maradt az eszköztárban. További biztonsági alternatívákat jelenthet a kereskedelmi gyakorlatban szokásos jogi biztosítékrendszerek szerződéses rögzítése (garanciák, biztosítékok stb.).

A *tőkeszerkezeten* - a hitel mellett - külső tőke bevonásával is lehet javítani, ám ez a megoldás rendszerint közvetett módon még drágább, mint a hitel, hiszen éppen a forrásbevonás logikáján alapulva a jelenlegi 11 százalékos alapkamatra rakódik rá a tőkebefektetéssel járó kockázat, ami a végén, akár 25-30 százalékos megtérülési elvárást is jelenthet a befektetők részéről.

Azok a cégek pedig, amelyek megfelelő likviditással és finanszírozással rendelkeznek, jól megalapozott cégvásárlásokkal a piacszerzés révén jelentősen megerősödhetnek, mert a tapasztalatok szerint válságos időkben lényegesen kedvezőbb áron lehet hozzájutni olyan cégekhez, amelyek akár további piacot, akár megfelelő szakértelmet, vagy kapacitást hozhatnak a vásárlónak.

Fontos, hogy ha ma egy cég visszaveszi a piaci jelenlétét, visszaveszi a kompetenciáját, visszaveszi a fejlesztéseket, nem törődik azokkal az értékekkel, amik a cég jövőjét jelentik. A rövid távú megtakarítások a jövőépítésben okoznak majd hátrányokat.

A gazdasági válság hatásait a Nyugat-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ Nagykanizsai Kirendeltségétől kapott adatok alapján elemeztük. Ennek során megvizsgáltuk, hogy mely foglalkozási ágakban jelentkeztek a legnagyobb számban *álláskereső*k, valamint megvizsgáltuk a munkanélküliségi adatok változását 2009 decembere és 2009 januárja között a Nagykanizsai Kirendeltség területén – Nagykanizsát kivéve az elemzési körből – kor és iskolai végzettség szerint.

Az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület területén az összes álláskereső 2009 januárjában 2.299 fő, míg 2010 januárjában 2.932 fő volt.

	Foglalkozás	Álláskeresők aránya 2009. január	Álláskeresők aránya 2010. január
	Lakatos	1,91%, 44 fő	2,15%, 63 fő
	Felszolgáló	1,95%, 45 fő	2,01 %, 59 fő
	Kőműves	2,95%, 68 fő	2,18%, 64 fő
	Lakás- és intézménytakarító	1,6%, 37 fő	1,84%, 54 fő
	Festő és mázoló	1,35%, 31 fő	1,39%, 41 fő
	Tehergépkocsi vezető	2,13%, 49 fő	1,64%, 48 fő
	Irodai adminisztrátor	2,17%, 50 fő	2,08%, 61 fő
	Gyártósori összeszerelő	3,22%, 74 fő	4,1%, 120 fő
	Eladó	4,26%, 98 fő	4,64%, 136 fő
	Egyéb örök és hasonló szolgáltatások	16,44 %, 378 fő	16,54%, 485 fő
	Egyéb segédmunkás	22,35%, 514 fő	20.90%, 613 fő

16. táblázat: Álláskeresők foglalkozási ágak szerint

A fenti táblázatból kitűnik, hogy a térség településein az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező egyéb szakmunkások és egyéb örök keresnek a legnagyobb arányban állást, ezek az arányok 2010 januárjára sem változtak. Az eladó kategóriában álláskeresők száma már egyértelmű hatása a gazdasági válság hatására bekövetkező kereskedelmi visszaesésnek, amelynek 2010-re fokozódó hatása az álláskeresők arányának növekedésében is megfigyelhető.

2010 januárjában az előző évhez képest jelentősebb változás következett be a lakatos, felszolgáló és kőműves szakmákban. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a térségben is jelentkeznek már az építőiparban és a turizmusban érzékelhető visszaesések.

Az álláskeresőket lakóhely szerinti bontásban is megvizsgáltuk, az első három helyen a következő települések állnak: az álláskeresők 14,6%-a Zalakomárban, 6,45-a Galambokon és 5,8%-a Murakeresztúron él.

Ha a munkanélkülieket iskolai végzettségük alapján megvizsgáljuk, akkor 2009 januárjához képest 2010 decemberében minden kategóriában növekedést tapasztalunk.

Iskolai végzettség	Változás 2010. január/2009. január
>általános iskola	+7,6 %
Általános iskola	+17%
Szakiskola	+17%
Szaktanulmányképző	+25%
Gimnázium	+24%
Szakközépiskola	+27%
Technikum	+9%
Főiskola	+64%
Egyetem	+90%

17. táblázat: Munkanélküliek arányának változása végzettség szerint

A főiskolai és egyetemi végzettségűeknél drasztikus a változás, de ezekben az esetekben inkább a bázis volt alacsony, így már 1-2 fő munkanélkülivé válása nagy százalékos változást eredményez.

Ugyanakkor a technikai és az általános iskolánál kevesebb végzettséggel rendelkezők kivételével átlagosan 25%-os növekedést tapasztalunk, amely már komoly változást jelez, és beavatkozásokat igényel.

A munkanélküliség a térségben kor szerinti bontásban a következő képet mutatja:

Kor	Változás 2010. január/2009. január
>17 év	-83,3 %
17,1 – 20 év	+41,5%
20,1 – 25 év	+21%
25,1 – 30 év	+10,8%
30,1 – 35 év	+16,4%
35,1 – 40 év	+19,85
40,1 – 45 év	+14,2%
45,1 – 50 év	+18,6%
50,1 – 55 év	+28,2%
55,1 – 60 év	+27,2%
60,1 év -	+9,1 %

18. táblázat: Munkanélküliek arányának változása kor szerint

A táblázatból egyértelműen kirajzolódik a pályakezdők és a 45 év feletti korosztály veszélyeztettsége, így a vidékfejlesztési törekvéseknek kiemelt figyelmet kell fordítani azon programokra, amelyek ezen korosztály számára képes munkahelyeket teremteni, akár önfoglalkoztatással is.

A munkanélküliek számának változását megvizsgáltuk egy éven belül nemek szerint is. Ezek alapján megállapítható, hogy a vidéki nők sokkal nehezebb helyzetben vannak, hiszen míg körükben 25%-os volt a növekedés, a férfiak körében 15%-os volt. Ugyanezen adatokat a nagykanizsai Kirendeltség egész területén megvizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a nők körében 16, míg a férfiak körében 12%-os növekedést figyelhetünk meg, sőt csak a nagykanizsai adatok azt mutatják, hogy nemek szerint nem lehet szignifikáns különbséget kimutatni a munkanélküliek számának változásában (férfiak: 9,7%, nők: 9,5%). Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a városokban a nők helyzet jóval kedvezőbb, mint a vidéki nők esetében.

6. A primer kutatás

6.1 Bevezetés

A Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusza az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület megrendelésére felmérést készített „Vállalkozásfejlesztési törekvések az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület területén” témában.

A primer kutatás célja, hogy felmérjük a vállalkozások *jellemzőit* (tipikus vállalkozás ismérvei), a vállalkozás indításának *motivációit*, a vállalkozások és a vállalkozások tagjainak *kapcsolatrendszerét*, a *fejlesztési és beruházási hajlandóság* mértékét, a *munkahely-teremtési képességet és hajlandóságot*, valamint a vállalkozás indítását és fejlesztését *segítő és akadályozó tényezők* körét.

A válaszadók székhelye, telephelye 53%-ban a nagykanizsai, 47%-ban a zalakarosi kistérségben található. A válaszadók 20%-a telephely szerint hátrányos, míg 80%-uk nem hátrányos helyzetű településen működik, ami fontos tudni a pályázattal rendszer felépítésénél.

A fejlesztések 65%-át 2005 után valósították meg a válaszadók, és ezeknek a fejlesztéseknek a harmada (30,51%) 1 millió Ft alatti, míg 25 %-a 1-10 millió Ft közötti volt.

A felhasznált források tekintetében saját erőt a fejlesztők 72,75 %-a használt fel, és közel azonos arányban vettek igénybe pályázati forrásokat (56,36%) és hitelt (60,16%).

A végrehajtott fejlesztések 55%-a nem járt együtt munkahelyteremtéssel vagy megtartással, míg 18%-ban 1, 14%-ban 2, 7%-ban pedig 3 munkahely teremtésével/megtartásával eredményezte.

A megkérdezettek 54% nem tervez a következő 2-3 évben fejlesztéseket, 11%-uk munkagép és munkaeszközök vásárlását, míg 9,5%-uk felújítását és karbantartást tervez. A tervezett fejlesztéseknek csak 6%-a irányul technológiai fejlesztésre. Kisebb arányban említették a tevékenységi kör bővítését és a turisztikai fejlesztéseket. 1-1 válaszadó tervezi új telephely létrehozását, munkahelyteremtő fejlesztést, illetve 1 fő a pályázatoktól tette függővé a fejlesztést. Akik mégis szánnak önrész pályázatokhoz fejlesztésekre, közülük 4%-nál ez az összeg 1 millió Ft alatt van, 16% 5 millió Ft alatti, 7% 6-10 millió, 6% pedig 11-50 millió Ft közötti fejlesztést tervez.

A megkérdezettek 13 %-a pályázott már vidékfejlesztési pályázatokra, míg 84% még nem pályázott. A még nem pályázók közül viszont 112 fő (összes válaszadó 46,86%-a,

eddig nem pályázók 56 %-a) a jövőben tervezi pályázat beadását. Őket érdemes megcélozni a pályázatok kiírása során.

A jövőbeli pályázati tervek között a válaszadók 24 %-a új beruházást, 19,71 %-a műszaki-technológiai fejlesztéseket és 14%-a a versenyképesség megőrzését jelölte meg.

Érdekes, hogy turisztikai fejlesztéseket csak a válaszadók 7,6 %-a tervez, míg a megkérdezettek között 10,5% volt olyan vállalkozás vagy magánszemély, aki vendéglátással és szálláshely megújítással foglalkozik. Ebből a két adatból a turisztikai szereplők alacsonyabb érdeklődésére következtetünk.

A vállalkozók (33,11%) térségi klasztereken, együttműködési hálózatokon keresztül képzelik el az együttműködést. 24% a vállalkozásfejlesztési alapítványt, 19% pedig a kamarát jelölte meg, mint lehetséges együttműködési szervezeti formát

A pályázókat segítő változtatások közül a kisebb önrészt (21,34 %) említették leggyakrabban, ezt követte a gyors rugalmas ügyintézés (19,66%), valamint a kevesebb adminisztráció (16,81%). Maga az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület a gyors, rugalmas ügyintézés tekintetében tud változást generálni, elsősorban nagyobb munkaszervezet, több adminisztrációs munkaerő alkalmazásával.

Ha a többi változtatási lehetőséget megvizsgáljuk, akkor is azt tapasztaljuk, hogy az utófinanszírozás megszüntetése, az egyszerűbb adatlapok valamint a tranzakciós költségek csökkentése sem az egyesület hatáskörébe tartozó elemek.

6.2 Kutatási módszertan és elemzés

A kutatás során mindig alapproblémát jelent a megfelelő módszertan és a minta kiválasztása.

6.2.1 Kutatásmódszertan

A kutatás során szekunder és primer kutatást is végeztünk. A *másodlagos adatgyűjtés* során a helyzetelemzéssel foglalkozó fejezetben összegyűjtöttük és elemeztük az elmúlt 5 évben született, a nagykanizsai és a zalakarosi kistérségekre vonatkozó elemzéseket és fejlesztési dokumentumokat, valamint a Munkaügyi Hivataltól és a Központi Statisztikai Hivataltól beszerezett adatokat. A szekunder elemzés kitér a vidékfejlesztés *nemzetközi trendjeire*, valamint a vizsgálat középpontjában álló mikro-, kis- és középvállalkozások és

egyéb vidékfejlesztésben érintett szereplők jellemzőire, a működésüket meghatározó folyamatokra, valamint a gazdasági válságra.

A mélyinterjú alkalmas komplex vidékfejlesztési, gazdaságfejlesztési folyamat megértésére, ha új termék/szolgáltatás számára kívánunk piaci rést találni, és ehhez szükséges az egyes szereplők viselkedésének, hozzáállásának megismerésére. Különösen akkor ajánlott a mélyinterjús kutatási megoldás, ha a válaszadók nem tudnak, vagy nem hajlandók a csoportos kutatásban részt venni (például nagyon elfoglalt emberek, egy-egy téma kisszámú szakértője), ha bizalmas, titkos, személyes témákban zajlik a kutatás, amelyről csoportban nem szívesen beszélnének a megkérdezettek, vagy ha a kutatás során a megkérdezett személyes történetének ismerete szükséges.

A mélyinterjú előnyei

E módszer alkalmazása során a kisebbségi vélemények is felszínre kerülhetnek, mert nincsenek olyan csoporttagok, akiknek dominanciája gátolná a válaszok megszületését és nem áll fenn csoportnyomás. A minta csoportosítható és jól kiterjeszthető a mélyinterjús technika esetében. A beszélgetés lehetőséget teremt arra, hogy elmélyedjen a kutató az egyes válaszadók történetében, gondolkodásában, szokásaiban, és így jobban megértheti motivációikat.

A módszer hátrányai

Az interjúk elkészítése elemzése időigényes és költséges. Ha több interjúkészítő is részt vesz a felmérésben, mindegyikük számára tisztázni kell a kutatás pontos célját, a témával kapcsolatos fogalmakat, szakkifejezéseket.

A mélyinterjú fajtái közül a kutatásban a szakértői interjút alkalmazzuk.

A szakértői mélyinterjút általában vállalati döntéshozókkal, illetve elismert szakértőkkel készítik a témában jártas, mélyebb szakismerettel rendelkező, felkészült kutató-szakértők, akiknek az adott téma a szakterületük. Az adatfelvétel módszere ugyan megegyezik a hagyományos mélyinterjúval, azonban a moderátor és a moderálás speciálisabb felkészülést igényel.

A mélyinterjúk kérdései mellékletben szerepelnek.

A kérdőívezés

A személyes kérdőíves módszer az egyik legalapvetőbb kutatási technika. Nyomtatott (vagy bizonyos esetekben számítógéppel támogatott) kérdőív segítségével haladunk végig a válaszadóval egy előre gondosan megszerkesztett kérdéssoron. Az egyesület által kért kutatásnál mint kettőre (papíralapú és online kitöltésre is volt lehetőség, de a papíralapú dominált). A kérdések lehetnek zártak, ahol előre rögzített válaszalternatívák közül kell választani, vagy pedig nyitottak, ahol a válaszadó saját szavaival fogalmazhat.

A személyes kérdőívezés előnye, hogy hosszabb, akár 60-90 perces kérdezési hosszúságot is lehetővé tesz, nehezebb, összetettebb kérdések is feltehetőek, mód van továbbá speciális segédeszközök, tesztanyagok használatára is. Ugyanakkor magasabb költségekkel és nehezebb ellenőrizhetőséggel kell számolni pl. a telefonos kutatásokhoz képest.

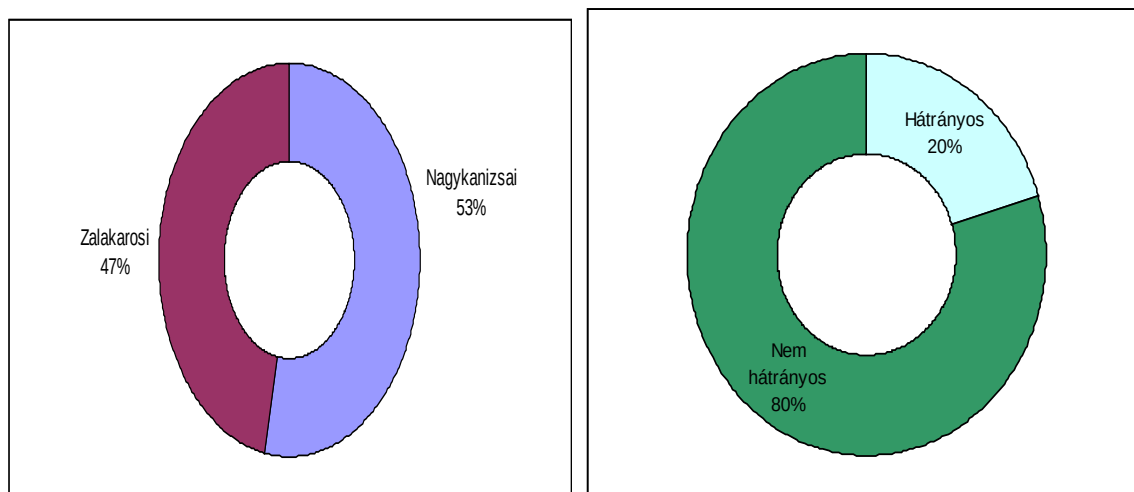
A primer kutatás során az IDZVE Munkaszervezetének vezetőjével a Helyi Vidékfejlesztési Iroda vezetőjével egyeztetett kérdőívet kérdeztünk le a térségi válaszadók között. A kérdőív tartalma szerint a következő kérdéscsoportokból épül fel:

- A vállalkozások általános jellemzői
- Vállalkozások kapcsolatrendszere
- A gazdasági válság hatásai
- Múltbeli és jövőbeli fejlesztések jellemzői
- Nehézségek a vállalkozás működtetése során
- Kapcsolat a vidékfejlesztéssel
- Pályázati aktivitás

A kérdőívezés során az egyesület és az egyetem KSH által legyűjtött adatbázisát használtuk.

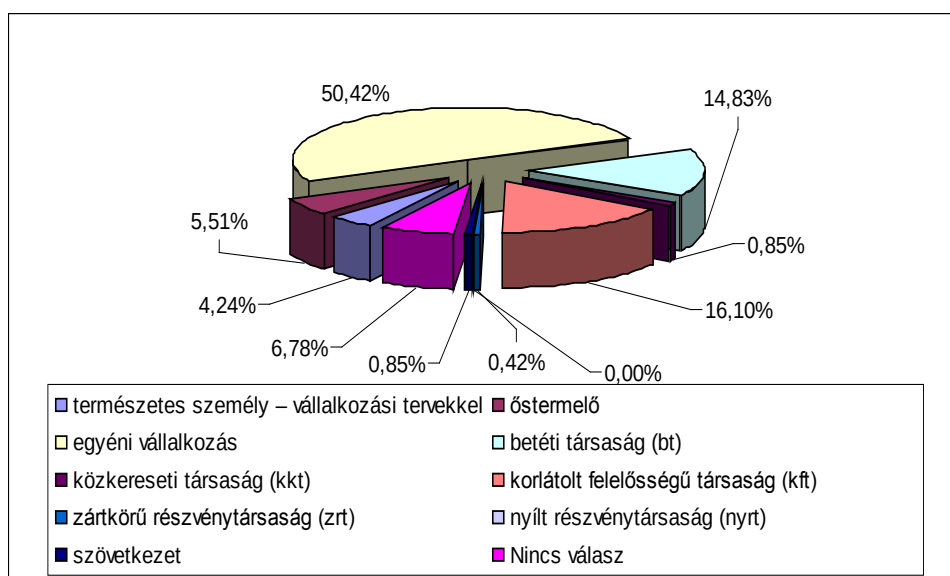
6.3 Kérdőíves felmérés eredményei és elemzése

A kérdőívet megválaszoló vállalkozások kistérség szerinti megoszlását mutatja az 6. ábra, eszerint a válaszadók székhelye, telephelye 53%-ban a nagykanizsai, 47%-ban a zalakarosi kistérségben található. A válaszadók 20%-a telephely szerint hátrányos, míg 80%-uk nem hátrányos helyzetű településen működik.

6. ábra: Válaszadó vállalkozások megoszlása székhely, telephely szerint

A 236 megkérdezett vállalkozás fele (50,42%) egyéni vállalkozás, 16,1 %-a (38 db) kft és 14,83%-a (35 db) betéti társaság. Ezen felül a mintába került 13 őstermelő, 10 vállalkozási tervekkel bíró magánszemély, 2 – 2 szövetkezet és közkereseti társaság, valamint egy zártkörűen működő részvénytársaság.

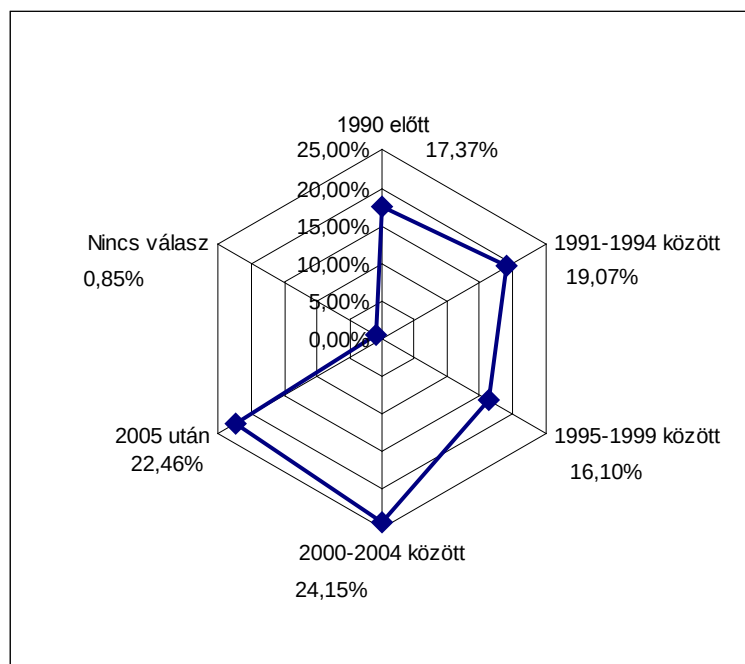

7. ábra: A megkérdezett vállalkozások jogi formája

A megkérdezett vállalkozások 91%-ában 0-9 fő közötti az alkalmazottak száma, ami a minta összetételében szereplő egyéni vállalkozók és betéti társaságok arányát ismerve nem meglepő. 12 vállalkozásban alkalmaznak 10-50 fő, míg kettőben 51-250 fő közötti

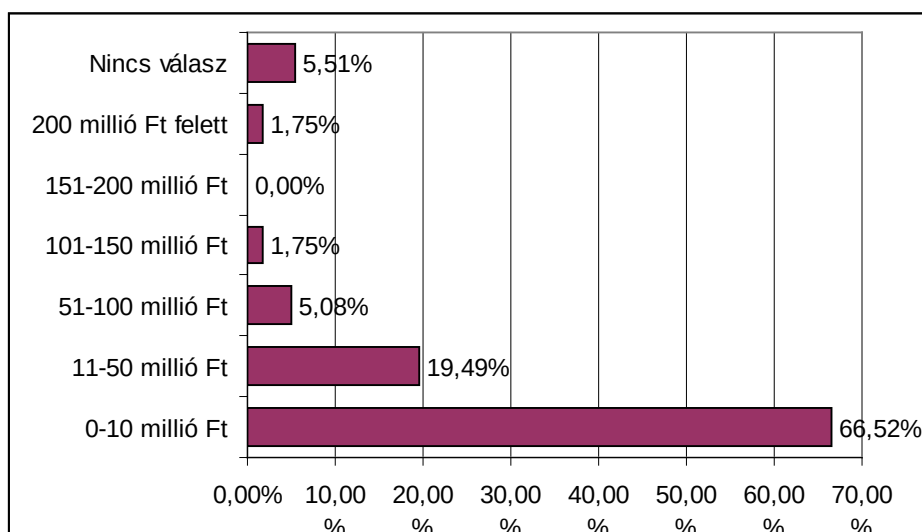
munkaerőt. A megkérdezettek között nincs olyan vállalkozás, amely 250 fő fölötti alkalmazotti létszámmal bírna.

A vállalkozások alapítási éve tekintetében egyenletes megoszlást tapasztaltunk a megadott időintervallum kategóriák alapján. A legtöbb vállalkozást 2000-2004 között alapították, míg a legkevesebbet 1995-1999 között.

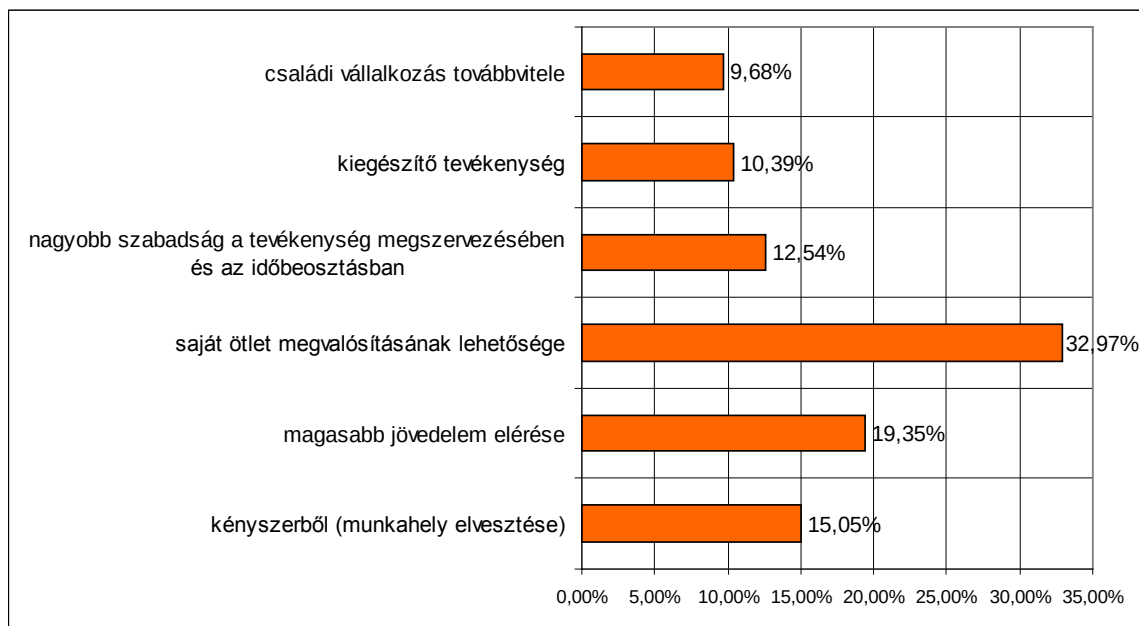
8. ábra A vállalkozások megoszlása az alapítás éve szerint

A vállalkozások kétharmadának (66,52%) árbevétele jellemzően 0-10 millió Ft közötti, 19,5 %-nak 11-50 millió Ft közötti, míg 20 vállalkozás árbevétele 50 millió Ft feletti.

9. ábra A vállalkozások árbevétele

A megkérdezett vállalkozók 33%-a azért választotta a saját vállalkozás indítását, hogy saját ötletét megvalósíthassa, 20%-uk a magasabb jövedelem elérése céljából, 15%-uk kényszerből. Közel azonos arányban szerepelt okként a nagyobb szabadság elérése a tevékenység megszervezésében és az időbeosztásban, a vállalkozás indítása, mint kiegészítő tevékenység, valamint a meglevő családi vállalkozás folytatása.

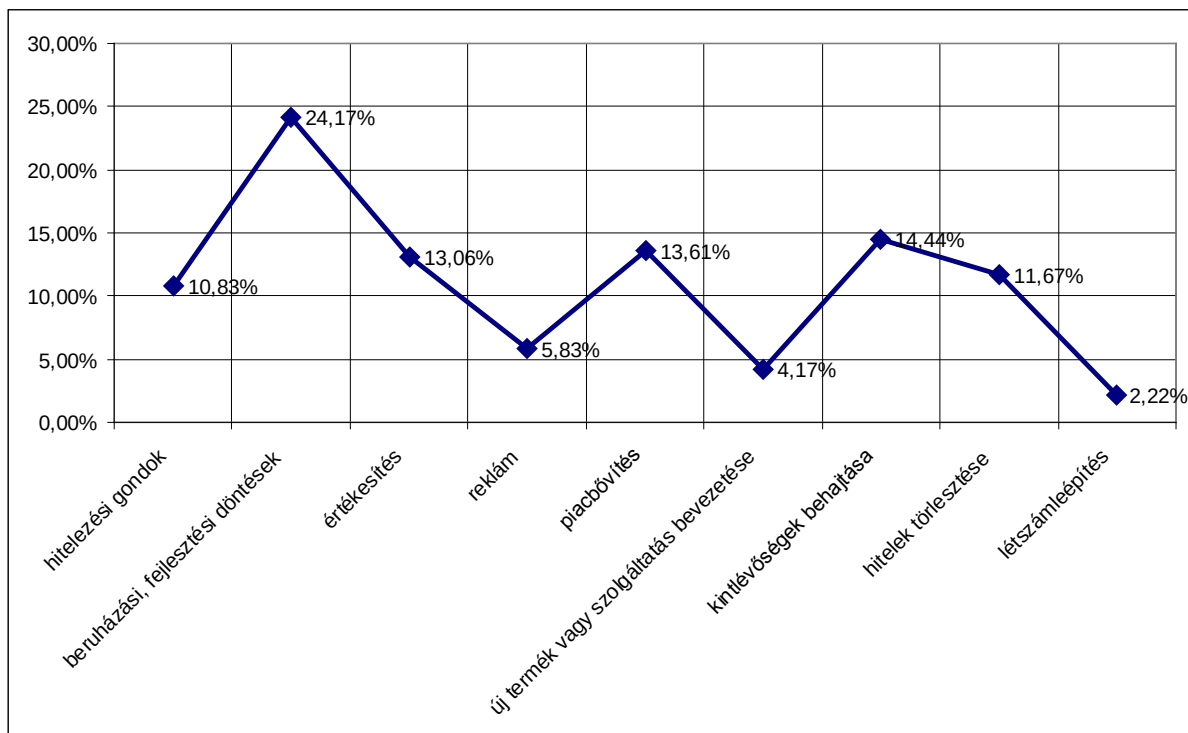

10. ábra A vállalkozás indításának motivációi

A vállalkozás működtetése során felmerülő nehézségek közül a válaszadóknak a legnagyobb gondot a fejlesztési és beruházási döntések meghozatala (24,17%), a kinnlevőségek behajtása (14,44%), a piacbővítés (13,61%) és az értékesítés (13,06%) megszervezése jelenti. A kinnlevőségek behajtásán kívül említett nehézségek alapvetően marketing és menedzsment problémákra vezethetők vissza, hiszen a *stratégia*készítés, a *piackutatás*, a *célcsoport képzés* és a *piacszegmentáció* segítenek a beruházási döntések meghozatalában, illetve elvetésében, valamint a piacbővítésben, míg az értékesítés hatékonyabbá tételéhez az *értékesítési technikák* széles tárháza áll rendelkezésre.

A válaszadók 10-11 %-ánál merültek fel gondok külső forrás – elsősorban banki - megszerzése, valamint a részletek törlesztése során. A gazdasági válság mellett alapvető probléma a mikro-, kis- és középvállalkozások körében az alacsony szintű pénzügyi ismeretek hiánya, sok esetben pénzügyi tanácsadás révén megoldhatók a problémák.

A válaszadók közül csak kevesen érezték nehézségnek a reklámozást, az új termék vagy szolgáltatás bevezetését és a létszámleépítést. Kisebb ellentmondást észlelünk, hiszen a reklámozás és az új termék bevezetése is a marketinghez tartozó feladat, de a válaszadók ezekkel a feladatokkal – bár szintén nagy volumenű – feladatokkal könnyebben megbirkóznak a hagyományos technikák alkalmazásával, valószínűleg az általuk ismert piacokon.

11. ábra Nehézségek a vállalkozás működtetése során

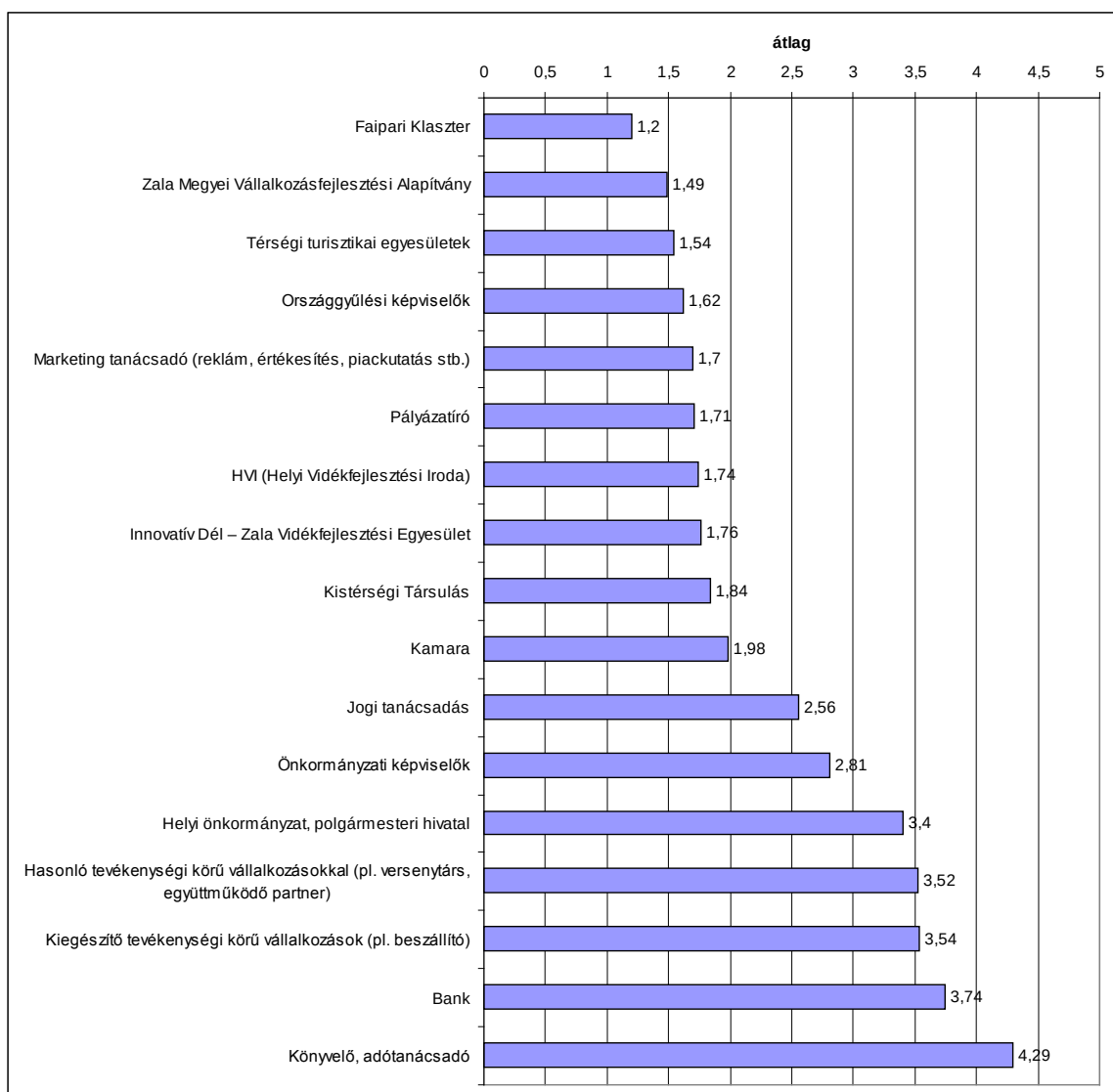
A következőkben a vállalkozók kapcsolatrendszerének feltárására tettünk kísérletet. A válaszadóknak egy ötös skálán kellett értékelniük a felsorolt szervezetekkel való kapcsolatuk intenzitását. Az eredmények azt mutatják, hogy a megkérdezett vállalkozóknak minimális a kapcsolatuk a körülöttük működő szervezetekkel.

A kapcsolati háló első három helyén a *könyvelők, a bankok és a beszállítók/hasonló tevékenységi körű vállalkozások* állnak 4,3; 3,75 és 3,5 átlagértékekkel. a dobogós helyezést elérő szereplőkkel való kapcsolattartás ugyanakkor a mindennapi üzletmenethez elengedhetetlenül szükséges kapcsolatokat jelzik csak, nincsenek ebben a körben önkéntesen keresett, fejlesztést, együttműködést generáló kapcsolatok.

A következő, 2,8-3,4 átlagértékek által határolt intervallumba a *helyi önkormányzat és képviselők, valamint a jogi tanácsadás* tartozik. Nagyjából ezekkel a szereplőkkel

tekinthető közepesnek a kapcsolatok gyakorisága. A vállalkozások működéséhez keretet adó jogi-politikai környezet elemeihez igyekeznek a vállalkozások alkalmazkodni, ezért szükség esetén kapcsolatba lépnek ezekkel a szervezetekkel.

A 2-nél kisebb átlagértéket elérő csoportok elsősorban olyan helyi szereplők, amelyek a vállalkozások működését segítő jöttek létre. Ugyanakkor rendkívül meglepő, hogy a vállalkozások minimális kapcsolatot tartanak a segítő, támogató szervezetekkel. (Különösen meglepő az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület és a Helyi Vidékfejlesztési Irodák alacsony említése, hiszen a válaszadói címlista az ő adataik alapján került összeállításra). Az utolsó három helyen található turisztikai egyesületek, Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány és a Faipari Klaszter alapvetően aktív tevékenységet folytatnak, de az eredmények alapján az állapítható meg, hogy a valódi célcsoportjaikat nem találják meg a térségben.

12. ábra Kapcsolatok értékelése

Szemléletes eredményt mutat az a táblázat, amelyben összegyűjtöttük, hogy a megkérdezett vállalkozóknak mely szervezetekkel nincs egyáltalán kapcsolatuk (1-es érték). Az előző sorrendben nincs változás, csupán az az érdekes, hogy a 236 válaszadóból hánynak nincs a tevékenységét elősegítő, támogató szervezetekkel kapcsolata.

	Előfordulás	Százalék
Könyvelő, adótanácsadó	13	5,63%
Bank	30	13,10%
Polgármesteri hivatal	31	13,36%
Hasonló tevékenységi körű vállalkozások	35	15,02%
Kiegészítő tevékenységi körű vállalkozások	51	22,08%
Jogi tanácsadás	80	34,78%
Önkormányzati képviselők	83	36,09%
Kamara	125	56,31%
Pályázattíró	150	67,26%
Kistérségi társulás	151	67,41%
Marketing tanácsadó	153	66,81%
Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület	158	69,30%
HVI	159	69,74%
Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány	167	74,22%
Országgyűlési képviselő	170	74,24%
Térségi turisztikai egyesületek	177	76,96%
Faipari Klaszter	195	89,04%

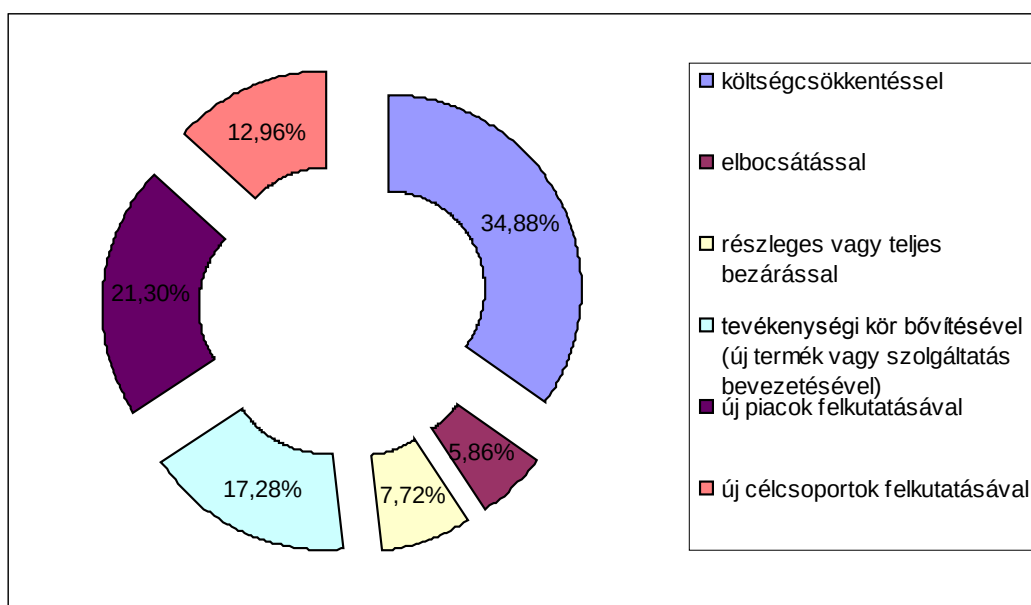
19. táblázat: Akikkel nincs kapcsolat

A következő két kérdés a gazdasági válság érzékelésére, és az arra adott válaszokra kérdezett rá.

A válaszadó 236 vállalkozó 87%-át érinti a gazdasági válság, míg 11%-uk működését nem befolyásolja.

A válságra adott vállalkozói válaszok elsősorban előremenekülést mutatnak; költségcsökkentéssel, a költségek felülvizsgálatával, új termék/szolgáltatás bevezetésével vagy új piacok és új célcsoportok felkutatásával próbálják a nehézségeket megoldani. Az elbocsátás (5,86%) és a részleges vagy teljes bezárás (7,72%) csak alacsony említést kaptak. Ugyanakkor világos, hogy ezek kis méretű vállalkozások, ahol a válaszadók fele egyéni vállalkozóként működik, és 90%-uknál a foglalkoztatottak létszáma a 0-9 fős

intervallumba esik. Egy országos felméréssel összehasonlítva a mikro-, kis- és középvállalkozások mintegy kétharmada (64 százalék) vezetett be megszorító intézkedéseket a válság hatására, amelyek közül a költségek csökkentése volt a leginkább jellemző (56 százalék). Második helyen a leépítéseket, elbocsátásokat alkalmazták a cégek (47 százalék), amelyet a beruházások elhalasztására vonatkozó döntések követtek (42 százalék). A cégek 28 százaléka csökkentette a béreket és egyéb juttatásokat, és minden ötödik vállalkozásnál léptettek érvénybe rövidebb munkaidőt.

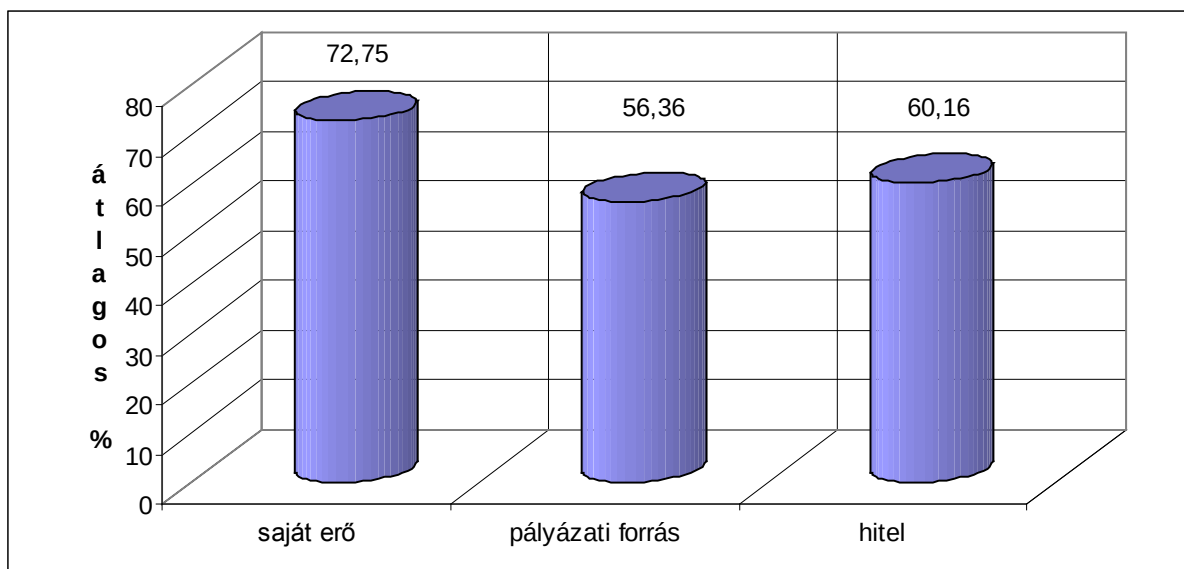

13. ábra Gazdasági válságra adott válaszok

A következő kérdéscsoport a múltbeli fejlesztések jellemzőit vizsgálta.

A fejlesztések 65%-át 2005 után valósították meg a válaszadók, és ezeknek a fejlesztéseknek a harmada (30,51%) 1 millió Ft alatti, míg 25 %-a 1-10 millió Ft közötti volt.

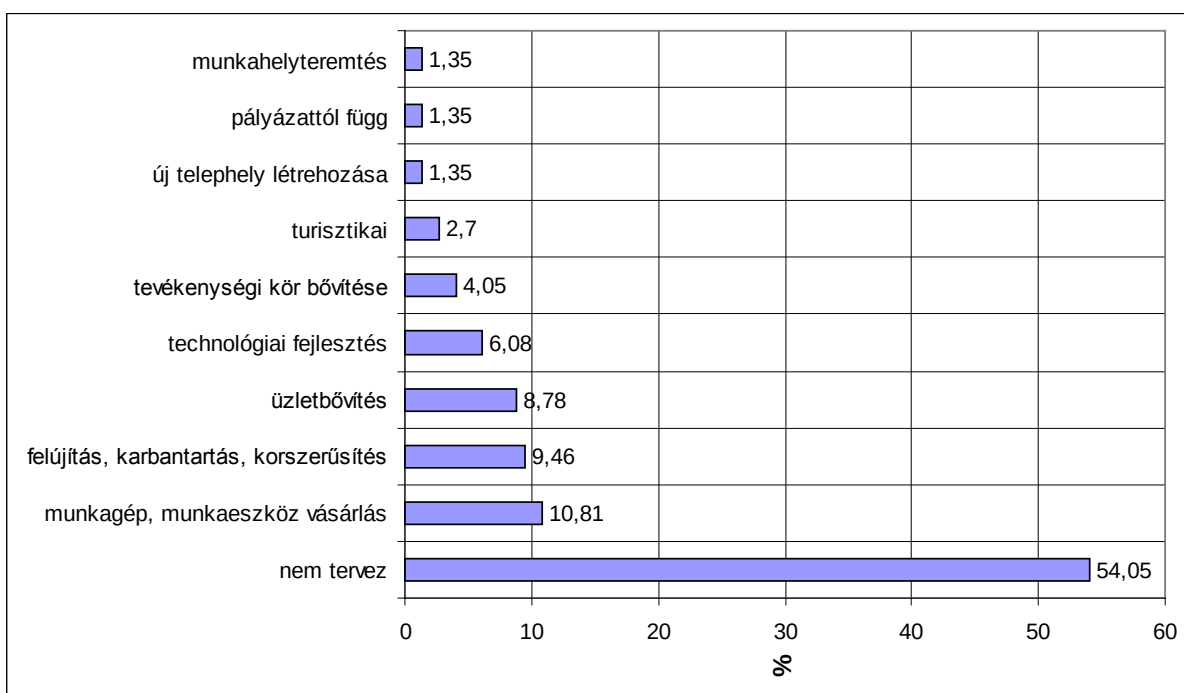
A felhasznált források tekintetében saját erőt a fejlesztők 72,75 %-a használt fel, és közel azonos arányban vettek igénybe pályázati forrásokat (56,36%) és hitelt (60,16%).

14. ábra Fejlesztésekhez felhasznált források aránya

A végrehajtott fejlesztések 55%-a nem járt együtt munkahelyteremtéssel vagy megtartással, míg 18%-ban 1, 14%-ban 2, 7%-ban pedig 3 munkahely teremtésével/megtartásával eredményezte.

A jövőbeni fejlesztésekre vonatkozó kérdések a fejlesztések tartalmát, összegét, forrásait és munkahelymegtartó, -teremtő képességét vizsgálták.

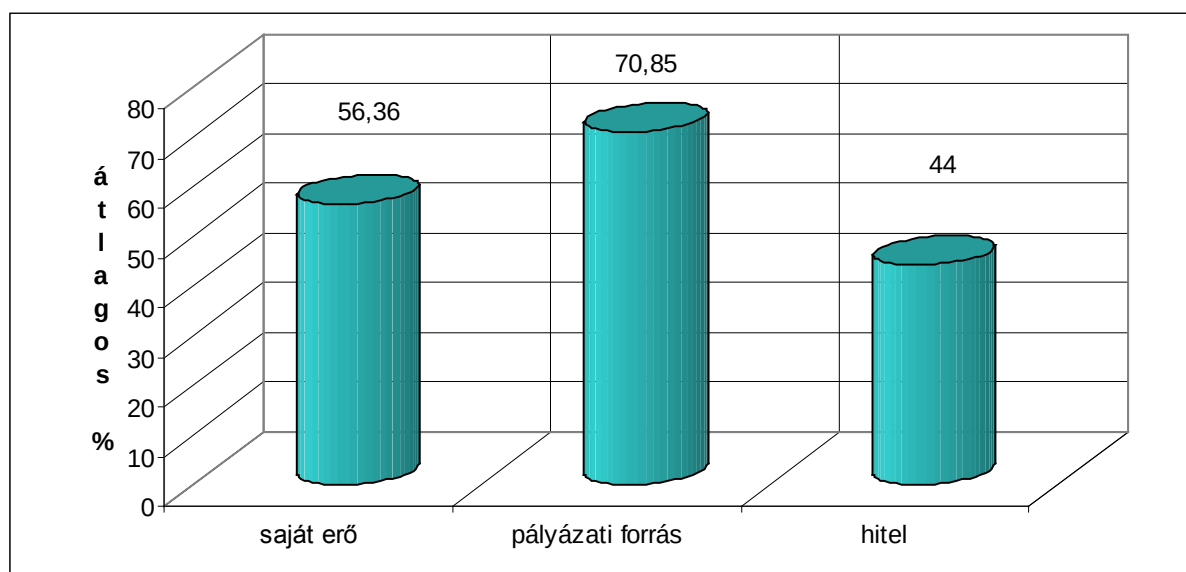

15. ábra Tervezett fejlesztések tartalma

A megkérdezettek 54% nem tervez a következő 2-3 évben fejlesztéseket, 11%-uk munkagép és munkaeszközök vásárlását, míg 9,5%-uk felújítását és karbantartást tervez. A tervezett fejlesztéseknek csak 6%-a irányul technológiai fejlesztésre. Kisebb arányban említették a tevékenységi kör bővítését és a turisztikai fejlesztéseket. 1-1 válaszadó tervezi új telephely létrehozását, munkahelyteremtő fejlesztést, illetve 1 fő a pályázatoktól tette függővé a fejlesztést.

A fejlesztés összegére vonatkozó kérdésre a válaszadók 65%-a nem válaszolt és 4%-uk nem szán rá 1 Ft-ot sem. 16% 5 millió Ft alatti, 7% 6-10 millió, 6% pedig 11-50 millió Ft közötti fejlesztést tervez.

Érdekes a tervezett fejlesztések forrásösszetétele a múltbeli adatokkal (14. ábra) való összehasonlításban. Eszerint a fejlesztésekben önrészt a válaszadók 56%-a tervez beletenni, hitelfelvételben 44 % gondolkodik, míg jelentősen megnőtt a pályázati források iránt érdeklődők aránya (70% a korábbi 56%-hoz képest).

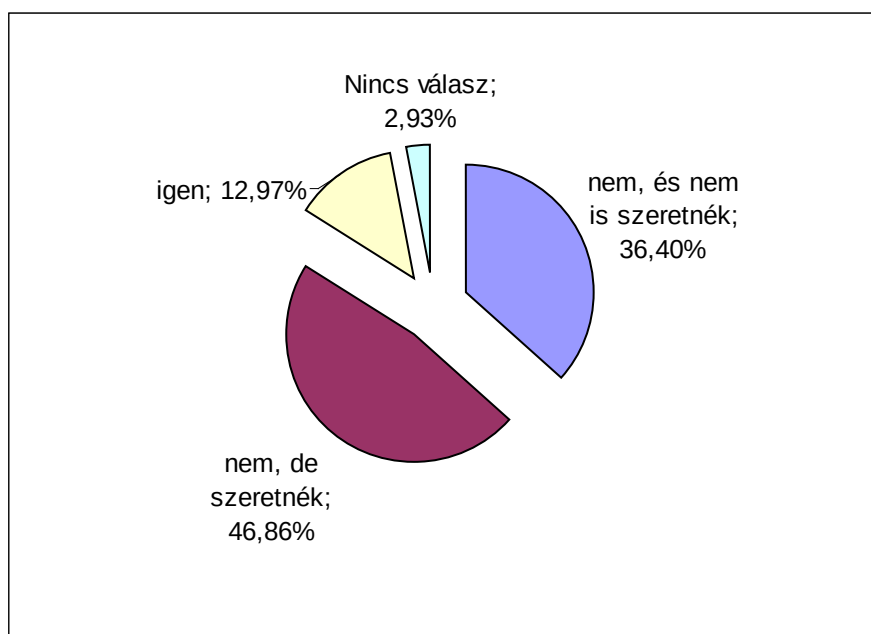
16. ábra: Jövőbeli fejlesztések forrása

A fejlesztések 46%-ról vélik úgy, hogy nem járul hozzá a munkahelyteremtéshez és – megtartáshoz, 21,5% véli úgy, hogy 1, míg 11% 2, 5% pedig 3 munkahely teremtését célozza.

A következő kérdéscsoport a válaszadók együttműködési és pályázási hajlandóságát, valamint tapasztalatait mérte fel.

A megkérdezettek 12,5 %-a tagja az innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesületnek, míg 84%-a nem. Ugyanakkor a megkérdezettek közel harmada (30, 5%) ismeri a a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiát, amely már valamiféle érdeklődést mutat a vidékfejlesztési kezdeményezések iránt.

A megkérdezettek 13 %-a pályázott már vidékfejlesztési pályázatokra, míg 84% még nem pályázott. A még nem pályázók közül viszont 112 fő (összes válaszadó 46,86%-a, eddig nem pályázók 56 %-a) a jövőben tervezi pályázat beadását.

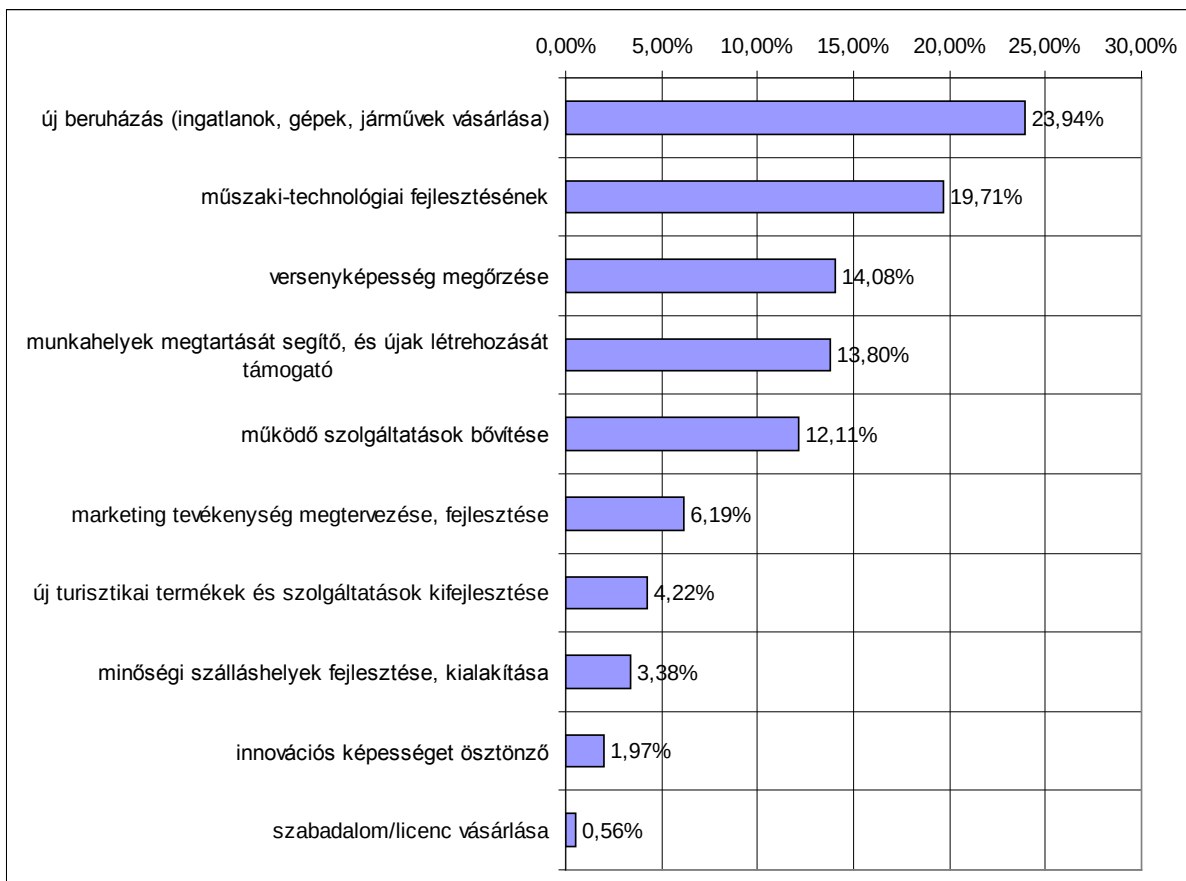

17. ábra Pályázói aktivitás

19 pályázó nem talált nehézséget a pályázati folyamat során, 32 válaszadó inkább szakértőkre bízta vagy bízna a pályázat megírását, míg nyolcan különböző nehézségekkel találkoztak. A megjelölt nehézségek között szerepelt a nagy bürokrácia, a nehézkes lebonyolítás, az önkormányzati támogatás hiánya.

A jövőbeli pályázati tervek között a válaszadók 24 %-a új beruházást, 19,71 %-a műszaki-technológiai fejlesztéseket és 14%-a a versenyképesség megőrzését jelölte meg.

Érdekes, hogy turisztikai fejlesztéseket csak a válaszadók 7,6 %-a tervez, míg a megkérdezettek között 10,5% volt olyan vállalkozás vagy magánszemély, aki vendéglátással és szálláshelynyújtással foglalkozik. Ebből a két adatból a turisztikai szereplők alacsonyabb érdeklődésére következtetünk.

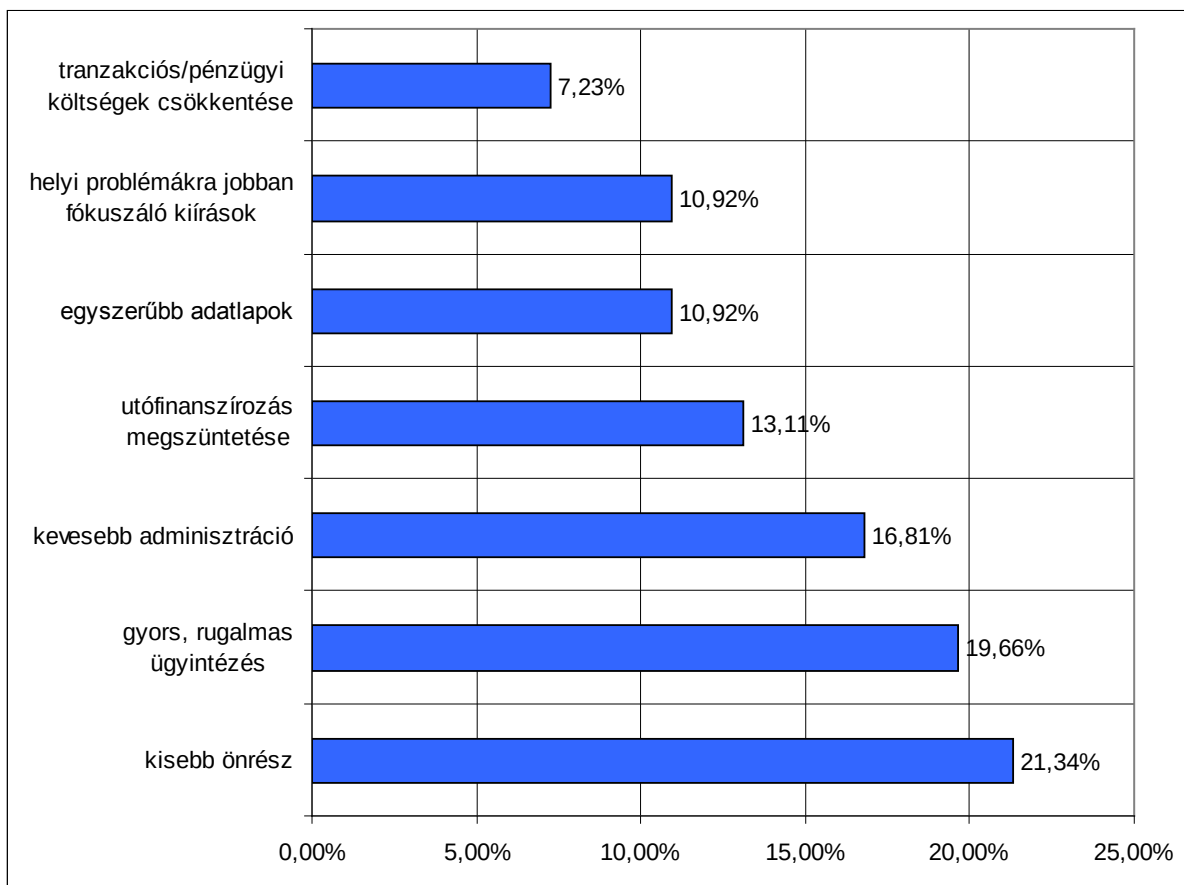

18. ábra Jövőbeli pályázati tervek

A pályázókat segítő változtatások közül a kisebb önrészt (21,34 %) említették leggyakrabban, ezt követte a gyors rugalmas ügyintézés (19,66%), valamint a kevesebb adminisztráció (16,81%). Mag az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület a gyors, rugalmas ügyintézés tekintetében tud változást generálni, elsősorban nagyobb munkaszervezet, több adminisztrációs munkaerő alkalmazásával.

Ha többi változtatási lehetőséget megvizsgáljuk, akkor is azt tapasztaljuk, hogy az utófinanszírozás megszüntetése, az egyszerűbb adatlapok valamint a tranzakciós költségek csökkentése sem az egyesület hatáskörébe tartozó elemek.

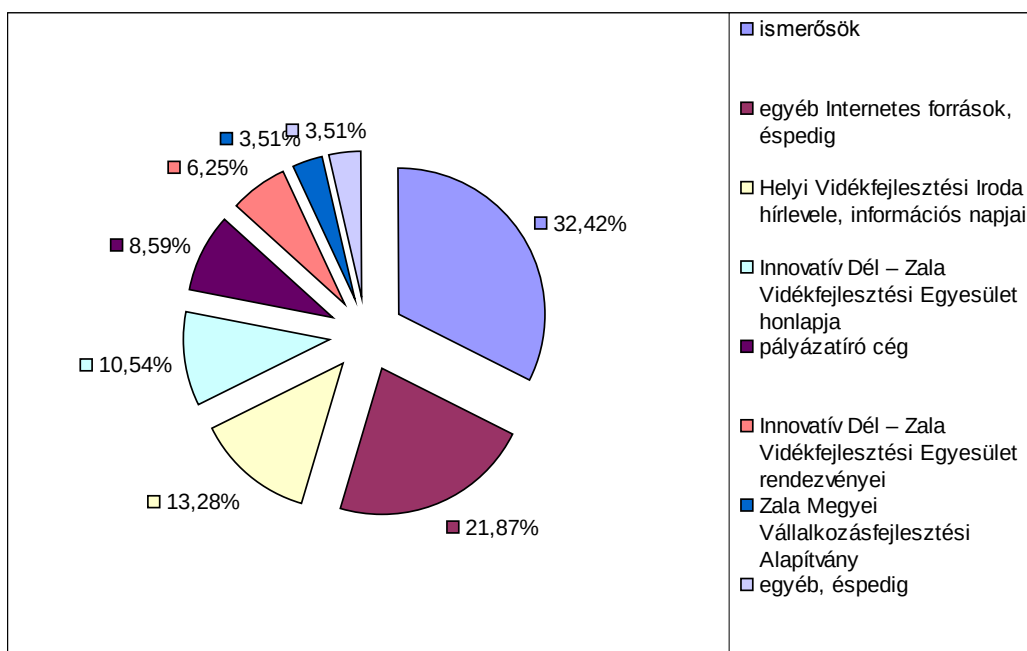
A közel 11%-ban említett helyi problémákra jobban fókuszáló pályázati kiírások tekintetében kezdeményezhet változásokat az egyesület a IV. tengelyes pályázatok esetében, és az igények felmérésére jelen kutatással kísérletet is tett.

19. ábra Változtatási javaslatok a pályázati rendszerben

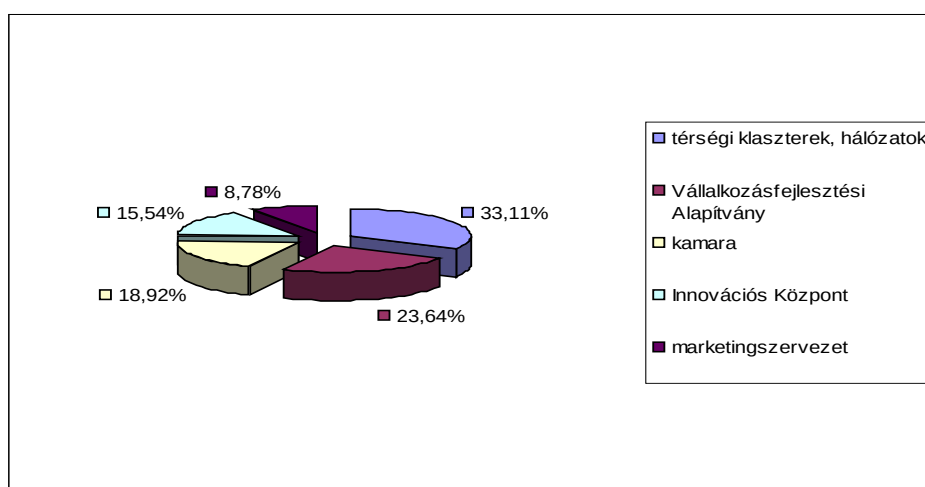
A pályázati információforrásokat vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a válaszadók 32%-a ismerősén keresztül értesült a lehetőségekről, így a térségen belül jelentősnek ítéljük a szájpropaganda hatását. A jelentős mértékben említésre kerülő internetes források között az MVH honlapját, sansz.hu és vidékfejlesztési portálokat említettek a válaszadók. A harmadik helyen 13,28%-kal szerepel a HVI hírlevele, információs napjai, ezt követi az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület honlapja 10,54%-kal. Az egyesület rendezvényei is említésre kerültek 6,25%-kal, így már a válaszadók 17%-a az egyesületen, illetve a HVI-t is beleszámítva 30% a helyi vidékfejlesztési szereplőkön keresztül szerez információkat.

A pályázatírókat, mint információforrást a válaszadók 8,5%-a, míg a Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítványt 3,5 %-a jelölte meg.

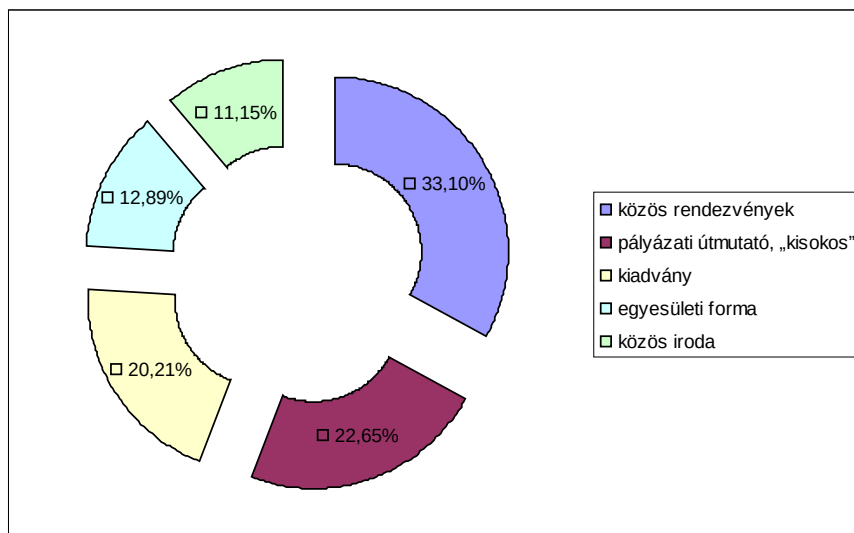
20. ábra Pályázati információforrások

A megkérdezettek 71%-a igennel, míg 22%-a nemmel válaszolt arra a kérdésre, hogy együttműködné-e a siker érdekében a térségi szereplőkkel (7% nem válaszolt). Az alábbi ábrán látható, hogy az igennel válaszolók harmada (33,11%) térségi klasztereken, együttműködési hálózatokon keresztül képzei el az együttműködést. 24% a vállalkozásfejlesztési alapítványt, 19% pedig a kamarát jelölte meg, mint lehetséges együttműködési szervezeti formát. Ugyanakkor új szerveződésekre is tettek javaslatot, 15%-ban egy Innovációs Központ, 8,8%-ban pedig marketingszervezet keretében képzei el az együttműködést.

21. ábra A térségi együttműködés lehetséges formái

A válaszadók harmada (33,1%) szerint a közös rendezvények, 23%-a szerint egy pályázati útmutató, „kisokos” összeállítása, míg további 20% szerint kiadványok készítése ösztönözhetné az együttműködéseket a térségi szereplők között.

22. ábra Térségi szereplők együttműködését segítő tényezők

A fenti eredmények ugyanakkor felhívják a figyelmet arra az ellentmondásra, hogy a jelenlegi rendezvények, tájékoztatók látogatottsága a vállalkozók részéről rendkívül alacsony, és a korábbi kérdésekre adott válaszokból is az derül ki, hogy a létező tanácsadói, segítő környezet elemeit sem használják ki.

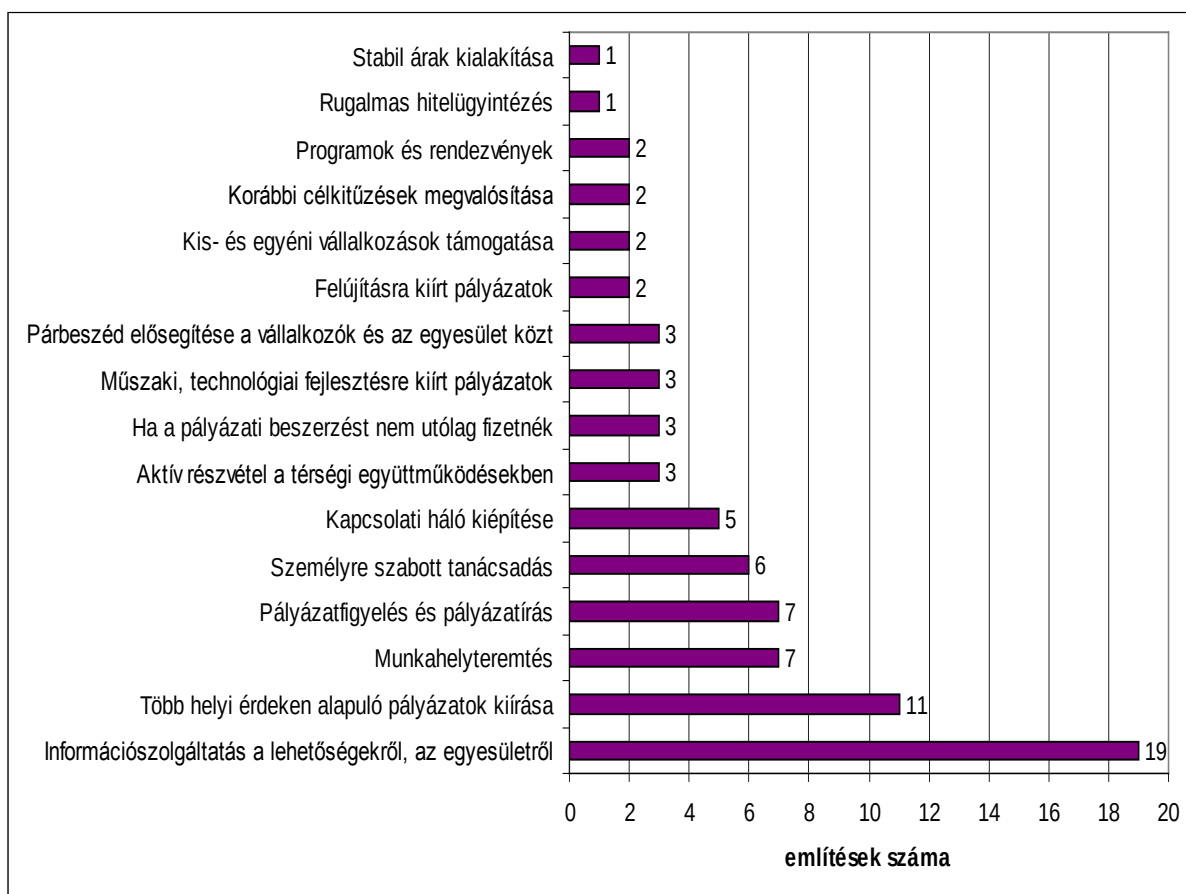
Ugyanakkor az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület célja a probléma megoldása, így minden lehetséges kommunikációs alternatívát fel kell használnia a célcsoport – jelen esetben a vidéki mikro- és kisvállalkozások – elérésére.

A helyi szereplők más helyi szereplőkkel való együttműködését vizsgáló kérdésre a válaszadók 80%-a válaszolta, hogy a szükséges feltételek teljesülése esetén térségi beszállítót választana.

A kérdőív utolsó kérdése egy nyitott kérdés volt, és arra voltunk kíváncsiak, hogy a válaszadók véleménye szerint az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület miben tud segítséget nyújtani számukra.

Az alábbi ábrán az említett tényezők gyakorisága látható. Ezek alapján újfent kiderül, hogy a vállalkozások információnyújtást várnak leginkább (19 említés). A több helyi érdeken

alapuló pályázat kiírása 11 említést kapott, igaz, konkrét ötletek nélkül. A pályázatírás, a személyre szabott tanácsadás (7-7 említés), valamint a kapcsolati háló kiépítése (5 említés) ugyanakkor alapvetően nem a vidékfejlesztési egyesület feladata, de nyilvánvaló, hogy szerepet – akár aktívabb szerepet vállalhat ezekben a témakörökben is. Elsődleges feladata inkább az lenne, hogy az erre hivatott, vagy ezeket a feladatokat felvállaló civil szervezetek munkáját segítse.

23. ábra Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesülettől elvárt feladatok

6.4. Mélyinterjúk elemzése

Mélyinterjút öt, vidékfejlesztéssel és vállalkozásfejlesztési szakemberrel készítettünk. Tulajdonképpen az interjúk célja az volt, hogy a kérdőíves megkérdezés eredményeit tágabb körben tudjuk értelmezni, az esetleges nehezen magyarázható eredményekre világos választ kapjunk.

Interjúalanyaink a kérdőíves megkérdezésekhez képest kevés újdonsággal szolgáltak, inkább csak megerősítették azokat.

Interjúalanyaink körülbelül 3,5 – 4 éve kezdtek vidékfejlesztéssel is foglalkozni, de a gazdaságfejlesztés egyéb területein, melyek részben kapcsolódtak területfejlesztési kérdésekhez is, széles körű tapasztalatokkal rendelkeznek, és munkájuk révén kerültek kapcsolatba vidékfejlesztési témákkal, projektekkel.

Az alábbiakban három interjúalannal készített beszélgetések összefoglalója olvasható. Az interjúalanyok a következők:

- **Litter Nándor** – Helyi Vidékfejlesztési Iroda vezetője
- **Kerekes Gábor** – Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány tanácsadója
- **Dr. Tóth László** – Csapi polgármestere, az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület Felügyelőbizottságának elnöke

A térségi vállalkozókat elsősorban személyes tanácsadás keretében, információ nyújtással segítik, valamint a képviselt szervezet tevékenységi körében szakmai előadásokat, üzletember-találkozókat szerveznek és bonyolítanak le. Tevékenységük fontos része a pályázatok figyelése, pályázati tanácsadás, valamint a projektfejlesztés.

A turizmusban megjelenő fogyasztói igények változását csak egyikük értékelte, és felhívta arra a figyelmet arra, hogy a térségi idegenforgalom zászlóshajójának tartott Zalakaroson is jelentős átalakulás ment végbe, hiszen a forgalomból egyre nagyobb arányt képvisel a wellness turizmus, és a hozzá kapcsolódó szolgáltatások a már hagyományosnak tekintett gyógyturizmus mellett. Ugyanakkor a falusi turizmus és a kapcsolódó aktív és öko- és agroturisztikai fejlesztésekre nagy igény van, mivel már a wellness turisták is nyitottak a térségi értékek iránt, és az élménylánc fokozása érdekében szükség van olyan szolgáltatásokra is, amelyek a wellness életérzéshez kapcsolhatók, ugyanakkor igénylik a turisták aktív részvételét.

A gazdasági válság tekintetében a válaszadók szerint nagymértékben érinti a gazdasági válság a térségi vállalkozókat, és a negatív hatások csak fokozódni fognak. Ez különösen akkor lesz észrevehető, ha a vállalkozók a jelenlegi helyzetben nem a fejlesztés és újítások mezejére lépnek, hanem inkább a költségcsökkentést és a bezárkózást választják.

A legfontosabb vállalkozásfejlesztési törekvésnek a beruházások elősegítését, telephelyek fejlesztését tartják. A vállalkozói aktivitás növelése is fontos cél, hiszen a munkanélküliség leginkább a fiatalokat és a középkorúakat érinti, így számukra reális alternatíva lehet pályázati projektek által támogatott vállalkozások indítása, amelyek térségi specifikumokkal rendelkeznek. Ezek a fejlesztések olyan tevékenységek is lehetnek, amelyek kezdetben csak a jövedelem-kiegészítést szolgálják.

A vállalkozók érdeklődése és informáltsága egyre inkább nő a pályázatok iránt, ezt érdemes tovább fokozni, elsősorban a „jó gyakorlatok” kommunikálásával. A beadott pályázatok általában 5-6 millió Ft-os eszközbeszerzéseket céloznak, de vannak komolyabb, 20 millió Ft-ot is meghaladó telephelyfejlesztési ötletek. Egyelőre kevés a szolgáltatásfejlesztést célzó fejlesztési elképzelése.

Érdekes eredményt jelent, hogy a válaszadók szerint a vidékfejlesztési pályázatoknál nem jelentős probléma az önrész biztosítása, igaz a gazdasági válság már érezteti hatását. Jelentősebb problémának tartják a pályázatok elnyerésével járó bürokratikus terheket, nehézkes ügyintézés, hosszadalmas elszámolást. Dr. Tóth László ugyanakkor felhívja a figyelmet az önkormányzatok forráshiányosságára, így ők csak hitelből tudják az önrészt előteremteni, ami viszont mindig fedezetet igényel.

A pályázatokról információt a vállalkozók több forrásból szereznek. Sokan maguk is figyelik a pályázati kiírásokat a pályázatfigyelési Internetes oldalakon, de fontos források a gazdaságfejlesztő szervezetek hírlevelei, információs napjai.

Több vállalkozó pályázatíróval dolgozik együtt, akikkel általában meg vannak elégedve. Kapcsolatuk a pályázati felhívástól kezdve az elszámolásig is terjedhet.

Litter Nándor interjúalanyunk több érdekes felvetést is tett a pályázati aktivitás és együttműködési hajlandóság fokozására. Javaslatára szerint az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesületnek, mint ernyőszervezetnek érdemes felkarolnia néhány olyan projektfejlesztést, amely nem egy-egy vállalkozást, hanem akár egy mikrotérség szereplőit érinti. A jelenlegi tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy az ilyen jellegű, együttműködésre, partnerségre építő projektek hosszú távú biztonságot nyújthatnának, még sincs olyan szervezet, aki magára vállalná az ezzel járó bonyolult szervezési feladatokat.

Czinki Lászlóval készített interjúnk több szempontból is érdekes eredményeket hozott. Czinki Úr falusi szállásadással foglalkozik a Czinki Paraszttudvarban, vendégei között nagy arányú a német vendégek aránya. Németországi tapasztalatai alapján a fejlesztései és a vendégkapcsolatok ápolása, a segítő szervezetekkel való kapcsolata, munkájukban való aktív részvétele magasan a többi vállalkozó aktivitása fölötti.

Talán éppen a fentieknek köszönhető, hogy véleménye szerint saját vállalkozását ezidáig nem sújtotta a gazdasági válság. Ugyanakkor több kérdés során is kifejti, hogy túl bürokratikusnak, a vállalkozóktól távol állónak gondolja a mai vidékfejlesztési politikát. Elmondja, hogy a HVS vállalkozása céljait egyáltalán nem érinti (megjegyezzük, hogy annak turisztikai részfejezetének kidolgozásában aktívan részt vett). A legfontosabb feladatnak egy átfogó, a térséget fellendíteni képes fejlesztési koncepció kidolgozását és megvalósítását tartja, amely jelenleg nem létezik, mivel a HVS-t nem tartja arra alkalmasnak. Saját vállalkozása szempontjából legfőbb akadállynak a közvetlen üzleti és külső környezetben megmutatkozó felkészületlenséget tartja.

A vidékfejlesztési pályázatokra nem pályázik, elsősorban azért, mert annyira bürokratikusnak és bonyolultnak látja, hogy nem tartja megfelelő vidékfejlesztési eszköznek. Ha a pályázatok beadásához pályázatíró szükséges, akkor vitatja a rendszer helytállóságát.

A pályázati és támogatási rendszer alapvető átalakítása szolgálná szerinte a pályázati aktivitás növelését. Javasolja, hogy a szomszédos országoktól vegyünk példát, ahol a fejlesztési források tényleges fejlesztések elindítását szorgalmazzák, és nem elsősorban a források elosztására helyezik a hangsúlyt.

Más vállalkozások számára azt a tanácsot adja, hogy olyan alapokra építsék a tevékenységüket, amelynek során nem lesznek kiszolgáltatottak a különböző pályázati rendszereknek („Gazdálkodók legyenek, és ne szerencsejátékosok!”)

Kovácsné Kocsi Zsuzsával, az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület munkaszervezetének vezetőjével készített interjúban elsősorban az eddigi pályázati folyamatok gyakorlati tapasztalatait néztük át.

Ezek alapján megállapítható, hogy az Innovatív Dél-Zala LEADER Helyi Akciócsoport területén egyértelműen a települési önkormányzati aktivitás a domináns, hiszen az ügyfelek 60 %-a önkormányzat. Jellemző, hogy a 3. tengely falumegújítás jogcímre

érkezett be a legtöbb kérelem, 2009. elején 25 kérelem érkezett erre a célterületre (első meghirdetés), ebből 21 kérelmező volt önkormányzat, míg 2010 elején (második meghirdetés) 24 kérelem érkezett, ebből 17 volt önkormányzati kérelmező. Igaz erre a jogcímre csak nonprofit szervezet nyújthat be igényt, de amíg itt mindig 20 feletti dokumentáció érkezett a további jogcímekre (mikrovállalkozás, vidéki örökség, turisztika) csak 10 körüli kérelem érkezett.

A **falumegújítás** területén slágernek számít a játszótér, aminek sok oka van; egy felől a kistelepülések minimális forrást tudnak mozgósítani a közterületek- szabadtéri közösségi területek fejlesztésére; másfelől a „leg lakosság barátságos” intézkedés a játszótér kialakítása.

Az első körös pályázatok esetében megjelent – valószínűleg a 200 000 €-s támogatási határ miatt – a lakosság számához mérten irreálisan magas összegű játszótérek kialakítása.

Jellemző, hogy **turisztikai célterületen** is megjelenik az önkormányzat, mint kérelmező (1-1 ilyen jellegű fejlesztés). Ennek elsődleges okát abban látom, hogy kevés település kivételével a falusi turizmus még gyermekcipőben jár, így ezen folyamatok elindítása, felvállalása sok esetben az egyébként is leterhelt és forráshiányos önkormányzatokra hárul.

Kovácsné Kocsi Zsuzsa leszögezi, hogy a helyi idegenforgalom fellendítése nem hárulhat kizárólag az önkormányzatokra, ez egy jól működő gazdasági ág, ha megfelelő források és helyi vállalkozói aktivitás rendelkezésre áll. Megjegyezzük, hogy a turizmus sajátossága, hogy egy olyan gazdasági ágazat, amelyben a fejlesztési irányokat elsősorban a kormányzat határozza meg, míg a megvalósítás, a gazdasági hatékonyság elérése a gazdasági szereplők feladata.

A turisztikai fejlesztések 95 %-a *szálláshelyfejlesztésre*, vagy kialakításra koncentrálódik. Jól példázza ezt Gelse is. Itt a megnyílt termálfürdőhöz kevés, illetve hiányos szolgáltatási rendszer kapcsolódik, ezért erről a településről, illetve a mikrotérségéből több szálláshely kialakításra vonatkozó pályázat is érkezett mindkét benyújtási időszakban. Ebből a szempontból fontos megjegyezni, hogy egy önkormányzati fejlesztésű fürdő jelentős multiplikátorhatást ér el a vállalkozói aktivitás növelésében is.

A szállásadáson kívüli beruházási elképzeléseket interjúalanyunk szerint leginkább az ötletek hiánya gátolja. A dombháton most is meglévő kis szőlőbirtokok lehetőséget biztosítanak a borturizmus fejlesztéséhez. (Ezzel kapcsolatban 1 kérelmünk érkezett.) Igaz a borkóstolás és borértékesítés helyben szigorú előírásokhoz kötött, így nehezíti annak

szélesebb körű megjelenését a térségben (jelenleg 1 nagyüzemi cég telephelyén van megfelelő gasztronómiai bemutató hely).

Nem vagy alig érkezett javaslat/pályázati anyag a természeti értékekre alapuló *aktív turisztikai szolgáltatások* fejlesztésére. A helyi vidékfejlesztési stratégiában megjelölt cél, hogy a rendezvényeken keresztül növeljük az idelátogató turisták számát, s az erre kidolgozott LEADER célterület „Szívesen látjuk” Rendezvényhelyszín kialakítása, már megmozgatta az idegenforgalomban érdekelt vállalkozók fantáziáját (1 pályázat érkezett).

A várakozások ellenére alacsony szinten maradt a turisztikai szolgáltatásokat egységbe fogó *termékcsomagot és marketing eszközöket* biztosító LEADER célterületre beadott pályázatok száma. Az itt bejelentkező egyetlen pályázó is a turisztikai marketing területén eleve lépéselőnyben lévő Zalakarosról érkezett.

A **vidéki örökség** jogcím területén beadott igényeken jól nyomon levezethető a térség örökségvédelmi helyzete. A területünkön elsősorban egyházi tulajdonban lévő országos védett épületek vannak (kiegészítés: két népi lakóház található Kacorlakon). A helyi védelembe vonás nem túl elterjedt gyakorlat az önkormányzatok körében, hiszen ez nemcsak egy határozat meghozatalát igényli a testülettől, de a védelembe vont létesítmény (keresztek, épületek, fák, stb.) helyzetének folyamatos nyomon követését.

Sajnos volt olyan kérelmezőnk, aki közel 100 éves templom épülettel kívánt pályázni, de annak védelem alá vonása, a település rendezési és szabályozási terv módosításának elhúzódása miatt, nem valósult meg a kérelem ügykezelése alatt, így elutasításra került.

A **mikrovállalkozások kialakítása és fejlesztése** területén vegyes a beadott pályázatok képe, az asztalos üzemtől a fémmegmunkálásig minden előfordult. Az igények a néhány eszközös un. szinten tartó beruházásoktól a több tízmilliós CNN vezérlésű gépekig terjedtek.

A munkaszervezet vezetője fontosnak tartanám megjegyezni, hogy a vidéki térségekben működő (10 000 lakos alatti települések) mikrovállalkozásainak támogatása az UMVP-ből épp annyi előnnyel járt, mint amennyi hátrányt okozott a vállalkozásoknak.

Előny: kevesebb versenytárs, hasonló méretű vállalkozások

Hátrány: késve megjelenő támogatási formák, hosszadalmas ügyintézés, bonyolult pályázati dokumentáció.

A vidéki térségben működő vállalkozások 2008 év végéig nem nyújthattak be pályázatot, míg a GOP 211A program (igaz csak eszközfejlesztésre volt lehetőség belőle) gőzerővel zajlott az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében. A források megnyitásának késése és az elmélyülő gazdasági válság tovább nehezítette a vidéki térségek gazdasági felzárkózását.

A GOP keretében benyújtható pályázatok – főként a GOP 211 – olyan egyszerű dokumentáció összeállítását igényli, hogy joggal mondhatta az UMVP keretében pályázatot benyújtó vállalkozás, hogy itt „papírgyár” kell, hogy egy kérelem teljes legyen.

Személyes véleménye az, hogy a vidékfejlesztés keretében elsődlegesen a kézműves jellegű tevékenységeket kellene támogatni, illetve a helyi termékek – itt elsősorban élelmiszeripari termékek előállítására gondolok – kialakítását és gyártását. Az általános vállalkozásfejlesztést a KKV-k esetében egységesen kellene kezelni. A HVS-ünkben a LEADER célterületeken erre tettünk kísérletet, igaz az első kör beérkezett anyagait látva nem túl eredményesen.

A pályázati aktivitás tekintetében a települések aktivitása eltérő. Az első körös 3. tengelyes kérelmek esetében meghatározó volt a Gelse és környékéről beérkező pályázatok, addig a 2 körre már egységesülés mutatkozik.

Települési önkormányzatok közül azok pályáznak, akik településméretük és feladatkörüknél fogva több intézményt is fenntartanak pl. Nagyrécse; de akadnak nagyon aktív kistelepülések is pl. Kistrécse, Csapi.

Az, hogy melyik települést érinti a fejlesztés 2 dolog határozza meg:

Gazdaságfejlesztési cél esetén, hogy a területen, vagy környékén legyen a tervezett szolgáltatásra, vagy termékre igény, illetve, hogy rendelkezésre álljon a megfelelő szaktudás és kapcsolatrendszer.

Egy konkrét példa: Beleznán 2008-ben átadtak egy pelletgyártó üzemet, most érkezett hozzánk egy fahulladék összegyűjtéséhez kapcsolódó mikrovállalkozási projekt szintén Beleznáról.

Igényre példa Gelse – turisztikai fejlesztések a településen és környékén.

Vállalkozásfejlesztés kevésbé jellemzi a hátrányos településeket (kisebb települések, rossz közlekedési viszonyok, alulképzett munkaerő). Igaz, ezeken a településeken

tulajdonképpen nincs, vagy csak nagyon helyi igényekre épülő (pl. élelmiszerbolt) vállalkozás van.

A településfejlesztési célok esetén az önkormányzati erőforrások és a helyi képviselőtestület (kiemelten a polgármester) „rátermettsége” a meghatározó. Aki lát fantáziát az ilyen jellegű pályázatokban sok ötletet benyújthat (Beleznáról 6 pályázat érkezett a LEADER program különböző célterületeire).

Eredményeink ellenére – 46 településünkben 30 feletti helyről érkezett LEADER vagy 3. tengelyes pályázat – vannak folyamatosan távol maradók, akik erőforrás hiány miatt meg sem próbálkoznak pályázatok kidolgozásával.

A pályázatok közel 35-40 %-a szerepelt eddig (csak 3. tengelyes döntéseink vannak) eredményesen a pályázók. Kiemelten sokan nyertek falumegújításban, igaz itt a Forrásallokációs Bizottság is beemelt a nyertesek közé kérelmeket.

Minkrovállalkozás létrehozása és fejlesztésében a hátrányos településekről beérkezett kérelmek 100 %-ban nyertek, tehát ilyen területről előnyös pályázatot beadni.

LEADER pályázatokból még nincs eredmény, de a témához kapcsolódva mindenképp fontos megjegyezni, hogy a beérkezett 46 pályázatból eddig több is elutasításra került jogosultsági problémák miatt. Várható, hogy ahol nincs túljelentkezés adott keretre minden pályázó eredményesen fog szerepelni.

A munkaszervezet vezetője tapasztalatai alapján megállapítja, hogy a pályázók sok nehézséggel kerülnek szembe a pályázók.

Az UMVP keretében megjelenő pályázati, vagy támogatási felhívások jogszabályi szinten íródnak, így sokak számára nehezen érthetők, sőt minden támogatási konstrukcióhoz tartozik egy MVH közlemény, amely „lefordítja” a jogszabályban meghatározottakat. Ha szerencséje van a pályázónak, ezek és a pályázati dokumentációt képező adat- és betétlapok, valamint a kötelező mellékletekkel kell csak megbirkóznia.

Turisztikai jogcímnél fordult elő, hogy olyan sok jogszabályi hivatkozás volt a felhívásban, hogy közel 450 oldalas anyagot kellett segédletként használni, ha minden egyes kitételnek utána akart járni valaki.

A pályázati dokumentációt sok esetben PDF formátumban kell kitölteni, de sajnos kevesen ismerik azt az ingyenes szoftvert, amely az így kitöltött anyagokat menteni is engedi. Mindenegyik pályázati fordulónál az egyesületünk munkaszervezetéből egy ügyintéző

eljuttatja ennek a szoftvernek az elérhetőségét a települési önkormányzatokhoz, ennek ellenére nem ritka a kézzel írt pályázati anyag.

Sajnos néhány útmutató részletezettsége sem megfelelő, volt már olyan esetünk, amikor épp az útmutató határozott meg egy hibás kitöltést.

Mindezeket látva nem véletlen, hogy az ügyfelek nehézkesnek, sok esetben használhatatlannak tartják a jelenlegi rendszert.

Az FVM és az MVH felé mi is többször jelezték már, hogy a jelenlegi pályázati formák nem „felhasználó barát” formában vannak megfogalmazva, sokszor ügyfélszolgálati közreműködés nélkül nem is tudják használni.

Az adminisztratív nehézségen kívül jelentős terhet jelent a pályázóknak, ha egy terv nem elég kimunkáltan jelenik meg a pályázati dokumentációban. A nem megfelelően előkészített projekt két veszéllyel jár, ha sok a hiányosság az ügyintézés során könnyen el lehet jutni oda, hogy ezek pótlása nem lehetséges, így a pályázat elutasításra kerül. A másik véglet, ha eredményesen szerepel egy ilyen program és megvalósítás során jön rá a pályázó, hogy műszaki tartalmat kellene módosítani, ami szintén újabb adminisztratív ügyintézési kört indít be, s tovább tolja a fejlesztés végrehajtását.

Az egyesület munkaszervezetének együttműködés keretében kötelező az ügyfelek tájékoztatása és a segítségnyújtás, de nem írhatunk pályázatot.

A tanácsadás személyesen igénybe lehet venni a munkaszervezet irodájában Újudvaron a hét 5 napján. Személyes tanácsadás keretében a projektötlettől az egyes adatlapok helyes kitöltéséig, értelmezéséig szinte mindenben adunk tanácsot.

Benyújtási időszakok előtt és alatt tájékoztató fórumokat tartunk (ebből min. 3 kötelezően előírnak számukra).

Az eddigi tapasztalatok alapján tervezik egy 4-6 órás pályázati adatlap kitöltő képzés szervezését, hogy csökkentsék az adminisztratív hibák számát.

Fontosnak tartja leszögezni, és ez a kérdőíves kutatásunk eredményeivel is összevág, hogy segíteni csak annak tudnak, aki ezt kéri tőlük és felkeresi őket. Ugyanakkor azt gondoljuk, hogy hatékonyabb kommunikációs tevékenységgel legalább azt el lehetne érni, hogy a potenciális pályázók tudjanak ezekről a lehetőségekről, és pozitív kép alakuljon ki bennük a programról.

7. HVS gazdaságfejlesztési elemeinek és a primer kutatás eredményeinek összevetése

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia (HVS) az előzetesen elismert vidékfejlesztési akciócsoportok tervezési folyamata során létrejövő komplex fejlesztési terv.

A HVS tartalmazza az ÚMVP III intézkedéscsoportjának négy intézkedéséhez, valamint a LEADER intézkedéscsoportéhoz kapcsolódó fejlesztési elképzeléseket és forrásallokációt, de részét képezik olyan fejlesztési elképzelések is, melyek más Európai Unió vagy hazai forrásból finanszírozhatóak.

A HVS tervezésre 120 nap állt az előzetesen elismert helyi közösségek rendelkezésére. Az Irányító Hatóság a HVS alapján döntött arról, hogy az adott közösség LEADER helyi akciócsoportként, vagy Helyi Vidékfejlesztési Közösséggént valósíthatja meg a HVS-ben kifejtett fejlesztési elképzelések ÚMVP-ből finanszírozható elemeit.

Az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület tervezési folyamatában 20 fő körüli Tervezést Koordináló Csoport és 5-6 szakértő vett részt. A tervezési folyamat nem zárult le a HVS FVM IH elfogadásával, hanem minden egyes pályázati forduló megnyitása előtt lehetőség van a stratégia felülvizsgálatára.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a felülvizsgálatot nemcsak a helyi igények változása és a gazdasági válság elmélyülése indokolja, hanem az Irányító Hatóság elvárásainak, jogszabályi környezet változása is meghatározza.

A HVS külön tervező felületen elérhető (EPAP), amely a véglegesített anyagot PPT formában generálja. Ezen anyag minden esetben elérhető (aktualizált formában) az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület honlapján – www.innovativdelzala.extra.hu

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia 6 fő fejlesztési prioritása közül 3 kapcsolódik a gazdaságfejlesztéshez. A gazdaságot érintő prioritások fő célja a vidéki térségben történő munkahelyteremtés, valamint az érintettek gazdasági, infrastrukturális és közösségi fejlesztése.

Az innovációs, megújulásra való képesség fejlesztése, erősítése horizontális elvként jelenik meg a prioritásokban.

Az érintett prioritások és a hozzájuk kapcsolt intézkedések, források a következőkben foglalhatók össze:

1. A „Míves Térség” kialakítása, a mikrovállalkozások technológiai és infrastrukturális fejlesztése, kiemelten a helyi termékekre, a helyben keletkező nyersanyagok és előállított alapanyagok felhasználására (3 intézkedés, 10.183.000 EUR)

- "Ragadd meg a lehetőséget" Vállalkozások, kézművesek, projektek támogatása, versenyképes vállalkozások létrehozása, fejlesztése (7.480 EUR)
- A természetre épülő helyi termékek előállítása, a térség jövedelemszerző képességének növelése (540.000 EUR)
- "A Mi termékünk a Te terméked" A szőlő, a bor, a zöldség, a gyümölcs, a fűszer és a gyógynövény ágazat fejlesztése, gazdaságosságának javítása (2.163.000 EUR)

A „Míves Térség” prioritás kiinduló feltevése, hogy a térségben felhasznált termékek és energia beszerzések egyre nagyobb arányban a térségen belülről történjenek, így is biztosítva, hogy a helyben megszerzett jövedelem minél nagyobb hányada maradjon, ezzel a térségben újabb fejlesztéseket generálva.

Az itt indított programok hozzájárulhatnak a minőségi agrártermelés fokozásához, a mikro – és kisvállalkozások indításához, fejlődéséhez. További elvi lehetőség, hogy a fejlesztések további erőforrásokat mozgósítanak a térségen belül és kívül, elősegítik a települések népességmegtartó erejének növelését, a fiatalok helyben tartását; elindítja a gazdasági szereplők helyi erőforrásokra alapozott fejlődését, biztosítja a térség jövedelemtermelő képességének növekedését.

A prioritás állandóvá teszi a tudás alapú vidékfejlesztést, az innovatív megoldások terjesztését, kialakítását, átvételét. A prioritás megalapozza a további fejlesztési irányok eredményességét. Az itt indított programok fokozhatják a minőségi agrártermelést, a mikro – és kisvállalkozások indításához, fejlődéséhez, és a későbbiekben kialakításra kerülő és hajtóerővé váló védjegyprogram alapját jelentő helyi termékek rendszerét.

A vállalkozások felméréséből az derül ki, hogy a *vállalkozóvá válást elsősorban a saját ötlet megvalósítása motiválta*, amely az innováció alapját is jelenti. További motivációként jelent meg a magasabb jövedelem elérésének képessége, valamint 15%-ban a kényszer. A fenti okok az egyedi, a különleges termékek és szolgáltatások előállításának igénye mellett erős térségi kötődést is mutatnak.

Ugyanakkor a kutatás kapcsolatrendszert felmérő kérdéseire adott válaszok alapján nehéznek ítéljük meg a térségi szereplők együttműködését, hiszen *az innovációt, megújulást ösztönző, kapcsolatépítésben támogató szervezetekkel rendkívül alacsony a megkérdezettek kapcsolatainak intenzitása* (ötös skálán 1,5 érték alatti!).

A gazdasági válság a megkérdezettek többségénél érezteti a hatását, amelyre elsősorban költségcsökkentéssel reagálnak. Ugyanakkor nagy számban jelölték be az új piacok keresését és tevékenységi kör bővítését, mint lehetséges megoldást. Ezek a reakciók pedig inkább megújulási képességet jelzik, és ebből a pályázati aktivitás növekedésére lehet számítani.

Ezt támasztja alá az is, hogy az eddigi fejlesztéseknél 56%-ban, míg a jövőbeli fejlesztéseknél már 70%-ban kívánnak pályázati forrásokra támaszkodni.

A fenti képet kissé ugyanakkor befeketíti, hogy a vállalkozások több mint fele (54%) a következő 3-4 évben egyáltalán nem tervez fejlesztéseket, és a tervek is elsősorban munkagépek, munkaeszközök beszerzését, valamint felújítást és korszerűsítést irányoznak elő. Technológiai fejlesztési és munkahelyteremtéssel együtt járó fejlesztések csak elvétve jelennek meg.

2. „Dél- Zala várja vendégeit - Helyi turizmus fejlesztése (2 db intézkedés, 8.087.000 EUR)

- "Szívesen látjuk" Szálláshely-, vendéglátó, borturisztikai és egyéb turisztikai kapacitás kialakítása, fejlesztése (8.037.000 EUR)
- Dél- Zala csalogat"A turizmust elősegítő programfejlesztés, értékesítés támogatása (50.000 EUR)

A térségben vezető gazdasági ágazat a turizmus, de ez kizárólag Zalakarosnak köszönhető. Nagyobb mértékű turisztikai fejlesztés (fürdőépítés) megvalósult Gelsén is, de a szálláshelyek és kiegészítő attrakciók hiánya, valamint a szegényes a turisztikai infrastruktúra miatt inkább helyi jelentőségű vonzerő. Az egyes településeken szinte önálló „szigetként” működő falusi szállásadók önmagukban nem tudnak nagymértékű keresletet generálni.

A turisztikai trendek kedveznek a falusi turizmus fejlesztésének. Ki kell emelnünk a gyakori, de rövidebb utazások számának növekedését, valamint az autentikus élmények keresését, az örökség iránti tisztelet növekedését. A jól felépített és sokrétű élményeket nyújtó kínálat segíthet a térségnek egy aktív desztináció imázs kialakításában, amely a visszatérő vendégek számára is képes újdonságokat nyújtani.

A kérdőíves felmérés tekintetében ugyanakkor a turisztikai fejlesztéseket illetően nem túl fényes a kép, hiszen a megkérdezettek között 10,5%-ban szerepeltek szállásadással és vendéglátással foglalkozók, ugyanakkor a tervezett fejlesztések között csak 7,6%-ban említettek turisztikai fejlesztéseket.

3. A térség jövőjének alkotóműhelyei az innovációs képesség növelése érdekében (3 db intézkedés, 454.408 EUR)

- „Varázslat” Térségi marketing- és védjegyprogram kidolgozása és megvalósítása (95.000 EUR)
- Fejlesztő, kutató bázis kialakítása (86.408 EUR)
- A jövő alkotóműhelyei- több tudás, sikeres helyi társadalom (273.000 EUR)

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kulcs az innováció, így magától értetődik, hogy az innovációs képesség fejlesztésére külön program szükségeltetik, amely az összes többi prioritás és intézkedés megvalósítását segíti.

A kérdőíves felmérés alapján a térség az innovációs tevékenységek és hajlandóság tekintetében vegyes képet mutat. A már megvalósított fejlesztések elsősorban telephelyfejlesztésre, valamint eszközbeszerzésekre irányultak. Ugyanakkor a következő 2-3 évben a megkérdezettek 54% -a egyáltalán nem tervez fejlesztéseket, amely az újítási hajlandóság alacsony szintjére utal.

A fejlesztések motorja lehet a vállalkozók terveihez illeszkedő pályázati forrás megléte; ez idáig a megkérdezettek 13%-a pályázott, de a jövőben az eddig nem pályázók 56%-a már szeretne pályázati forráshoz jutni.

Ugyanakkor az innovációt a leginkább hátráltató tényezőnek azt tekintjük, hogy a válaszadók kapcsolatrendszer nem terjed ki a megújulást, fejlődést segítő szervezetek felé. A válaszok alapján megállapítható, hogy nincs kapcsolatuk az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesülettel, a Helyi Vidékfejlesztési Irodákkal, turisztikai egyesületekkel, klaszterekkel és a Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvánnyal sem. A kapcsolatok szűkösségét kétoldalú problémának tartjuk, hiszen nyilvánvaló, hogy az említett szervezeteknek is erősíteniük kell kommunikációs tevékenységüket, de a vállalkozók részéről is nagyon alacsony a fogadási hajlandóság.

8. Javaslatok

8.1. Gazdaságfejlesztési HPME-k felülvizsgálata, javasolt változtatások

A gazdaságfejlesztési HPME-k az eddigi pályázati tapasztalatok és a kutatási eredmények fényben átalakulásra szorulnak. Ugyanakkor egyértelmű, hogy mind a lehetséges megoldási javaslatokat, mind a pályázati ötleteket és aktivitást meghatározza, hogy az Innovatív Dél- Zala Vidékfejlesztési Egyesület területén most születnek az első LEADER-jellegű tapasztalatok.

A HPME-k területén javasolt módosítások és változtatások a tervezett 8-10 új HPME-hez képest kisebb számban vannak, de ennek a vállalkozók részéről megnyilvánuló inaktivitás az oka.

A következőkben arra teszünk javaslatokat, hogy a HVS elkészítése óta eltelt időben bekövetkezett változásokra és tapasztalatokra megfelelő reakciót tudjon adni az egyesület.

A „Míves Térség” kialakítása, a mikrovállalkozások technológiai és infrastrukturális fejlesztése	
<i>„Mi termékünk a te terméked”- Tájjellegű élelmiszeripari termékek</i>	
Helyzet/adottság	Egyedi, térség specifikus élelmiszeripari termékeket előállító vállalkozások, magánszemélyek tevékenykednek a térségben. Ezek a termékek segítik a térségi identitás erősítését, valamint hozzájárulnak az imázs növeléséhez.
Probléma/lehetőség	Az élelmiszeripari termékek előállításának jövedelmezőségét javíthatja a telephelyfejlesztés, korszerűsítés. A térségen belüli értékesítés megszervezése során elérhető piacbővítés munkahelyteremtést, -megtartást, valamint biztosabb gazdasági alapot eredményezhet. A lehetőséget azért érdemes kihasználni, mert a helyi szereplők körében is egyre népszerűbbek, keresettebbek a helyi autentikus, tradicionális termékek. Nem megoldott ezen termékek értékesítése, szükséges lenne értékesítési lánc kialakítása, ezzel összefüggő vállalkozások létrehozása.
Megoldási javaslat	A feldolgozó kapacitások növelésével, új technológiák beszerzésének a támogatásával nő a terület jövedelmezősége. Értékesítési pontok kialakítása szükséges a térségi élelmiszerüzletek, vendéglátó ipari egységek körében.
Elvárt eredmény	5 munkahely kialakulása, 10 értékesítési pont

A „Míves Térség” kialakítása, a mikrovállalkozások technológiai és infrastrukturális fejlesztése	
<i>„Mi termékünk a te terméked”- Gazdasági tevékenységekhez kapcsolódó gyártási folyamatok üzemhelyiségek bővítése, felújítása és bemutatóterem, látványüzem kialakítása</i>	
Helyzet/adottság	A térségben alacsony a vállalkozási aktivitás, valamint nehézséget okoz, hogy alig érhetők el részmunkaidős állások. A vállalkozók nem megfelelő technológiával, infrastruktúrával rendelkeznek, ami versenyképességi hátrányt jelent. Leromlott, lepusztult épületekben működnek, nem képesek magas jövedelmezőséget biztosító termelésre. A fejlesztések elmaradása erősíti a leszakadás veszélyét, amelyből következhet a megszűnés is. Ezen a vállalkozások nem tudják vállalni a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását.
Probléma/lehetőség	A helyi termékek előállítási folyamata számos érdekességgel szolgálhat a látogatók számára, a gépesített folyamatokkal szemben. A látványüzem kialakításával együttjáró fejlesztések növelik a tevékenységek jövedelmezőségét, valamint promóciós funkcióval is bír. A bemutatói lehetőség megszervezése kiegészítő jövedelmet és újabb értékesítési csatorna bevonását jelentheti a vállalkozók számára. A termék előállítási folyamatának megtekintési lehetősége alaposabb betekintést nyújt az egyes szakmákba, amely akár az utánpótlás kinevelésében is szerepet játszhat.
Megoldási javaslat	A feldolgozó kapacitások növelésével, új technológiák beszerzésének a támogatásával, valamint a látvány üzemrész kialakításával nő a terület jövedelmezősége. Értékesítési pontok kialakítása szükséges a térségi élelmiszerüzletek, vendéglátó ipari egységek körében.
Elvárt eredmény	2 üzem felújítása, látványüzemmel bővítése

"Dél- Zala" várja vendégeit - Helyi turizmus fejlesztése	
<i>"Dél- Zala csalogat" - Aktív turisztikai szolgáltatások meghonosítását szolgáló eszközbeszerzések, mikrotérségi programok kialakítása</i>	
Helyzet/adottság	A célcsoport bővítése érdekében a falusi turizmus a vidéki életmód megismertetése és a nyugalom biztosítása mellett már aktív turisztikai élményeket is kell, hogy nyújtson. Ehhez szükség van olyan aktív turisztikai szolgáltatókra, akik az outdoor tevékenységekhez eszközöket, tanácsadást és vezetést is tudnak biztosítani, valamint könnyen elérhetőek a turisták számára. Az aktív turisztikai programok növelik a termék élményértékét. Az Innovatív Dél - Zala természeti adottságai kiváló alapot nyújtanak az aktív turizmushoz, de az egyes elemeket össze kell kapcsolni.
Probléma/lehetőség	A „Becsali” aktív élményturisztikai program célja, hogy a térség minél szélesebb körű kínálatot tudjon nyújtani az ide érkező vendégeknek, valamint ezek a szolgáltatások egyben újabb – elsősorban fiatal, aktív életmódot folytató párok és családok – megnyerését teszik lehetővé. Jelenleg ezek a lehetőségek csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre, nem biztosítják a térség versenyképességét.
Megoldási javaslat	A "Becsali Élményprogram" összeállítása, a szálláshelyhez nem feltétlenül kötött aktív turisztikai szolgáltatások (pl. kerékpárkölcsönző, nordic walking kölcsönző, geocoaching, lasertag, horgászversenyek stb.) kiépítése és bővítése. Kisebb területegységenkénti összefogással és szervezéssel meg lehet tervezni és ki lehet alakítani a falusi turizmus aktív élményelemeit úgy, hogy mindig találjunk térségi kapcsolódási pontokat.
Elvárt eredmény	5 aktív turisztikai szolgáltatás bevezetése a térségben

"Dél- Zala" várja vendégeit - Helyi turizmus fejlesztése	
<i>"Dél- Zala csalogat" – családi és rekreációs turisztikai szolgáltatások meghonosítását szolgáló eszközbeszerzések, mikrotérségi programok kialakítása</i>	
Helyzet/adottság	A célcsoport bővítése érdekében a falusi turizmus a vidéki életmód megismertetése és a nyugalom biztosítása mellett már rekreációs szolgáltatások nyújtását is igényli. A családok nyaralásaik során minél több és komplexebb élményhez, ismerethez szeretnék gyerekeiket juttatni. Ehhez szükség van olyan turisztikai szolgáltatókra, akik rekreációs szolgáltatásokat tudnak nyújtani, valamint képesek a vidéki élettel kapcsolatos információkat interaktív módon átadni különböző korú gyerekeknek. A fenti szolgáltatások növelik a dél-zalai falusi turizmus élményláncát.
Probléma/lehetőség	A „Becsali” családi és rekreációs élményturisztikai program célja, hogy a térség minél szélesebb körű kínálatot tudjon nyújtani az ide érkező vendégeknek, valamint ezek a szolgáltatások egyben több új – elsősorban fiatal és középkorú, aktív életmódot folytató és/vagy nyugalmat, stressz levezetési lehetőséget igénylő párok és családok – megnyerését teszik lehetővé. Jelenleg ezek a lehetőségek csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre, nem biztosítják a térség versenyképességét.
Megoldási javaslat	A "Becsali Élményprogram" összeállítása, a szálláshelyhez nem feltétlenül kötött családi és rekreációs turisztikai szolgáltatások (pl. állatsimogató, sportudvar, mesterségek háza, szauna, jacuzzi, élményösvények stb.) kiépítése és bővítése. Kisebb területegységenkénti összefogással és szervezéssel meg lehet tervezni és ki lehet alakítani a falusi turizmus aktív élményelemeit úgy, hogy mindig találjunk térségi kapcsolódási pontokat.
Elvárt eredmény	5 családi és rekreációs turisztikai szolgáltatás bevezetése a térségben

A „Míves Térség” kialakítása, a mikrovállalkozások kommunikációs tevékenységének fejlesztése	
<i>„Ismerjen meg a világ!” – Vállalkozások promóciós tevékenységének segítése</i>	
Helyzet/adottság	A térségi vállalkozások promóciós tevékenysége gyenge, és az erre fordított összegek is minimálisak. Az online megjelenés vagy teljesen hiányzik, vagy rossz minőségű. A promóciós – mix technikáit a vállalkozások nem alkalmazzák, amely hátráltatja megismerésüket és csökkenti versenyképességüket.
Probléma/lehetőség	Az „Ismerjen meg a világ!” vállalkozások promócióját segítő program lehetővé teszi, hogy a vállalkozások felépítsék vagy megújítsák kommunikációs tevékenységüket, amely a meglévő és potenciális vevőkkel való kapcsolatfelvételben és –menedzselésben nyújt segítséget.
Megoldási javaslat	Kommunikációs tevékenység megtervezése, megvalósítása és kommunikációs elérhetőség javítása a vállalkozások számára. Elsődleges az Internetes (saját, dinamikus, több funkciós honlap) és egyéb online (pl. hírlevél, online értékesítés) kommunikációs tevékenységek támogatása. Meghatározott értékesítési és kommunikációs célú reklámkampányok támogatása. Támogatásra kerül a cég vagy a turisztikai létesítmény megközelítését elősegítő táblarendszer kialakítása.
Elvárt eredmény	20 honlap, 5 reklámkampány, 5 táblarendszer

A „Míves Térség” kialakítása, a mikrovállalkozások pénzügyi és marketing ismereteinek fejlesztése	
<i>„Ismerd meg a világot!” – pénzügyi és marketing képzés</i>	
Helyzet/adottság	A térségi vállalkozások pénzügyi és marketing ismeretei nem elegendőek a gazdasági versenyben való helytálláshoz. Kevés ismeretük van a pénzügyekben való eligazodáshoz, a legújabb, versenytársak által már alkalmazott marketingtechnikákról, így vállalkozásuk nem kapja meg a megfelelő lendületet.
Probléma/lehetőség	Az „Ismerd meg a világot!” vállalkozások pénzügyi és marketing ismereteit bővítő program lehetővé teszi, hogy a vállalkozások felépítsék vagy megújítsák tevékenységük gazdasági és marketing részeit, amely a hatékony működtetésben, fejlesztésekben és ezek menedzselésében nyújt segítséget.
Megoldási javaslat	A tipikusan mikro- és kisvállalkozásokra kidolgozott, hatékony működést, előrelépést segítő pénzügyi és marketing alapismeretek megszerzését követően pénzügyi és marketingstratégiák, -tervek kidolgozása. A jelentkezők tevékenységi körétől függően a képzés részét képezik ágazati specifikumok a pénzügy és a marketing területén.
Elvárt eredmény	6 képzés

8.2. További javaslatok

8.2.1 Kommunikáció

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a pályázati lehetőségek és a rendelkezésre álló források ellenére a pályázati aktivitás rendkívül alacsony a vizsgált térség vállalkozói körében. Ennek legfőbb okát az ismerethiányban látjuk, amelynek orvoslása leginkább az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület kommunikációs tevékenységének erősítése által érhető el.

A kommunikáció erősítésével elérhető, hogy az érintettek bátrabbak legyenek a támogató szervezetek felkeresését és a tanácskérést illetően. A HVI-k és az egyesület tevékenységét csak úgy folytatja eredményesen, ha az érintett vállalkozásokkal élő, aktív kapcsolatokat épít ki. Ugyanakkor a jelenlegi hagyományos kommunikációs tevékenységek nem kielégítőek, így a megújításuk rendkívül aktuális.

A kommunikációs tekintetében a következő javaslatokat tesszük:

- Rendszeres *sajtótájékoztatók* összehívása, elsősorban a Kanizsa Rádió, a Zalai Hírlap, a Nagykanizsai Szuperinfó és Nagykanizsai Maraton irányába.

Az üzenet tartalmát tekintve a következő lehetőségek állnak fenn: *pályázati felhívások; pályázati tanácsok; gyakran felmerülő kérdések, problémák; sikeres pályázók bemutatása.*

Jelen kutatás bemutatása is jó apropó lehet a közvélemény tájékoztatására.

- *Gyakorlati pályázati útmutató* készítése és közvetítése szórólapokon, valamint a honlapon keresztül.
- *Információs napok* az akcióterület több településén, már meglev települési rendezvényekhez igazodva.

8.2.2 Kapcsolati háló kiépítése

Kutatásunk egyik legmegdöbbentőbb eredménye, hogy a térségi vállalkozók kapcsolatrendszere rendkívül szegényes, nagyjából az alap tevékenységükhöz szükséges szervezetekre, mint könyvelő, jogász, bank, települési önkormányzat korlátozódik. Ugyanakkor ez a kapcsolatrendszer nem elegendő a fejlesztések indukálásához, az egyedi piaci pozíció kialakításához. Az IDZVE-n kívül jelenleg nincs más szervezet, amely a kapcsolatépítést, hálózatosodást elősegíthetné. A fent említett kommunikációs tevékenység erősítésével párhuzamosan javasoljuk a vállalkozások tevékenységét, együttműködését segítő folyamatok elindítását. A megvalósítható tevékenységek a következők: *párbeszédkörök, workshopok szervezése, tanácsadó rendszer kiépítése, „üzleti angyal” szolgáltatás bevezetése a térségben.*

8.2.3 Akcióterületi nagyprogramok generálása, kidolgozása

Javasoljuk, hogy az egyesület biztosítson erőforrásokat a térség egész életére kiható mintaprojektetek kidolgozására, több vállalkozó bevonásával. Több vállalkozó érdekét szolgáló, együttműködések alapuló projektek kidolgozása, pályázati forrás megtalálásával a vállalkozások versenyképességének javítása mellett hozzájárul a partnerségi kialakulásához, hagyományainak megteremtéséhez.

Szükséges a közös érdek megtalálása, amely szolgálhatja olyan gazdaságfejlesztési javaslatok megoldását – például térségi energiatermelő kapacitás kialakítása – amely egy-egy vállalkozás erejét önmagában meghaladja, bármennyire is reális célkitűzés.

8.2.4 Forrásallokáció megváltoztatására tett javaslatok

A Forrásallokációval kapcsolatban a következő módosításokat javasoljuk, figyelembe véve az elmúlt egy év pályázati év tapasztalatit, valamint a kérdőíves felméréséből származó eredményeket.

Egy pontosítást, erősebb specializációt javaslunk a „Mi termékünk a Te terméked” feldolgozó kapacitások fejlesztése” célterülettel kapcsolatban, erőteljesebb koncentrációt a tájjellegű élelmiszeripari termékek irányába.

A „Mi termékünk a Te terméked” – bemutató helyek, mintagazdaságok létrehozása” célterület megszüntetését javasoljuk, mivel ezidáig nem készült ilyen projektre senki, valamint ismerve a mintagazdaságok kialakításához szükséges erőforrásigényt, nem lehet felkészült pályázóra és kidolgozott, kiforrott projektre számítani.

A kutatási eredmények alapján 5 új célterületet javasolunk, amelyekre a forrásokat a megszüntetett célterületről, valamint forrásátcsoportosításokból lehet elérni.

Célterület	LHH Forrás	Nem LHH forrás	Átcsoportosításra javasolt összeg LHH	Átcsoportosításra javasolt összeg nem LHH
1000634 „Mi termékünk a Te terméked” feldolgozó kapacitások fejlesztése” Pontosítás: „Mi termékünk a te terméked” - Tájjellegű élelmiszeripari termékek	68000	52 000	50000	40000
1000788 „Mi termékünk a Te terméked” – bemutató helyek, mintagazdaságok létrehozása	25 000	35 000	0	0
ÚJ – Mi termékünk a te terméked” - Gazdasági tevékenységekhez kapcsolódó gyártási folyamatok üzemhelyiségek bővítése, felújítása és bemutatóterem, látványüzem kialakítása	0	0	25 000	35 000
"Dél- Zala csalogat" - Aktív turisztikai szolgáltatások meghonosítását szolgáló eszközbeszerzések, mikrotérségi programok kialakítása	0	0	18000	12000

Célterület	LHH Forrás	Nem LHH forrás	Átcsoportosításra javasolt összeg LHH	Átcsoportosításra javasolt összeg nem LHH
ÚJ- "Dél- Zala csalogat" – családi és rekreációs turisztikai szolgáltatások meghonosítását szolgáló eszközbeszerzések, mikrotérségi programok kialakítása	0	0	50000	50000
ÚJ- „Ismerjen meg a világot!” – Vállalkozások promóciós tevékenységének segítése (Átcsoportosítás 1 000 627 – Turisztikai programszolgáltatás fejlesztése)	0	0	0	10000
ÚJ – „Ismerd meg a világot!” – pénzügyi és marketing képzés (Átcsoportosítás –1 001 277 A jövő alkotóműhelyei – több tudás, sikeres helyi társadalom – képzések célterületről)	0	0	5000	10000

Észrevételek a forrásallokáció kapcsán:

1. A források átcsoportosítását minden esetben meghatározza, hogy a beérkezett pályázatok mely területeket favorizálnak. Eddig forrásallokációk esetében az egyesület két cél tűzött ki maga elé:
 - Erősíteni a gazdaságfejlesztési elemeket (a jogszabályban meghatározott 45 % feletti gazdaságfejlesztési forrás biztosítása a pályázók felé)
 - biztosítani, hogy ahol nagyobb az igény további pénzeszközök álljanak az ügyfelek rendelkezésére (átcsoportosítás kevésbé népszerű területekről)
2. Az egyesület döntéshozó testülete a 3. tengely négy jogcíme kapcsán az első fordulás pályázatok esetében meghatározta, hogy a 2007-2013 között rendelkezésre álló keret hány százalékát szeretné felhasználni, így kialakított egy belső korlátot is.

9. A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési javaslat felülvizsgálata

Az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület Helyi Vidékfejlesztési Stratégiája jelenleg (2009. október végi felülvizsgálat után) 9 fontos gazdaságfejlesztési megoldási javaslatot tartalmaz.

Az eddigi javaslatok egyaránt táplálkoztak a LEADER forrásokból és a 3. tengelyes jogcímeiből.

A leghangsúlyosabb elem a térségi innovációs központ kiépítése, kutató-fejlesztő bázis létrehozása lenne. Erre a LEADER célterületre nem érkezett pályázat az első meghirdetési szakaszban, de a vállalkozásoktól beérkezett információk alapján (Kapcsolati hálók gyengesége) indokolt a célterület megtartása és az érdekeltek felkészítése ilyen jellegű fejlesztés elindítására.

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslatból a legtöbb – 3 db – a(z) Egyéb szolgáltatás szektorhoz kapcsolódik

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslat 1/10

Megoldási javaslat	Megoldási javaslat várható eredménye	Szektor
1 ▪ „Létre kell hozni termékfejlesztő és kutató bázist. Feladata, hogy új eljárásokat, módszereket, technikákat kutasson fel, vagy fejlesszen ki, majd ezeket indítsa el, amelyek elősegítik a helyi vállalkozások alkalmazkodását a folyamatosan változó piaci viszonyokhoz. Az új módszerek felkutatásához folyamatosan szemlézik a hazai és a nemzetközi szakirodalmat és tapasztalatokat. A nemzetközi szakirodalmat és példákat ("best practice") összehangolva a helyi igényekkel és lehetőségekkel termékfejlesztési módszereket dolgoznak ki.”	▪ „Egy darab fejlesztőbázis kialakítása, esetlegesen több telephellyel. A termékfejlesztő központ tartósan fenntartja magát. (Min. 3 termékfejlesztési és 3 értékesítési / hálózatszervezési projekt megtervezése/beindítása.) Komplex projekt, kapcsolat a 2545, és a 2557 HMPE-vel.”	▪ „Egyéb szolgáltatás”

Forrás: HVS kistérségi HVI, helyi érintettek, HVS adatbázis

Ugyancsak ehhez az igényhez kapcsolódik a szakmai hálózat kiépítése és megerősítése, amely a jelenlegi stratégia 2. helyén szerepel. Ezeket az elképzeléseket a jövőorientált fejlesztések alatt soroltuk be.

Fontos eleme a stratégiának a térség egységes arculatának kidolgozása, annak minél több szolgáltatáson, terméken való megjelentetése.

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslatból a legtöbb – 3 db – a(z) Egyéb szolgáltatás szektorhoz kapcsolódik

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslat 3/10

Megoldási javaslat	Megoldási javaslat várható eredménye	Szektor
3 „A térség jövőképén alapuló marketingstratégia, és ez alapján elkészülő arculati kézikönyv elkészítése, 1 térségi védjegyprogram alapelveinek és eljárásrendjének kidolgozása, földrajzi lehatárolása és termék/szolgáltatás típusok meghatározása, arculati elemeinek kidolgozása és a védjegy - programhoz való csatlakozás feltételeinek meghatározása, és a védjegy piaci bevezetése. Érintettek: helyi célok megvalósítását és értékesítését zászlajukra tűző civil szervezetek, helyi terméket előállító vállalkozók, szolgáltatásokat nyújtó önkormányzatok, magánszemélyek.”	„1 arculati kézikönyv, térségi védjegy, programleírás a védjegyprogramhoz való csatlakozáshoz. Komplex projekt, kapcsolat 2282, és a 3352 HPME-el.”	„Egyéb szolgáltatás”

Forrás: HVS kistérségi HVI, helyi érintettek, HVS adatbázis

81

Az innovációs fejlesztésekhez lazább szállal kapcsolódik a megújuló energia szerepének növelése a térségben. A tervezés során, azonban nem került markánsan megfogalmazásra az a gazdaságfejlesztési „csapásirány”, vagy irányvonal, amely segítette volna a legfontosabb javaslatok egymásra építését és a szinergikus folyamatok felerősítését, így kerülhetet kissé távolabb (A 4. hely helyett az 5.-re) a térségben fellelhető megújuló energiaforrások helyi hasznosítása.

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslatból a legtöbb – 3 db – a(z) Egyéb szolgáltatás szektorhoz kapcsolódik

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslat 5/10

Megoldási javaslat	Megoldási javaslat várható eredménye	Szektor
5 „Erdőgazdasági, feldolgozási melléktermékre, hulladékra épülő, villamos energia, hő, melegvíz termelő kapacitás kiépítése.üzemeltetése, a hulladék hőre pedig faszárító stb.építése, fűtési rendszerekre való csatlakozás, esetleg üvegház kiépítése fűtése.Háztartási hasznosítás apríték égető kazán üzemeltetésével lehetséges. Biogáz, földhő, víz energetikai célú hasznosításának támogatása.”	„A térségben felhasznált energia 1%-nak kiváltása 2013-ig.”	„Bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás”

Forrás: HVS kistérségi HVI, helyi érintettek, HVS adatbázis

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiában kiemelt szerepet kap a turizmus fejlesztése, de a javaslatok nem egymáshoz rendezve szerepelnek.

Indokolt ezen javaslatokat – a később szereplő szakmai indoklás mellett – egymás mellé rendezni (4. 7. 8.) Jeleznénk, hogy a 4. és 7. javaslatok szövegezésében megegyeznek, ezért ezek pontosítása, kiegészítése mindenképp szükséges. (Az azonos szövegezés a hátrányos és nem hátrányos települések stratégiai bontásából adódhat – külön forráskeret miatt a stratégia megoldási javaslatait duplikálni kellett.)

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslatból a legtöbb – 3 db – a(z) Egyéb szolgáltatás szektorhoz kapcsolódik

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslat 4/10

Megoldási javaslat	Megoldási javaslat várható eredménye	Szektor
4 „Falusi szálláshelyek mennyiségi és minőségi bővítése (3-4 napraforgó minősítés), amelyek kialakítása megfelel mind a mai fogyasztók elvárásainak, mind a térségi, települési arculatnak, építészeti hagyományoknak. Ifjúsági szálláshelyek kialakítása és bővítése a diákok bakancsos túrázásához kapcsolódó igényes, de megfizethető szálláshelyek kialakítása. Turisztikai szolgáltatás fejlesztés a térség adottságaira építve (öko, lovas, vadász-, erdei, horgász, bor-, kerékpáros, vízi és alkalmi falusi, agroturisztikai szolgáltatások fejlesztése).”	„A térségben töltött vendégéjszakák emelkedése .100 falusi/ifjúsági turisztikai szállásférőhely kialakítása. Turisztikai szolgáltatási kínálat bővülése. A térség idegenforgalmi bevételeinek emelkedése.”	„Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás”

Forrás: HVS kistérségi HVI, helyi érintettek, HVS adatbázis

82

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslatból a legtöbb – 3 db – a(z) Egyéb szolgáltatás szektorhoz kapcsolódik

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslat 7/10

Megoldási javaslat	Megoldási javaslat várható eredménye	Szektor
7 „Falusi szálláshelyek mennyiségi és minőségi bővítése (3-4 napraforgó minősítés), amelyek kialakítása megfelel mind a mai fogyasztók elvárásainak, mind a térségi, települési arculatnak, építészeti hagyományoknak. Ifjúsági szálláshelyek kialakítása és bővítése a diákok bakancsos túrázásához kapcsolódó igényes, de megfizethető szálláshelyek kialakítása. Turisztikai szolgáltatás fejlesztés a térség adottságaira építve (öko, lovas, vadász-, erdei, horgász, bor-, kerékpáros, vízi és alkalmi falusi, agroturisztikai szolgáltatások fejlesztése).”	„A térségben töltött vendégéjszakák emelkedése. 100 falusi/ifjúsági turisztikai szállásférőhely kialakítása. Turisztikai szolgáltatási kínálat bővülése. A térség idegenforgalmi bevételeinek emelkedése.”	„Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás”

Forrás: HVS kistérségi HVI, helyi érintettek, HVS adatbázis

85

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslatból a legtöbb – 3 db – a(z) Egyéb szolgáltatás szektorhoz kapcsolódik

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslat 8/10

Megoldási javaslat	Megoldási javaslat várható eredménye	Szektor
8 „A "Becsalai Élményprogram" összeállítása, a térség turisztikai kínálatának összefogása és egységes programcsomag létrehozás. Összefogással lehet megtervezni és kialakítani a falusi turizmus élményelemeit úgy, hogy mindig találjunk térségi kapcsolódási pontokat. Kiadványok kiadása (elektronikus is).”	„A kínálatba beilleszthető, min. 5 programszolgáltatás kialakítása, turisztikai marketing kiadványok megjelentetése a programszolgáltatásokhoz kapcsolódva. (Min. 5%-al növekszik a vendégéjszakák száma.)”	„Egyéb szolgáltatás”

Forrás: HVS kistérségi HVI, helyi érintettek, HVS adatbázis

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiában az általános gazdaság- és vállalkozásfejlesztés kevésbé kap hangsúlyos szerepet. A vidéken működő termelő és szolgáltató vállalkozásokkal 2 kiemelt javaslat foglalkozik. Rangsorolásuk és egymástól külön kezelésük jelzi, hogy a stratégia készítői csak másodlagosan foglalkoztak a térség gazdasági potenciáljának általános növelésével, elsődleges feladatuknak a fejlesztések generálását és a turisztikai fejlesztéseket tartották, mint azt a 6. és 9. javaslat is mutatja.

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslatból a legtöbb – 3 db – a(z) Egyéb szolgáltatás szektorhoz kapcsolódik

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslat 6/10

Megoldási javaslat	Megoldási javaslat várható eredménye	Szektor
6 „Helyi induló/működő vállalkozások támogatása javíthatná a térség jövedelemteremtő helyzetén. A már működő és újonnan alakuló vállalkozásai technológiai, infrastrukturális fejlesztése elősegítendő. Az UMVP I-II. tengelybe nem illeszkedő programok támogathatók.”	„Új vállalkozások alakításával, meglévők fejlesztésével új munkahelyek jönnek létre. Minőségirányítási, vállalatirányítási rendszerek bevezetésével, infrastrukturális és technológiai fejlesztéssel nő a vállalkozások versenyképessége. Javulnak a térség gazdasági mutatói. Nő a lakosság jövedelem szintje.”	„Bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás”

Forrás: HVS kistérségi HVI, helyi érintettek, HVS adatbázis

84

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslatból a legtöbb – 3 db – a(z) Egyéb szolgáltatás szektorhoz kapcsolódik

A 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési megoldási javaslat 9/10

Megoldási javaslat	Megoldási javaslat várható eredménye	Szektor
9 „A feldolgozó kapacitások növelése, új technológiák beszerzésének a támogatásával nő a terület jövedelmezősége. Értékesítési pontok, boltok, hálózat kialakítása szükséges. Az ezzel kapcsolatos fejlesztések támogatása. Támogatni kell az UMVP I.- II.- és III. tengelybe nem illeszkedő, a mezőgazdasági termékek nem elsődleges feldolgozásával összefüggő fejlesztéseket.”	„Min. 5 feldolgozó egység (üzem) fejlesztése, vagy létrehozása. (min. 5 új munkahely létrehozása).”	„Bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás”

Forrás: HVS kistérségi HVI, helyi érintettek, HVS adatbázis

87

A jelenlegi stratégia szerkezeti elemeinek megtartása mellett fontosnak tartjuk a 10 legfontosabb gazdaságfejlesztési célkitűzése három jól körülhatárolható téma köré csoportosítását. Fontos, hogy ezek a javaslatok a gazdasági válság idején is előremutató, a fejlődést szolgáló javaslatok. A három csoport a következő:

9.1 Általános vállalkozásfejlesztési javaslatok

- a. Helyi alapanyagokra építő vállalkozások
- b. Vállalkozások technológiafejlesztése
- c. Vállalkozások kapacitásnövelése

Az eddigi legnagyobb problémát a helyi alapanyagokra építő vállalkozások támogatása jelentette, hiszen a térségben kevés olyan vállalkozó van, aki helyi alapanyagok felhasználásával készíti el termékeit. Kutatásaink során is szembesültünk azzal a problémával, hogy nincsenek meg azok a karakteres helyi alapanyagok, amelyekre egyedi, speciális termékek építhetők. Ugyanakkor az is szembetűnő, hogy a vállalkozók között nem találunk olyanokat, akik szívesen foglalkoznának helyi termékekkel, akik a hagyományok üzőitől átvennék a tapasztalatokat akár főállásban, akár jövedelem kiegészítésként. Ugyanakkor ezt továbbra is fontos támogatandó célnak tekintjük, nem utolsósorban azért, mert ezek a helyi termékek hozzájárulnak a térségi lakosok önazonosságának, identitásának kialakulásához, valamint fontos elemei lehetnek a térség és a térségi turizmus pozicionálásának.

9.2. Turizmusfejlesztési javaslatok

- a. Falusi szálláshelyek mennyiségi és minőségi fejlesztése
- b. Öko- és aktív turisztikai termékek fejlesztéséhez kapcsolódó beruházások
- c. „Becsali” élményprogram támogatása

A turizmusfejlesztési javaslatok tekintetében is az adott helyzethez igazodó javaslatok születtek, mégis a szálláshelyfejlesztés az egyetlen népszerű pályázati kiírás. Ennek okát abban látjuk, hogy a vállalkozások aktivitását a már meglevő attrakciók növelik, amelyek nem feltétlenül nyereségorientáltak, ezért szükséges az önkormányzati és civil szféra

bekapcsolódása. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az alap turisztikai attrakciók megléte esetén már szívesen bekapcsolódnak a vállalkozók is.

Turisztikai fejlesztések esetében elsőként az önkormányzati és civil kezdeményezések felkarolását javasoljuk, amelyek maguk után vonják a vállalkozó fejlesztéseket.

9.3. Jövőorientált fejlesztési javaslatok

- a. Termékfejlesztő és kutató bázis kialakítása
- b. Vállalkozói hálózatok, klaszterek kialakítása
- c. Térségi marketingstratégia meghatározása
- d. Térségi energiatermelés támogatása

A kutatási eredmények teljes mértékben alátámasztják a jövőorientált fejlesztések szükségességét, annak ellenére, hogy az elmúlt években egyáltalán nem történtek előrelépések a „szebb jövő” irányába. Feltétlenül szükségesnek tartjuk a térség fejlődése szempontjából ezen célok támogatását és prioritását, de a pályázati aktivitás növelésében fontos szerep jut a vállalkozásokat támogató szervezeteknek, kiemelten az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesületnek. Ezen támogatási célok ráadásul nem elsősorban vállalkozások körébe tartoznak, ugyanakkor elengedhetetlen aktív részvételük.

A térségi energiatermelés tekintetében kiemeljük, hogy tipikus „térségi mintaprojekt” jellegű, azaz az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület égisze alatt érdemes kialakítani olyan hálózati csoportokat, amelyek szakértő támogatás mellett erőfeszítéseket tesznek a témában.

A javaslataink megtételekor tisztában vagyunk azzal, hogy az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület jelenlegi humánerőforrása, és 2010-re szóló pénzügyi forrásai nem teszik lehetővé a kommunikációs, toborzási és fejlesztési feladatok ellátását. Ennek ellenére megfontolandónak tartjuk, hogy a szükséges erőforrás – átcsoportosításokat követően az egyesület a jelenleginél aktívabb szerepet játsszon a vidéki vállalkozások fejlesztésében.

Felhasznált források

- A hévízi kistérség területfejlesztési koncepciója 2008-2018 (2008), Kiadvány. 30
- A Nyugat-Dunántúli Regionális Munkaügyi Központ Nagykanizsai Kirendeltség és Szolgáltató Központ adatai
- A Zalakarosi Kistérség területfejlesztési koncepciója, 2009-2019 (2009). Kiadvány. Készült: a Zalakaros Kistérség Többcélú Társulása megbízásából a Pannon Projekt Kft által. 64-86
- Bainé Szabó B. (2003): A vidékfejlesztés gazdasági, ökológiai és társadalmi funkcióinak összefüggése; doktori értekezés, Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum
- Borich, T. O. (1997): Facilitating Cluster Communities: Lessons from the Iowa Experience; Community Development Journal 32/4
- Egyed K. (2009): A kistérségek kialakulása, kialakítása hazánkban; Területi statisztika, Központi Statisztikai Hivatal folyóirata, 12. évfolyam 1. szám, 2009. január
- Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (2005): Előterjesztés a 2007-2013évek vidékfejlesztési stratégiájáról
- Halmai P. (2007): Átfogó vidékpolitika felé; MeH-MTA A stratégiai kutatások 2006–2007. c. ülészak
- Helyi Vidékfejlesztési Stratégia- Innovatív Dél-Zala HK, Innovatív megoldásokkal Dél-Zaláért (2008), Budapest. PPT előadás
- Kercsmaricsné Kövendi, I. – Kalmár, K. (2009): A nagykanizsai kistérség egészségképe, 2007-2008. Kiadvány. 38-51
- Központi Statisztikai Hivatal (2004): Magyarország a NUTS rendszerben
- Központi Statisztikai Hivatal (2008): A kistérségi szerkezet változása Zala megyében, Statisztikai Tükör II. évfolyam 81. szám (2008. június 30.)
- Központi Statisztikai Hivatal (2010): http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/tabl6_03_02_04i.html
- Nemes G. (2000): Az Európai Unió vidékfejlesztési politikája – az integrált vidékfejlesztés lehetőségei; Közgazdasági Szemle, XLVII. évf., 2000. június
- Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség (2009): Nyugat-Dunántúli Operatív Program, Pályázati Eredmények 2007-2009

- Nyugat-Dunántúl Zala Megye Nagykanizsai Kistérség Kistérségi Helyzetkép (2006)
- Pannon Projekt Kft.(2009): A Zalakarosi kistérség területfejlesztési koncepciója 2009-2019, Zalakaros Kistérség Többcélú Társulása megbízásából
- Salamin G. – Péti M. – Czira T.: Paradigmaváltás küszöbén, Az új Országos területfejlesztési koncepció és a területi tervezés; Területi Statisztika. 2005. 8. évf./ 5
- Shortall, S. – Shucksmith, M. (2001): Rural development in practice: issues arising in Scotland and Northern Ireland; Oxford University press and community development journal, 2001. április 2.
- Szentirmai, L. (2008): Nagykanizsai Kistérség Közoktatási Intézkedési Terve, Közoktatás fejlesztési stratégia 2008-2013. 80-84, 167-200

1. sz. melléklet Kérdőív

KÉRDŐÍV

Kedves Válaszadó!

Ön az alábbi kérdőív kitöltésével a Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusza által az Innovatív Dél Zala Vidékfejlesztési Egyesület megbízásából végzett kutatás elkészítéséhez nyújt segítséget.

A kutatás célja, hogy felmérjük a vállalkozások jellemzőit és motivációit, a fejlesztési és beruházási hajlandóság mértékét, a fejlesztést segítő és akadályozó tényezők körét.

Kérjük, a kérdőív kitöltésével járuljon hozzá Ön is a kutatás sikeréhez, kutatócsoportunk a kérdőívben szereplő adatokat bizalmasan kezeli.

Segítségét nagyon szépen köszönjük!

1. Az Ön vállalkozásának/ tervezett vállalkozásának telephelye	
2. A cég jogi formája	☐ természetes személy – vállalkozási tervekkel
	☐ őstermelő
	☐ egyéni vállalkozás
	☐ betéti társaság (bt)
	☐ közkereseti társaság (kkt)
	☐ korlátolt felelősségű társaság (kft)
	☐ zártkörű részvénytársaság (zrt)
	☐ nyílt részvénytársaság (nyrt)
	☐ szövetkezet
3. Vállalkozásában /tervezett vállalkozásában hány főt foglalkoztat/foglalkoztatn a?	☐ 0 – 9 fő alkalmazott
	☐ 10 – 50 fő alkalmazott
	☐ 51 – 250 fő alkalmazott
	☐ 250 fő feletti alkalmazott
4. A cég alapításának éve	☐ 1990 előtt ☐ 1991-1994 között ☐ 1995-1999 között ☐ 2000-2004 között ☐ 2005 után
5. A cég fő tevékenységi köre (TEÁOR számmal)	
6. Mennyi a cég árbevétele?	☐ 0-10 millió Ft
	☐ 11-50 millió Ft
	☐ 51-100 millió Ft
	☐ 101-150 millió Ft
	☐ 151-200 millió Ft
	☐ 200 millió Ft felett

7. Mi volt a vállalkozás indításának oka? (Több válasz is megjelölhető)	☐ kényszerből (munkahely elvesztése)
	☐ magasabb jövedelem elérése
	☐ saját ötlet megvalósításának lehetősége
	☐ nagyobb szabadság a tevékenység megszervezésében és az időbeosztásban
	☐ kiegészítő tevékenység
	☐ családi vállalkozás továbbvitele
	☐ egyéb, és pedig _____
8. Vállalkozása működtetése során mely döntések meghozatala okoz Önnek nehézséget?	☐ hitelezési gondok
	☐ beruházási, fejlesztési döntések
	☐ értékesítés
	☐ reklám
	☐ piacbővítés
	☐ új termék vagy szolgáltatás bevezetése
	☐ kintlévőségek behajtása
	☐ hitelek törlesztése
	☐ létszámleépítés
	☐ egyéb, és pedig _____

9. Kérem, értékelje, hogy az alábbi szervezetekkel milyen intenzitású és gyakoriságú a kapcsolata? (1= egyáltalán nincs kapcsolat, 5= rendszeres kapcsolat)					
	1	2	3	4	5
Hasonló tevékenységi körű vállalkozásokkal (pl. versenytárs, együttműködő partner)					
Kiegészítő tevékenységi körű vállalkozások (pl. beszállító)					
Jogi tanácsadás					
Könyvelő, adótanácsadó					
Bank					
Pályázati író					
Marketing tanácsadó (reklám, értékesítés, piackutatás stb.)					
HVI (Helyi Vidékfejlesztési Iroda)					
Kamara					
Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány					
Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület					
Térségi turisztikai egyesületek (pl. Pannonhát Dél – Zalai Turisztikai Egyesület, Zalatáj, Zalakarosi Turisztikai Egyesület)					
Faipari Klaszter					
Helyi önkormányzat, polgármesteri hivatal					
Önkormányzati képviselők					
Országgyűlési képviselők					
Kistérségi Társulás					
Egyéb, és pedig _____					
Egyéb, és pedig _____					
Egyéb, és pedig _____					

10. Vállalkozását befolyásolja a gazdasági válság?	☐ igen	☐ nem
11. Hogyan védi ki a gazdasági válság hatásait? (Több válasz is megjelölhető)	☐ költségcsökkentéssel ☐ elbocsátással ☐ részleges vagy teljes bezárással ☐ tevékenységi kör bővítésével (új termék vagy szolgáltatás bevezetésével) ☐ új piacok felkutatásával ☐ új célcsoportok felkutatásával ☐ egyéb, éspedig: _____	
12. Mikor fejlesztett vállalkozásában legutóbb?	_____ (év)	
13. Mekkora összegű volt ez a fejlesztés?	_____ millió Ft	
14. Milyen forrásokat és milyen arányban használt fel?	☐ saját erő	Aránya: _____ %
	☐ pályázati forrás	Aránya: _____ %
	☐ hitel	Aránya: _____ %
15. Hány munkahelyet teremtett ez a fejlesztés/beruházás, esetleg volt-e munkahely megtartó szerepe?	_____ fő	
16. Milyen fejlesztéseket tervez a következő 2-3 évben?		
17. Mekkora összegű a tervezett fejlesztés?	_____ millió Ft	
18. Milyen forrásból tervezi a fejlesztés megvalósítását?	☐ saját erő	Aránya: _____ %
	☐ pályázati forrás	Aránya: _____ %
	☐ hitel	Aránya: _____ %
19. Várhatóan hány munkahelyet teremt majd ez a fejlesztés?	_____ fő	

20. Mire irányult a fejlesztés? (Több válasz is megjelölhető)	☐ EU szabványoknak való megfelelés	
	☐ törvényi előírásoknak, illetve rendszabályoknak való megfelelés	
	☐ ingatlan építése, felújítása	
	☐ termelőeszközök, munkaeszközök, ill. jármű beszerzése	
	☐ új termék vagy szolgáltatás kifejlesztése, bevezetése	
	☐ a vállalkozás terjesztése	
	☐ minőségjavítás	
	☐ környezetvédelem	
	☐ alkalmazottak továbbképzésének támogatása	
	☐ piacbővítés	
	☐ marketing tevékenység fejlesztése	
	☐ egyéb, éspedig: _____	
21. Tagja Ön vagy vállalkozása az Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesületnek?	☐ igen	☐ nem
22. Ismeri a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiát (HVS-t)?	☐ igen	☐ nem
23. Pályázott már vidékfejlesztési pályázatokra?	☐ nem, és nem is szeretnék	
	☐ nem, de szeretnék	
	☐ igen	
24. Ha pályázott már, milyen nehézségekkel találkozott?	☐ nem okozott nehézséget	
	☐ szakértőkre bízam/bíznám	
	☐ nehézséget okozott, mert _____	

25. Milyen területekre pályázna? (Több válasz is megjelölhető)	☐ műszaki-technológiai fejlesztésének
	☐ versenyképesség megőrzése
	☐ innovációs képességet ösztönző
	☐ munkahelyek megtartását segítő, és újak létrehozását támogató
	☐ minőségi szálláshelyek fejlesztése, kialakítása
	☐ új turisztikai termékek és szolgáltatások kifejlesztése, meghonosítása az agro-, öko-, és aktív turizmus területén (pl. kerékpárkölsönző, nordic walking)
	☐ marketing tevékenység megtervezése, fejlesztése
	☐ működő szolgáltatások bővítése
	☐ új beruházás (ingatlanok, gépek, járművek vásárlása)
	☐ szabadalom/licenc vásárlása
	☐ egyéb, éspedig _____
26. Véleménye szerint milyen változtatások segítenék a pályázókat? (Több válasz is megjelölhető)	☐ kisebb önrész
	☐ utófinanszírozás megszüntetése
	☐ egyszerűbb adatlapok
	☐ kevesebb adminisztráció
	☐ tranzakciós/pénzügyi költségek csökkentése
	☐ helyi problémákra jobban fókuszáló kiírások
	☐ gyors, rugalmas ügyintézés
	☐ egyéb, éspedig _____
27. Honnan szerez/szerzett információkat a pályázati lehetőségekről? (Több válasz is megjelölhető)	☐ Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület honlapja
	☐ Innovatív Dél – Zala Vidékfejlesztési Egyesület rendezvényei
	☐ Helyi Vidékfejlesztési Iroda hírlevele, információs napjai
	☐ egyéb Internetes források, éspedig _____
	☐ Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány
	☐ pályázatíró cég
	☐ ismerősök
	☐ egyéb, éspedig _____

28. Együttműködik/együttműködné más környékbeli vállalkozással a siker érdekében?	☐ igen	☐ nem
29. Amennyiben igen, mely szervezeteken keresztül?	☐ Innovációs Központ	
	☐ térségi klaszterek, hálózatok	
	☐ marketingszervezet	
	☐ kamara	
	☐ Vállalkozásfejlesztési Alapítvány	
	☐ _____ egyéb, éspedig _____	
30. Véleménye szerint mi segítené a térségi szereplők együttműködését?	☐ pályázati útmutató, „kisokos”	
	☐ kiadvány	
	☐ közös iroda	
	☐ egyesületi forma	
	☐ közös rendezvények	
	☐ _____ egyéb, éspedig _____	
31. Előnybe részesítene egy helyi beszállítót, ha minőségben ugyanolyan színvonalat nyújt, mint elődje?	☐ igen	☐ nem
32. Ön szerint vállalkozásának sikere érdekében miben tudna segíteni az Innovatív Dél-Zala Vidékfejlesztési Egyesület?		

Kedves Válaszadó!

Válaszait nagyon szépen köszönjük.

Biztosak vagyunk abban is, hogy válaszaival Ön is nagymértékben segíti jelen kutatásunk sikerét. Amennyiben Önt is érdeklik az eredmények, a kutatási eredményeket tanulmány formájában Önnek is elküldjük.

Elérhetőség (email cím vagy postai cím):

További sikeres és eredményes munkát kívánunk!

**Pannon Egyetem Nagykanizsai
Kampuszának kutatói**

2. sz. melléklet Interjúkérdések

1. Mikor kezdett el foglalkozni vidékfejlesztéssel/vállalkozásfejlesztéssel?
2. Mik voltak az okok, amik motiválták erre (munka, személyes érdeklődés, esetleg mindkettő)?
3. Milyen jellegű munkával tudja segíteni a térség vállalkozóit?
4. Mit gondol, miben változtak a fogyasztói igények a térségben az idegenforgalom terén az elmúlt évekhez képest?
5. Az Ön véleménye szerint a kistérség gazdasági helyzetét, hogyan érintette a válság?
6. Ismeri Ön a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiát?
7. Mennyiben járul hozzá ez a stratégia az Önök által képviselt célokhoz?
8. Mit gondol legfontosabb vállalkozásfejlesztési támogatási céloknak a térségben?
9. Az Önhöz fordulók (vállalkozók, egyesületek, önkormányzat), mennyire vannak tisztába a pályázati lehetőségekkel?
10. Milyen a megoszlása a megbízóknak, inkább egyéni vagy társas vállalkozók; egyesületek; önkormányzatok?
11. Honnan szereznek információkat az Önök munkájáról és pályázati lehetőségekről?
12. Akik felkeresik Önöket, milyen volumenű pályázatokat kívánnak beadni?
13. Hogyan oszlanak meg tevékenységi kör szerint?
14. Területi lehatároltságot tekintve honnan érkeznek a megbízók?
15. Mi okozza a vállalkozóknak a legnagyobb nehézséget?
16. Mennyire okoz nehézséget az önrész előteremtése számukra hiteleknel/pályázatoknál?
17. A segítségnyújtás során van-e olyan terület, ami az Ön szempontjából nehézséget okoz?
18. Milyen ötletekre, tervekre keresnek pályázati támogatást?

19. Az Ön véleménye szerint a gazdasági szervezetek/vállalkozók honnan szerzik az információt, van-e kapacitásuk pályázatok megírására, vagy külső szaktanácsadót bíznak meg?
20. Az Ön meglátása alapján van-e lélektani határ (pénzügyi, vagy más) amiért úgy gondolja valaki érdemes megpróbálni pályázatok benyújtását?
21. Önnek milyentapasztalataik vannak a pályázatíró, pályázatkezelő szervezetekről?
(Nem tartja-e pénzlenyúlásnak?)
22. Milyen típusúak a beérkező pályázatok/igények (ágazati bontásban)?
23. Mely településeken legnagyobb a pályázati aktivitás?
24. Milyen arányban sikeresek a pályázatok?
25. Mi okozza a legnagyobb nehézséget a pályázóknak?
26. Önök miben tudnak a pályázók segítségére lenni?